

*UNIVERSITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ*

Bakalářská práce

ÚVĚRY V ČESKÉ REPUBLICĚ
Úvěrová problematika z hlediska studentů

Autor : Alica Weiszová
Vedoucí práce : Ing. Inna Čábelková, Ph.D.

Praha, 2008

Čestné prohlášení :

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a souhlasím s jejím eventuálním zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě.

V Praze dne 2.2.2008

.....
Alica Weiszová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Ing. Inně Čábelkové, Ph.D. za trpělivý přístup při mém vedení. Nesmím opomenout ani Hamazaspa, bez kterého by sběr dat na Podnikohospodářské fakultě Vysoké školy ekonomické v Praze probíhal s mnohem většími obtížemi. A nakonec můj velký dík patří Mírovi a Nany za jejich duševní podporu.

Obsah:

1. Úvod.....	5
1.1 Téma práce	5
1.2 Cíl práce.....	9
1.3 Teoretické rozpoložení úvěrového a bankovního systému.....	9
1.4 Vývoj a současnost bankovního sektoru v České republice	11
2. Výzkum.....	13
2.1 Úvod do výzkumu	13
2.1.1 Hypotézy č. 1-5, které se týkají pohledu studentů na úvěry	14
2.1.1.1 Hypotéza č. 1	14
2.1.1.2 Hypotéza č. 2	14
2.1.1.3 Hypotéza č. 3	15
2.1.1.4 Hypotéza č. 4	15
2.1.1.5 Hypotéza č. 5	16
2.1.2 Hypotézy č. 6-10, které zkoumají odlišnost zdrojů informací.....	16
2.1.2.1 Hypotéza č. 6.....	17
2.1.2.2 Hypotéza č. 7.....	17
2.1.2.3 Hypotéza č. 8	18
2.1.2.4 Hypotéza č. 9	18
2.1.2.5 Hypotéza č. 10	19
2.2 Metodologie	19
2.2.1 Možné metodologické přístupy a výběr metody sběru dat.....	19
2.2.2 Dotazník - obsah a struktura	20
2.2.2.1 Socio-demografické otázky a pomocné výroky pro identifikaci populace.....	21
2.2.2.2 Postoje k úvěrovým produktům	21
2.2.2.3 Názory a skutečnosti, které se dotýkají splácení úvěru	21
2.2.2.4 Budoucí pracovní uplatnění.....	22
2.2.3 Předvýzkum - validizace dotazníku	22
2.2.4 Výběr vzorku a prostředí výzkumu.....	23
2.2.5 Metody vyhodnocování a interpretace dat	24
2.2.6 Hodnocení kvality výzkumu	24
2.2.7 Etické a politické otázky sociálního výzkumu	25
2.3 Výstupy - zpracování dat.....	25
2.3.1 Popis respondentů	26
2.3.2 Zkoumané dílčí názory a skutečnosti.....	26
2.3.2.1 Zvolená výše a účel úvěru podle domovské fakulty.....	26
2.3.2.2 Finanční chování studentů podle domovské fakulty	28
2.3.3 Vliv pohlaví na mínění o úvěrech	29
2.3.4 Souvislost mezi míněním o úvěrových produktech a věkem respondenta a studovaným ročníkem.....	31
2.3.5 Rozdílný subjektivní pohled na úvěry s ohledem na fakultu.....	34
2.3.6 Logický předpoklad	36
2.3.7 Způsob získávání informací o úvěrech v závislosti na fakultě	37
2.3.8 Zdroj informací a podání žádosti o úvěr	39
2.3.9 Způsob vyhledávání informací a požadovaná výše úvěru.....	40
2.3.10 Zdroj informací a splácení úvěru.....	42
3. Závěr	45
3.1 Možná aplikace získaných poznatků	45
3.2 Potvrzení či vyvrácení hypotéz.....	46
3.3 Návrhy možného rozšíření výzkumu.....	47
4. Seznam literatury a jiných zdrojů.....	48
5. Přílohy.....	49
5.1 Plné znění dotazníku.....	49
5.2 Grafické zobrazení odpovědí na jednotlivé otázky a rozdělení podle fakult.....	53

1. ÚVOD

1.1 Téma práce

Prvotním impulsem, který vedl k mému vlastnímu výzkumu a jehož výsledky předkládám v této bakalářské práci, byla analýza Českého statistického úřadu, podle které dochází k neustálému růstu zadluženosti českého domácího sektoru. Dále se podle této analýzy zvýšil objem půjček v období od roku 1993 do konce srpna 2005 o 900%, z čehož 72% celkového objemu úvěrů představují dluhy na bydlení (Dubská, ČSÚ, 2005). To, že tento vývoj nadále pokračuje, lze vyčíst i z údajů zveřejněných Českou národní bankou. Jen objem úvěrů poskytnutých domácímu sektoru se za poslední rok zvýšil přibližně o jednu čtvrtinu a roste i tempo objemu úvěrů, který je měsíčně poskytnut a to téměř o jednu třetinu.

Tab. 1.1.1 Přehled úvěrů soukromého sektoru

Úvěry soukromému sektoru								
v mid. Kč	2006				2007			
	listopad		září		říjen		listopad	
	Stav	Měsíční transakce ²⁾	Stav	Měsíční transakce ²⁾	Stav	Měsíční transakce ²⁾	Stav	Měsíční transakce ²⁾
(1) Úvěry nefinančním podnikům	639,9	23,5	740,2	19,1	742,9	6,1	747,3	6,1
(1.1) Do 1 roku včetně	244,6	4,8	287,4	17,1	287,5	1,0	300,1	13,6
(1.2) Nad 1 do 5 let včetně	156,8	5,9	174,3	-1,6	175,1	1,7	162,4	-11,6
(1.3) Nad 5 let	238,5	12,8	278,5	3,6	280,4	3,4	284,7	6,2
(2) Úvěry domácnostem ⁴⁾	524,8	12,1	662,1	13,9	679,0	17,4	698,4	19,5
(2.1) Na spotřebu	106,7	2,7	130,4	1,9	132,5	2,7	136,2	3,8
(2.2) Na bydlení	363,7	9,0	463,2	10,2	476,0	12,7	490,8	14,9
(2.3) Ostatní	54,3	0,4	68,5	1,8	70,5	2,0	71,3	0,9
(3) Úvěry ostatním finančním zprostředkovatelům ³⁾	115,8	-3,9	131,6	3,3	143,4	12,1	147,5	4,6
(4) Úvěry pojišťovnám a penzijním fondům	1,0	-1,9	0,9	0,2	0,5	-0,3	0,3	-0,2

Navíc podle studie docenta Revendy např. v roce 1995, „stěžejním problémem našeho bankovního systému jsou špatné úvěry, ..., je jejich vykazovaný podíl varující a vysoce převyšuje srovnatelné údaje z vyspělých tržních ekonomik“ (Revenda, 1997, str. 9). Tato skutečnost je pak prokázána v následující tabulce.

Tab. 1.1.2 Tabulka klasifikovaných úvěrů

Tabulka 1.3 Vývoj klasifikovaných úvěrů v českém bankovním systému v letech 1992-1995

	12/92	12/93	12/94	12/95
Podíl klasifikovaných úvěrů na celkových úvěrech	18,7	21,8	35,6	34,2
sledované úvěry (31-90 dní po lhůtě splatnosti) (%)	na	2,5	7,3	5,6
nestandardní úvěry (91-180 dní po lhůtě splatnosti) (%)	na	7,1	4,3	3,5
pochybné úvěry (181-360 dní po lhůtě splatnosti) (%)	na	6,7	7,2	4,1
ztrátové úvěry (361 a více dní po lhůtě splatnosti) (%)	na	5,5	16,6	21,0
Potencionální ztráty z úvěrů po započtení zástav, rezerv a oprávek (% z celkového stavu úvěrů)	na	na	3,5	4,4

Framen: Výroční zprávy ČNB, další materiály ČNB, vlastní výpočty

Zdroj : Revenda, 1997, str.9

Dalším podnětem, který mne k tomuto výzkumu vedl je současná všudypřítomnost reklam na úvěry, které je prezentují jako součást normálního života, kdy si dotyčný bezstarostně může půjčit poměrně velké částky za “půl hodiny“ a má tak vyřešené financování vánočních dárků nebo dovolené. Samozřejmě je úroková sazba nebo RPSN^I uvedeno malým písmem a jsou téměř nečitelné (např. on-line půjčka Cetelem)^{II}. Navíc v současné době každý obyvatel České republiky a to včetně nemluvnat dluží částku 67.482 korun českých.^{III} Úvěrová politika se tak v současné době skutečně dotýká společnosti jako celku a nejen určitých, izolovaných skupin.

Na druhou stranu nelze opomíjet skutečnost, že úvěry, ostatně jako téměř vše, mají nejen zápory, ale i klady. V dnešní společnosti je zejména pro mladé lidi velmi obtížné pořídit si vlastní bydlení a bez hypotečního úvěru by si při současné výši nájmu nejspíše nikdy neušetřili tolik, aby bydlení financovali z vlastních zdrojů. Do budoucna ale získají na aktuálnosti zejména studentské úvěry, jelikož se uvažuje o zavedení placení školného i na státních vysokých školách. Lze tedy předpokládat, že zejména studenti z méně majetných rodin budou nabídky těchto bankovních produktů využívat. Ale už v současné době je nabídka úvěrů pro studenty poměrně široká a také výhodnější, než je tomu u jiných v této úvěrové skupině. Je tomu tak proto, že banky předpokládají, že i po ukončení studií bude

^I RPSN je zkratkou roční procentní sazby nákladů, jedná se tedy o efektivní úrokovou míru.

^{II} Viz http://www.cetelem.cz/cetelem2_op.php/o-pujcce, ze dne 15.1.2008.

^{III} Tento údaj jsem vypočítala jako podíl objemu úvěrů (údaj z Metodické statistiky ČNB, listopad 2007, tabulka č.6, položka úvěry domácnostem, stav k listopadu 2007) a počtu obyvatel České republiky (údaj ze stránek Českého statistického úřadu k datu 15.1.2007).

spokojený klient nadále využívat jejich služby. Studentské úvěry jsou poskytovány v rámci studentského účtu, který nabízí téměř všechny banky na českém trhu a mají zpravidla podobu kontokorentu nebo neúčelového spotřebního úvěru. K žádosti o poskytnutí studentských úvěrů není nutné dokládat pravidelný příjem, ale u vyšších částek mohou některé z bank požadovat ručení třetí osobou. Výše kontokorentního úvěru je poměrně velkorysá, student totiž může čerpat až 40.000 korun českých., což ukazuje tabulka 1.1.3.

Tab. 1.1.3 Srovnání studentských účtů a kontokorentů

Banka	Název účtu	Úroková sazba	Poplatek za vedení	Platební karta	Kontokorent
Česká spořitelna	Student +	0,85 %	zdarma	Ano, zdarma	Ano, až 40.000 Kč
ČSOB	Studentské konto	0,15 %	zdarma	Ano, zdarma	Ano, až 40.000 Kč
GE Money Bank	Genius student	0,10 %	zdarma	Ano, zdarma	Ano, až 5.000 Kč
Komerční banka	Studentské konto G2	0,40 %	zdarma	Ano, zdarma	Ano, až 20.000 Kč
Poštovní spořitelna	Postžiro Junior	1,10 %	10 Kč měsíčně	Ano, zdarma	Ano, až 20.000 Kč
Raiffeisenbank	Kompletkonto Student	0,01 - 1,20 %	20 Kč měsíčně	Ano, zdarma	Ano, až 5.000 Kč
Volksbank	Free konto	0,75 %	zdarma	Ano, zdarma	Ano, až 20.000 Kč
Živnostenská banka	Studentské konto	0,53 %	19 Kč měsíčně	Ano, zdarma	Ano, až 5.000 Kč

Zdroj: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/129050/> ze dne 25.1.2008

Maximálně možný úvěrový rámec u studentských úvěrů pak činí 500.000 korun českých. Například u Komerční banky je úvěr (do 150.000 korun českých) možné začít splácet až po ukončení studií, respektive během studia platí dlužník jen úroky (<http://www.kb.cz> ze dne 25.1.2008). Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že se banky orientují i na tuto cílovou skupinu a mnoho studentů tyto zvýhodněné nabídky rádo využívá a to nejen pro studijní účely, ale i v rámci hesla *carpe diem*.

Problematikou úvěrů se už zabývaly některé práce studentů Vysoké školy ekonomické v Praze, ale tato byla diskutována s důrazem na ekonomickou a právní stránku (např. Šíma, 2006; Králková, 2006). Tedy byly porovnávány produkty různých bank, možnosti daňových

úlev, státní podpora, atd. Podle mého názoru je ale tato problematika stejně tak problematikou společenskou.^{IV}

Svůj výzkum jsem se rozhodla zaměřit na názory současných studentů k tomuto fenoménu, neboť považuji za důležité prozkoumat vztah nastupující generace k úvěrům. Té generace, která sice zažila komunistickou éru, ale v jejím raném dětství došlo k významné politické a společenské transformaci a která tak, na rozdíl od svých předchůdců, má už poměrně dlouho volný přístup k informacím. Právě tato generace bude za několik let rozhodujícím ekonomickým faktorem a tento výzkum tak může poodhalit některé možné nebezpečné postoje jako je například neschopnost dostat svým závazkům.

Svůj výzkum jsem zaměřila na dvě fakulty, které už svým názvem částečně vypovídají o svém rozdílném zaměření. První je Fakulta humanitních studií University Karlovy a druhá je Podnikohospodářská fakulta Vysoké školy ekonomické v Praze. Tyto dvě fakulty byly vybrány, protože podle mého názoru stojí v jistém smyslu proti sobě. August Comte rozdělil vědy na stupnici od jedné do šesti, kdy každá věda s vyšším číslem je složitější a méně obecná než ta předcházející. Matematice přiřadil číslo jedna a sociologii číslo šest (Disman, 1993). Pokud tedy do značné míry zjednodušeně přiřadíme Podnikohospodářské fakultě matematiku a Fakultě humanitních studií sociologii^V, je patrný rozdíl mezi těmito školami. Tento rozdílný přístup lze také určit tak, že na Podnikohospodářské fakultě se studenti úzce specializují, zatímco na Fakultě humanitních studií vede multidisciplinární přístup studenty k schopnosti posuzovat problém z různých hledisek, ovšem na úkor podrobných znalostí.

Dále je rozhodujícím i odlišný předmět a zaměření studia. V případě Podnikohospodářské fakulty je ekonomie a její teoretické i praktické využití hlavní specializací a studenti jsou během celého studia připravováni na řízení podniku a to i po finanční stránce. Měli by se tedy lépe orientovat ve finančním světě a být v těchto otázkách i pragmatičtějšími. Naproti tomu je Fakulta humanitních studií pluralitně orientovaná na šest oborů, které se jistým způsobem dotýkají lidské vzdělanosti a ekonomie je pouze jedním z těchto. Konečná profilace pak závisí

^{IV} Přístupem studentů k dluhům nejen po stránce ekonomické, ale i sociologické a psychologické se věnuje Thomas A. Flint, 1997. Jeho studie se týká studentských úvěrových programů.

^V Na obou vybraných fakultách se shodně při přijímacím řízení prověřuje znalost cizího jazyka. Na Podnikohospodářské fakultě je další částí zkoušky test z matematiky a na Fakultě humanitních studií se zkoumá znalost odborné literatury z oboru historie, antropologie a sociologie (viz webové stránky www.vse.cz a www.fhs.cuni.cz)

na každém jednotlivém studentovi a proto by se tito studenti měli ve finančních otázkách orientovat o poznání hůř.

Z výše uvedených důvodů tedy předpokládám, že názor studentů obou fakult bude rozdílným, což souvisí s orientací a profilací na jednotlivých školách.

Tato práce se zaměřuje na několik hlavních otázek. Jaký je přístup studentů k úvěrům? Jak vnímají úvěry studenti Podnikohospodářské fakulty a studenti Fakulty humanitních studií? Jakým způsobem získávají informace o úvěrových produktech?

1.2 Cíl práce

Cíl této práce lze rozdělit do dvou samostatných oblastí. První se týká subjektivního názoru studentů na úvěry, kdy zamýšlím sledovat, které faktory mohou mít na jejich názor vliv. Druhá část se pak týká popisu jen těch studentů, kteří už v minulosti uvažovali o podání žádosti o úvěr. Jelikož není v mých možnostech podat vyčerpávající popis, zaměřila jsem se jen na možnou souvislost mezi jejich zdrojem informací o úvěrech a ostatními sledovanými proměnnými. Tedy, jestli existuje rozdíl mezi chováním studenta, který se sám o úvěrových produktech informoval a toho, kdo se spolehl na jiný zdroj informací o úvěrech. Toto je v souladu s názorem Dismana, podle kterého rozsáhlost přirozeného systému znemožňuje jeho podrobný popis (Disman, 1993).

V rámci tohoto výzkumu se budu zabývat i výší úvěrového rámce, který studenti nejčastěji volí a důvod, pro který by si úvěr pořídili. K tomuto se vztahuje zejména skutečnost, zda by studenti byli ochotni si vzít půjčku pro zaplacení školného, jelikož se opět uvažuje o možném placení studia na vysokých školách. Také mne zajímá současné finanční chování studentů. Přesněji chci zkoumat, zda jsou už studenti aktivní na trhu práce, jaký je zdroj jejich příjmů a nakolik dokáží svými příjmy pokrýt své výdaje.

Jelikož mnou oslovený vzorek není reprezentativním, netýkají se výsledky tohoto výzkumu celé populace. Jedná se tak jen o sondu do této problematiky.

1.3 Teoretické rozpoložení úvěrového a bankovního systému

Poskytování úvěrů není záležitostí dob nedávných. Už v starověku plnily funkci prvních bank chrámy. Do těchto si bohatí lidé ukrývali své zlato, protože je považovali za bezpečné. Podle dochovaných záznamů byly půjčky poskytovány už osmnáct století před Kristem v Babylonu, kde chrámový kněží půjčovali obchodníkům. V antickém Řecku se pak bankovníctví přesunulo z chrámové prostředí, ale jeho velký rozmach nastal ve starověkém Římě. Ostatně nejen tam, bankovní systém byl znám i “primitivním“ národům, což dokazuje

Adam Smith svojí zmínkou o vysokých úrokových sazbách barbarských národů, které obsadily západní část Římské říše. Po dobytí Říma Visigóty roku 410 n.l. zanikly bankovní instituce v celé západní Evropě, kdy tento stav trval několik staletí.

Banky, a tedy i poskytování úvěrů, se opět rozmohly v období křížových výprav (1095-1270), kdy bylo nutné převádět velké množství peněz pro financování těchto výprav. V Anglii se v dvanáctém století objevují "tallies", tj. dřevěné hůlky, na kterých byla zářezy označena vypůjčená částka. Tyto se pak podélně rozdělily na dvě, jednu pro dlužníka a druhou pro věřitele. "Tallies" byly používány do roku 1826.

Bankovní systém středověké Evropy byl poznamenán církevním zákazem půjček, které jsou úročeny. Objevuje se lichva jakožto reakce na tento zákaz, což Adam Smith vysvětluje tím, že se úrok navýší o riziko, které sebou nese obcházení zákona.

V renesanční Itálii dochází k opětovnému rozvoji bankovních služeb, které byly nezbytné pro obchod. Ve Florencii je úročení půjček legalizováno a také např. Lombardská banka, činná po celé Evropě, poskytuje úročené půjčky. Další rozmach tohoto odvětví pak přichází v době průmyslové revoluce. (zdroj : <http://cs.wikipedia.org/>, ze dne 5.1.2008, <http://www.bankovnipoplatky.com/media-a-poplatky/historie-penez-ve-stredoveku-bankovnictvi-16122005-131/>, ze dne 25.1.2008).

Samotný úvěr pak lze vymezit jako zapůjčení volných peněžních prostředků subjektem, který „*chce realizovat své záměry, ale nemá k dispozici volné peněžní prostředky, ..., od subjektu, který je má k dispozici.*“ (Revenda, 1999, str.62). Zapůjčená částka se pak nazývá jistinou a prémie, která náleží věřiteli, je úrokem. Úroková sazba se skládá ze tří složek : indikativní sazby, standardních rizikových nákladů a obchodní marže (Šíma, 2006, str. 46).^{VI} Transakce probíhají na úvěrovém trhu, který „*můžeme vymezit jako systém institucí a instrumentů zabezpečujících pohyb kapitálu na úvěrovém principu mezi bankami a nebankovním sektorem; lze sem zařadit i vzájemné úvěrové obchody bank, resp. dalších finančních zprostředkovatelů, které nejsou (vzhledem k době splatnosti) součástí peněžního trhu a vzhledem k formě (nejde o cenné papíry) ani součástí trhu kapitálového.*“ (Revenda, 1999, str. 98).

^{VI} Jirásek úrokovou sazbu stanovuje takto :

úrok = uložená částka (jistina) * úroková míra (v%) * splatnost ve dnech

100 * 360

(Jirásek, 1995).

1.4 Vývoj a současnost bankovního sektoru v České republice

První česká obchodní banka vznikla roku 1868 pod názvem Živnostenská banka pro Čechy a Moravu. V době ekonomického nacionalismu vznikla nastřádáním drobných prostředků a podporovala zejména české podnikatele dle hesla : „český kapitál pro českou práci“. Nicméně tato tržní deformace vedla k tomu, že měla Živnostenská banka příliš vysoké úrokové sazby a byla strnulou. Po roce 1905 tedy začala exportovat do zahraničí a v roce 1911 vstoupila do tzv. „velkého rakouského konsorcia“, což sebou neslo nelibost českých podnikatelských kruhů. Nicméně se tímto jako jeden z mála českých podniků zapojila do mezinárodního obchodu. Po jejím vzoru pak vznikaly další nacionální banky a došlo k rozkvětu českého bankovníctví (Müller, 2003).

S nástupem komunismu k moci se samozřejmě mění situace i v bankovním systému. V období centrálně plánované ekonomiky fungoval jednostupňový systém (one-tier), v němž zastávala zcela dominantní pozici centrální banka a ostatních pět bank bylo jen jakýmsi jejími „technickými pobočkami“. Depozitní a úvěrové operace pro obyvatele České republiky pak měla na starosti Česká státní spořitelna. Se změnou jednostupňového systému na dvoustupňový v roce 1989 „*je mimo jiné spojeno i vytvoření (účinného) systému regulace a dohledu bank*“ (Revenda, 1997, str. 7). V tomto novém uspořádání bankovního sektoru je emise peněz oddělena od obchodní a podnikatelské činnosti a to jak po funkční, tak po institucionální stránce.

Na českém bankovním trhu bylo k 30.9.2007 aktivních třicet osm bankovních institucí s licenci a jednatřicet bez licence (v konkurzu, fúze s jinou bankou,...) ^{VII}, které se řídí a podléhají zákonu o bankovníctví (zákon č.21/1992).^{VIII} Kromě bank působí na úvěrovém trhu i další finanční instituce, které nepodléhají tak přísné regulaci jako banky a které též mohou vstoupit do vztahu věřitel-dlužník jakožto zprostředkovatelé. Zisk těchto finančních zprostředkovatelů pak plyne z rozdílu mezi úroky, které bance platí oni a úroky, které platí dlužník.

^{VII} Údaje získané ze stránek

http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/zakl_uk_bank_sekt/ukazatele_tab01.html, ze dne 14.1.2008.

^{VIII} Zákon o bankovníctví v plném znění lze nalézt např. na

http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/zakony/download/zakon_o_bankach.pdf, ze dne 14.1.2008.

V současné době je na úvěrovém trhu tolik různých úvěrových produktů, že je velmi obtížné je všechny popsat. Také neexistuje přesné rozdělení úvěrů a každý autor rozděluje druhy úvěrů podle vlastních kritérií.^{IX} Nicméně jsou druhy úvěrů zpravidla rozděleny podle časového hlediska, způsobu úročení, účelu úvěru, atd.

Důležitým ale je poznatek, který uvádí Bastiat a Smith a to, že předmětem půjčky nejsou nikdy samotné peníze, ale statky, které jsou za tyto peníze nakoupeny. Neboli : „ *vypůjčovatel skutečně potřebuje, a ten, kdo mu je půjčuje, mu ochotně poskytne nikoli peníze, nýbrž hodnotu peněz, tj. zboží, které za ně lze nakoupit*“ (Smith, 2001, str. 307).

Jak už bylo výše uvedeno, finanční instituce neposkytují úvěry „ z křesťanské lásky“, ale získávají peněžní prémii, tedy úrok. „*Úrokovou míru, která není spojena s žádným rizikem nebo je spojena jen s rizikem nepatrným, nazveme bezrizikovou úrokovou mírou. Rozdíl mezi úrokovou mírou a bezrizikovou úrokovou mírou říkáme riziková prémie*“ (Revenda, 1999, str.85). Podle Šímy pak má úroková sazba v tržní ekonomice velice důležitou roli, kdy je ve skutečnosti cenou, která koordinuje svobodný trh. (Šíma, 2000).

Tržní úroková sazba je do jisté míry ovlivněna mezibankovní úrokovou sazbou a tedy potažmo i úrokovými sazbami České národní banky. Sazby centrální banky jsou několikerého druhu. Diskontní sazba je úrokovou sazbou, za kterou poskytuje centrální banka úvěry bankovnímu sektoru.^X Zvýšením této sazby by logicky mělo dojít k snížení poptávky bank po úvěrech poskytnutých centrální bankou, ale její zvýšení se může projevit v zvýšení úrokové sazby u úvěrů na mezibankovním trhu. Obdobnou je lombardní sazba, kdy lombardní úvěr je poskytován bankám s výraznými problémy s likviditou a banka musí zastavit směnky a jiné cenné papíry. „ *Vzhledem k tomu, že ve zdrojích obchodních bank hrají diskontní a lombardní úvěry od centrální banky v dnešní době již minimální úlohu, ztrácí se tradiční důvod ekonomického propojení mezi výše uvažovanými úrokovými sazbami, které bylo ještě možno pozorovat v období před 2. světovou válkou*“ (Revenda, 1999, str. 475). Nicméně toto propojení může nadále fungovat, neboť tyto úrokové sazby odráží budoucí hospodářský vývoj, který centrální banka očekává. Jedná se tedy o indikátory dalšího vývoje tržních úrokových sazeb.

Nejdůležitější je poslední druh úrokové sazby centrální banky a to tzv. REPO sazba, tedy

^{IX} Srovnej např. Revenda, 1999 a Jirásek, 1995.

^X Jednou z hlavních funkcí centrální banky je to, že vystupuje jako věřitel poslední instance v případě problémů likvidity bank.

„úroková sazba, za kterou odkupuje centrální banka od komerčních bank jimi eskontované směnky.“ (http://cs.wikipedia.org/wiki/Repo_sazba, ze dne 4.2.2008). Tato sazba je úzce propojena s úrokovou sazbou z mezibankovních depozit, tj. PRIBORem, na kterou komerční banky často naváží své pohyblivé úrokové sazby. Tímto způsobem tak může centrální banka do značné míry ovlivňovat úrokové sazby na mezibankovním trhu. (Revenda, 1999).

Jak ukazuje následující tabulka, v poslední době došlo k poměrně výraznému nárůstu všech druhů úrokových sazeb centrální banky a proto lze očekávat zvýšení úrokových sazeb i u úvěrů na mezibankovním trhu.

Tab. 1.4.1 Tabulka vyjadřující vývoj jednotlivých úrokových sazeb České národní banky a jejich srovnání s Evropskou centrální bankou.

	ČNB			ECB
	od 1.6.2007	od 27.7.2007	od 30.11.2007	od 13.6.2007
Repo 2 týdny	2,75	3,00	3,50	4,00
Diskontní sazba	1,75	2,00	2,50	3,00
Lombardní sazba	3,75	4,00	4,50	5,00

Zdroj : Česká národní banka, Měnová statistika, listopad 2007, tabulka 1

2. VÝZKUM

2.1 Úvod do výzkumu

V této práci se chci zaměřit zejména na možnou souvislost mezi stupněm přijatelnosti úvěru pro respondenta a dalšími faktory jako je např. domovská fakulta, věk nebo pohlaví. Další oblast této práce se pak týká porovnání respondentů, kteří si informace o úvěrech vyhledávali sami, s těmi, kteří se spolehli na jiný zdroj informací a to v jednání při pořízení nebo splácení úvěru. Pro sběr dat slouží anonymní dotazníky, kterého plné znění je obsahem Přílohy 5.1. Následující kapitola pak je věnována formulaci pracovních hypotéz, které budou testovány na základě analýzy získaných dat.

2.1.1 Hypotézy č. 1-5, které se týkají pohledu studentů na úvěry

První oblast mého výzkumu se týkala otázky, které faktory mohou ovlivňovat akceptovatelnost úvěru pro respondenta a proto se ke ve všem hypotézám této oblasti vztahuje otázka č. 1 v dotazníku : *Co si myslíte o úvěrech?* Nabízené odpovědi zněly takto :

a) *Nikdy bych nežil/a na dluh;* b) *Pouze pokud by nebyla jiná možnost;* c) *Půjčil/a bych si pouze od známých;* d) *Je zcela normální vzít si úvěr;* e) *Nevím;* f) *Jiné - (co?)*

(plné znění dotazníku viz příloha 5.1).

2.1.1.1 Hypotéza č. 1

Hypotéza č. 1 má za cíl prozkoumat, zda odlišnost názorů na tuto problematiku není dána pohlavím. Na rozdíl od poměrně nedávné doby jsou dnes ženy na trhu práce stejně aktivní jako muži. Došlo tak ke zrovnoprávnění nejen v pracovně-právní oblasti, ale ženy už nejsou po finanční stránce závislé na partnerovi a mají i stejné možnosti ve využití úvěrových produktů. Z tohoto důvodů by názor na půjčky neměl být u žen odlišný než je tomu u mužů.

Je ale také pravdou, že genderové rozdíly nadále trvají. Ženy jsou stále finančně hůře ohodnoceny než muži a na mateřskou dovolenou zpravidla také odchází žena. V souvislosti s tímto nelze opominout problematiku matek samoživitelek. Příjmy žen jsou tak mnohem nižší a proto mohou být právě ony více úvěrům nakloněny, protože je potřebují nebo využívají.

Posledním možným pohledem je názor, že se muži budou více klonit k úvěrům než ženy. Je totiž možné, že muži budou ochotni více riskovat, kdy žena s ochrannými pudry bude v těchto otázkách opatrnější, aby neohrozila alespoň zajištěné minimum své rodiny.

Tuto hypotézu stanovuji takto : *Pohlaví ovlivňuje subjektivní názor respondenta na přijatelnost úvěru. Vzhledem k uvažovaným vlivům není možné dopředu určit, zda bude úvěr přijatelnějším pro muže nebo pro ženu.*

2.1.1.2 Hypotéza č. 2

Hypotéza č. 2 se pak zabývá možnou souvislostí mezi míněním respondenta a jeho věkem. Úvěry by mohly být přijatelnější pro mladší studenty, kteří už od střední školy mohli využívat výhod studentských kont (a úvěrů) a kteří spíše vyrůstali v době, kdy se už úvěr nepovažoval za "Kainovo znamení".

Na druhou stranu nabídku úvěrových produktů spíše v dohledné době využijí nebo využívají starší studenti, kteří se už dost možná potýkají s problematikou vlastního bydlení. Tedy tím, že se pro ně úvěr stává nutností, budou o něm smýšlet pozitivněji.

Konečně je také možné, že se názor na úvěry nebude lišit podle věkové kategorie, neboť respondenty jsou studenti vysokých škol a jedná se o tutéž generaci. Svůj podíl může mít i současné mínění, které zadluženost přinejmenším nijak neodsuzuje.

Hypotézu č. 2 formuluji takto : *Subjektivní postoj k úvěrům se bude lišit s ohledem na věk respondenta. Zda bude úvěr kladněji přijímán studenty staršími nebo mladšími, prokážou až statistické testy.*

2.1.1.3 Hypotéza č. 3

Třetí hypotéza slouží k zjištění, zda může být názor respondenta ovlivněn studovaným ročníkem. Zde bude argumentace obdobná té u hypotézy č. 2. Mínění respondenta totiž může takovou mírou ovlivnit současná výše zadluženosti domácího sektoru, že bude úvěr považovat za zcela samozřejmou záležitost.

Osobně se ale spíše kloním k možnosti, že kladnější názor na úvěry budou spíše zastávat studenti vyšších ročníků. Nemusí se jich týkat jen problematika bydlení, ale mohou poskytnuté úvěry využít i pro studijní účely jako je např. stáž na zahraniční fakultě.

Z tohoto důvodu je hypotéza č. 3 daná takto : *Studenti vyšších ročníků se budou ve svých názorech na úvěry vyjadřovat kladněji než respondenti z ročníků nižších. Předpokládám tedy, že úvěr bude přijatelnější pro studenta vyššího ročníku.*

2.1.1.4 Hypotéza č. 4

Předposlední hypotéza této oblasti se týká možnosti, nakolik respondentovo mínění ovlivňuje domovská fakulta. Názory studentů Podnikohospodářské fakulty mohou být ovlivněny skutečností, že je v rámci finančního řízení podniku uvažováno o úvěrech na podnikání. Z tohoto důvodu mohou být obecně více úvěrům nakloněni než studenti humanitních oborů.

Nelze ale ani vyloučit možnost, že studenti Fakulty humanitních studií na tom jsou po finanční stránce hůře než jejich rovesníci z Podnikohospodářské fakulty. V případě práce nebo brigády se respondenti budou orientovat podle zaměření své fakulty^{XI} a jak prokázal docent Večerník, jsou lépe ohodnoceni ti, kteří pracují ve finanční a podnikové sféře (Večerník, 1998, tabulka 2.3, str. 51). Z tohoto důvodů tak budou studenti Fakulty humanitních studií úvěry více využívat a tedy se tyto pro ně stanou přijatelnějšími.

^{XI} Tento předpoklad vychází z odpovědí respondentů na otázku č. 11 v dotazníku, viz Příloha graf 5.2.31 a graf 5.2.32.

Hypotéza č. 4 tak zní : *Studenti Podnikohospodářské fakulty úvěry budou zastávat jiný subjektivní názor na úvěrové produkty než studenti Fakulty humanitních studií. Nelze ale předem určit směr rozdílu mezi fakultami, tedy pro čí respondenti bude úvěr akceptovatelnějším.*

2.1.1.5 Hypotéza č. 5

Hypotéza č. 5 pak zkoumá, zda souvisí mínění respondenta na úvěry se skutečností, že respondent už o možnosti zadlužení se uvažoval. Existuje logický předpoklad, že ti, kteří už možnost úvěrů zvažovali, se k němu nebudou stavět zcela negativně, protože by tím odsuzovali i sami sebe.

Je ale možné, že u všech studentů (bez ohledu na zkoumanou proměnnou) bude převažovat kladný postoj k úvěrům, což může být dáno současnou nabídkou a výhodností studentských úvěrů.

Podle mého přesvědčení převáží první uvažovaný vliv a proto tuto hypotézu stanovuji takto : *Respondenti, kteří v minulosti uvažovali o možnosti zadlužit se, zaujmou k úvěrům kladnější postoj než ti, kteří o této možnosti nikdy neuvažovali.*

K této hypotéze se vztahuje v dotazníku kromě otázky č. 1 i otázka č. 2 : *Uvažoval/a jste někdy o pořízení si úvěru?* Respondenti mohli zvolit z odpovědí : a) *Ano* a b) *Ne, nikdy* (plné znění dotazníku viz příloha 5.1).

2.1.2 Hypotézy č. 6-10, které zkoumají odlišnost zdrojů informací

Druhá část, kterou jsem si dala za cíl prozkoumat, se vztahuje k možné souvislosti mezi zdrojem informací o úvěrových produktech a ostatními proměnnými. Všechny hypotéz se tak dotýká otázka č. 9 : *Který zdroj informací o úvěrech považujete pro Vás za nejdůležitější?*

Odpovědi, ze kterých mohli respondenti zvolit, zněly následovně : a) *Mass média;*

b) *Sám/sama jsem se informoval/a – internet;* c) *Sám/sama jsem se informoval/a - přímo v peněžním ústavu;* d) *Bankovní poradce;* e) *Inzerce ;* f) *Vlastní zkušenost;* g) *Někdo z okolí;*

h) *Jiné -(co?).* Pro statistické zpracování dat pak byly tyto odpovědi kódovány do dvou skupin. Do první byly zařazeny odpovědi b) a c), to znamená, že aktivita vzešla ze strany respondenta. Tato kategorie je v testech zpravidla označena jako *Sám*. V druhé skupině jsou zařazeni respondenti, kteří informace získávají pasivní cestou a proto je v testech používáno označení *Jiné zdroje*.

2.1.2.1 Hypotéza č. 6

Hypotézou č. 6 si přeji zjistit, zda se tendence získávání informací o úvěrech liší podle domovské fakulty. Profilace studentů Podnikohospodářské fakulty se týká i finanční sféry a proto by pro ně nemělo být těžké dokázat se zorientovat v nabídce úvěrů. Stejně tak by už v rámci svých studií měli rozumět pojmům spjatých s touto problematikou jako je např. RPSN. Tedy tím, že dané problematice rozumí, by měli vědět, nakolik mohou být zprostředkované informace klamavé. Z tohoto důvodu by se pak při získávání informací měli spíše spolehnout na své znalosti a úsudek.

Studenti Fakulty humanitních studií jsou ale od počátku ve svých studiích vedeni k jisté samostatnosti při získávání informací a ke kritickému přístupu. V systému liberálně koncipovaného studia si tak možná navykli spoléhat sami na sebe a tento přístup se tedy může projevit i ve způsobu, jakým získávají informace o úvěrech.

Hypotéza č. 6 zní : *Existuje rozdíl ve strategii získávání informací respondenty a to na základě domovské fakulty. Směr tohoto rozdílu, tedy respondenti které z fakult si spíše sami vyhledávají informace, není zatím znám.*

2.1.2.2 Hypotéza č. 7

Hypotéza č. 7 se týká možné souvislosti mezi zdrojem informací o úvěrech a skutečností, zda respondent o úvěr požádal. Pokud respondent o úvěru vážně uvažuje nebo ho dokonce potřebuje, je pravděpodobné, že se bude snažit získat co nejvíce informací. Respektive, čím více bude vážně uvažovat o možnosti vzít si úvěr, tím iniciativnější bude v získávání informací, které mu pomohou zvolit si možnost, na kterou reálně dosáhne.

Nelze ale vyloučit možnost, že se někdo z respondentova okolí v této problematice velmi dobře orientuje a tedy i tento respondent může být ve své žádosti o úvěr úspěšným. Také pokud žádá student o nízký úvěrový rámec (např. kontokorent), nemusí vynakládat svůj čas na získávání informací a přesto je pravděpodobné, že úvěr získá.

Osobně se kloním spíše k prvnímu z uvedených možných důvodů respondentova chování a proto je hypotéza č. 7 formulována takto : *Očekávám, že respondent, který se o úvěru sám informoval, bude ve své žádosti úspěšnější, respektive že o úvěr požádá a získá ho. Naopak student, který se sám natolik aktivně o úvěrovou problematiku nezajímá, o něj nejspíš nepožádá nebo požádá a bude neúspěšným.*^{XII}

^{XII} Bohužel mi nedostatek respondentů neumožňuje zjistit, zda student získal úvěr v požadované výši. O úvěr skutečně požádalo a získalo ho celkem 13 studentů.

K této hypotéze se kromě výše uvedené otázky č. 9 vztahuje i otázka č. 3 : *Pokud jste o pořízení úvěru uvažoval/a, jaký byl výsledek?* Nabízené odpovědi zněly takto : a) *Nakonec jsem o něj nepožádal/a;* b) *Požádal/a a vzal/a jsem si ho;* c) *Požádal/a a nakonec jsem ho nevyužil/a;* d) *Požádal/a a nebyl mi poskytnut.* Plné znění dotazníku lze nalézt v příloze 5.1.

2.1.2.3 Hypotéza č. 8

Hypotézou č. 8 plánuji prozkoumat, nakolik spolu může souviset zdroj informací o úvěrech s požadovanou výší úvěru. Student, který si plánuje pořídit úvěr vyšší hodnoty, by měl vynakládat více snahy na to, aby získal dostupné informace o úvěrech. Nejspíš se totiž zadluhuje se na delší dobu a také vyšší částky jsou zpravidla úročeny vyššími úrokovými sazbami.

Je nicméně možné, že pokud respondent skutečně úvěr nutně potřebuje, nemusí klást získávání informací a např. porovnání úvěrových produktů takovou váhu a může se spoléhat ve svém rozhodnutí na informace z okolí.

Hypotéza č. 8 je formulovaná následovně : *Existuje rozdíl v uvažované výši úvěru mezi respondenty, kteří se informace o této oblasti získávají svépomocí a mezi těmi, kteří tyto informace získávají jinými způsoby. Nelze ale předem určit, která z těchto dvou skupin respondentů zvolí vyšší úvěrový rámec.*

K této hypotéze se váže otázka č. 4 : *O jaké výši úvěru jste uvažoval/a?* Respondentům byly opět nabídnuty odpovědi, které zněly takto : a) *méně než 10.000;* b) *10.000-50.000;* c) *50.000-100.000;* d) *100.000-500.000;* e) *500.000-1.000.000 ;* f) *více než 1.000.000* (viz plné znění dotazníku příloha 5.1).

2.1.2.4 Hypotéza č. 9

Hypotéza č. 9 zkoumá, zda existuje propojení mezi způsobem získávání informací a tím, jakým způsobem bude úvěr splácen. Respondent, který věnuje svůj čas aktivnímu vyhledávání informací, by si v rámci svého úvěrového plánování měl rozmyslet i formu splácení úvěru. Předpokládám, že pokud je odpovědným v získávání informací o úvěrech, bude odpovědným i při jeho splácení, tedy že se nebude při splácení úvěru spoléhat na nikoho třetího.

Pokud ale respondent patří mezi finančně slabší a úvěr potřebuje, může nastat i jiná situace. Bude svůj čas věnovat získávání podrobných informací, aby byl v žádosti o poskytnutí úvěru úspěšným. Nicméně při jeho splácení se může spoléhat na své okolí, ale také na pravidelné sociální příspěvky (např. přídavky na děti).

Tato hypotéza je stanovena takto : *Podle způsobu získávání informací o úvěrových produktech se bude lišit i zdroj, ze kterého bude poskytnutý úvěr splácen. Jaký způsob splácení úvěru bude převažovat u studentů, kteří se sami informovali, zatím není známo.*

Otázka č. 8 : *Jakou formou budete/byste úvěr splácela?* byla formulována pro ověření této hypotézy. Nabízené odpovědi zněly : a) *Pracuji;* b) *Mám jiný zdroj příjmů;* c) *Splácí/splácel by ho za mě někdo jiný (rodiče, partner, etc);* d) *Jiné - (co?).* Přesné znění celého dotazníku je možné nalézt v příloze 5.1.

2.1.2.5 Hypotéza č. 10

Poslední hypotéza se zabývá možnou souvislostí mezi zdrojem informací o úvěrech a dobou, kdy respondent plánuje úvěr splácet. Student, který si bude sám dohledávat informace o úvěrech, nejspíš zjistí, že se úroková míra u poskytnutých úvěrů neustále zvyšuje. Bude se tedy snažit splatit svůj závazek co nejdříve, aby úvěr přeplatil pokud možná co nejméně.

Také je ale pravděpodobné, že studenti, kteří se sami informovali a úvěr jim tedy byl poskytnut, mají během studií nízké příjmy. Další eventualitou je např. možnost, že se zadluží kvůli stáži a odjeli do zahraničí. Pak budou volit možnost začít splácet v pozdějším období nebo až po ukončení vysokoškolských studií.

Hypotéza č. 10 tedy zní : *Respondent, který zvolil aktivní přístup k získávání informací, bude volit jiný začátek splácení poskytnutého úvěru než respondent, který se informoval jiným způsobem. Zatím není zřejmé, který z nich zvolí dřívější začátek splácení půjčky.*

Aby bylo možné ověřit tuto hypotézu, byla do dotazníku zařazena otázka č. 7 : *Kdy začnete/byste začala úvěr splácet?* Odpovědi byly určeny tímto způsobem : a) *Okamžitě;* b) *Začátek splácení bude < 1 měsíc po čerpání úvěru;* c) *Začátek splácení bude 1 měsíc - 1 rok po čerpání úvěru;* d) *Začátek splácení bude > 1 rok (před plánovaným ukončením studií);* e) *Až po ukončení studií;* f) *Nemám představu.* Celé znění dotazníku pak je možné nalézt v přílohách, respektive v příloze 5.1.

2.2 Metodologie

2.2.1 Možné metodologické přístupy a výběr metody sběru dat

Ačkoli samotný název práce, který souvisí se světem financí, může evokovat použití matematických metod, jsou zde možné jak kvantitativní, tak kvalitativní metodologické přístupy, eventuálně i smíšený výzkum.

V této práci vycházím z Dismanova rozdělení metodologie (Disman, 1993). Začnu-li kvalitativními metodami, Disman rozděluje techniky sběru dat v tomto druhu výzkumu na zúčastněné pozorování, nestandardizovaný rozhovor a analýzu osobních dokumentů. Jako první je uváděno zúčastněné pozorování a s tím související různé stupně ztotožnění výzkumníka s prostředím. V daném případě by se jednalo o úplného participanta vůči studentům humanitních oborů a úplného pozorovatele vůči studentům škol s ekonomickým zaměřením. Kvůli této skutečnosti vychází tento způsob sběru dat jako nevyhovující, neboť obě skupiny nestojí vůči badateli v rovnocenném vztahu. Mohlo by tak dojít k značnému zkreslení. Dalším typem je nestandardizovaný rozhovor, jehož rizikem je v tomto případě malý počet respondentů, kdy bych výzkum prováděla sama a navíc v omezeném časovém období. Také je zde poměrně důležitou malá přesvědčivost anonymity pro respondenty, což je při tak choulostivém tématu, jakými bezesporu peníze jsou, velkým problémem. Obdobné a možná i větší problémy pak souvisí s osobním dokumentem, kdy názory nebo život respondenta mohou být ovlivněny mnoha neznámými proměnnými, které badatel nemusí zachytit.

Z kvantitativních metod jako první Disman uvádí experiment, který by mohl přinést zajímavé závěry, nicméně je v dané situaci zcela mimo mé možnosti. Další možností je dotazník, který byl nakonec zvolen technikou sběru dat i v tomto konkrétním případě. Mezi jeho rozhodující klady patří vyšší přesvědčivost anonymity u respondenta, nízké náklady a vyloučení vlivu osoby tazatele. (Disman, 1993). Samozřejmě jsem počítala s ochotou dotazovaného odpovědět, kdy jsem doufala v atraktivnost výzkumu a jeho výsledků pro respondenty. Tím, že byly dotazníky distribuovány na přednáškách, byl vyřešen i problém jejich nízké návratnosti.

Zajímavé výsledky by též mohl přinést smíšený výzkum, kdy by data získána prostřednictvím dotazníků byla porovnána s analýzou dokumentů. Nicméně v tomto konkrétním případě je téměř jisté, že by žádný z respondentů nesouhlasil a neposkytl by takto citlivé údaje (např. smlouvy o půjčce).

2.2.2 Dotazník – obsah a struktura

Dotazník obsahuje 23 otázek a 2 podotázky, které jsou zpravidla polootevřené a v nichž je respondentovi nabídnuta i možnost Nevím. Tímto by měla být eliminována situace, kdy studentovi žádná z nabízených odpovědí zcela nevyhovuje nebo nezná odpověď a proto se jeho odpověď nemusela zakládat na pravdě. Kromě těchto obsahuje dotazník i otázky na

socio-demografické údaje jako je např. pohlaví nebo věk. Plné znění dotazníků je možné nalézt v příloze 5.1.

2.2.2.1 Socio-demografické otázky a pomocné výroky pro identifikaci populace

V záhlaví dotazníku byly uvedeny kategorie, které měly sloužit k určení studované fakulty, ročníku, pohlaví a věku. Na základě vyplněné domovské fakulty pak dotazník byl nebo nebyl zařazen do výzkumu.

Mezi pomocné otázky, které mohou dovysvětlit potvrzení nebo vyvrácení hypotézy patří otázky, které se dotýkají příjmů respondenta. Do této kategorie lze zařadit otázky

č. 14 : *Pracujete (i brigádně nebo na Živnostenský list) současně se studiem?*; otázku č. 14.1 : *Jak jste spokojeni se svými pravidelnými nebo nepravidelnými příjmy?*; otázku č. 15 : *Který ze zdrojů Vašich příjmů považujete v současné době za rozhodující?* a konečně otázku č.16 : *Považujete své měsíční příjmy vzhledem k výdajům za dostatečné?*

Dále názory studentů může ovlivnit skutečnost, zda se už ve svém okolí s úvěrem setkali. Byla tedy položena otázka č. 10 : *Pořídil si někdo z Vašeho okolí úvěr?* A podotázka č. 10.1 : *Pokud ano, kdo to byl?*

Zvolený účel úvěru i mínění o úvěrech může ovlivnit také skutečnost, zda už se respondenti potýkají s bytovou problematikou. Toto má prozkoumat otázka č. 17 : *Jaká je Vaše bytová situace?*

2.2.2.2 Postoje k úvěrovým produktům

Druhá množina otázek mne měla informovat o postoji, který respondenti zastávají vůči úvěrům. Sem tedy patří otázka č. 1 : *Co si myslíte o úvěru?* a otázka č. 2 : *Uvažoval/a jste někdy o pořízení si úvěru?*

2.2.2.3 Názory a skutečnosti, které se dotýkají splácení úvěru

Do této skupiny otázek spadají otázky, které se týkaly konkrétních představ o splácení čerpaného úvěrového produktu. Otázkou č. 3 : *Pokud jste o pořízení úvěru uvažoval/a, jaký byl výsledek?* jsem plánovala zjistit, zda respondenti o úvěr požádali a zda dokázali správně zhodnotit své možnosti, aby na úvěr dosáhli. Za tímto účelem byla položena i otázka č. 4.1 : *V případě, že jste si úvěr vzal/a, máte ho ve výši, o níž jste prvně uvažoval/a?.* Vliv na úspěšnost žádosti o úvěr může mít zdroj informací o úvěrech a tuto skutečnost jsem zjišťovala pomocí otázky č. 9 : *Který zdroj informací o úvěrech považujete pro Vás za nejdůležitější?*

Jedny z nejdůležitějších skutečností jsou pak uvažovaný účel a výše úvěru, kterou si studenti zvolí. Proto byla respondentům položena otázka č. 4 : *O jaké výši úvěru jste uvažoval/a?* a otázka č. 6 : *Z jakých důvodů jste si/byste si úvěr pořídil/a?*

Poslední oblast otázek v této oblasti se týká konkrétního splácení poskytnutého úvěru. Za tímto účelem byly položeny otázky č. 7 : *Kdy začnete/byste začal/a úvěr splácet?* a otázka č. 8 : *Jakou formou budete/byste úvěr splácel/a?*

2.2.2.4 Budoucí pracovní uplatnění

V dotazníku jsou uvedeny otázky, které spadají i do této oblasti, nicméně kvůli přílišné rozsáhlosti výzkumu byly ze zkoumání vyřazeny.

2.2.3 Předvýzkum – validizace dotazníku

Samotná stylizace otázek a jejich pochopitelnost pro všechny byla ověřena pomocí předvýzkumu. V rámci tohoto byl dotazník předem e-mailem poslán a poté prodiskutován s deseti studenty, kteří odpovídali vzorku mnou zvolené populaci. Na každé fakultě mi vždy pět respondentů zodpovědělo následující otázky^{XIII} :

- 1) Zdá se Vám tento výzkum přínosný?
- 2) Zaujal Vás jako respondenta a chtěl byste znát výsledky výzkumu?
- 3) Jaký je Váš názor na délku dotazníku?
- 4) Doplnil byste nějakou otázku nebo odpověď, kterou vy osobně považujete za důležitou?
- 5) Zdála se Vám některá z otázek nebo odpovědí nadbytečnou/ nepříjemnou/ nejasnou/ dvojnásobnou?
- 6) Zvolil byste u některé z otázek více odpovědí? (Vyjma případu, kdy je to v dotazníku výslovně uvedeno)
- 7) Existuje něco, co by Vás jako eventuálního respondenta odradilo od dalšího vyplňování dotazníku?

Následně byly některé otázky přeformulovány nebo vyřazeny a jedna z otázek byla doplněna. Žádný z respondentů předvýzkumu mi při otázce č. 6 (*Z jakých důvodů jste si/byste si úvěr pořídil/a?*) nedoplnil možnost pořízení úvěru na podnikání a tato varianta nebyla ani uvedena v dotazníkovém šetření. Z tohoto důvodu se výsledky mé práce vztahují jen na spotřební úvěry, tedy ty „*kdy úvěrovaný objekt přímo neprodukuje zdroje ke splácení úvěrů*“ (Revenda, 1999, str. 137).

^{XIII} V případě zájmu jsou nahrávky předvýzkumu k dispozici u autora.

2.2.4 Výběr vzorku a prostředí výzkumu

Jako populace je v tomto případě určena množina studentů Podnikohospodářské fakulty a Fakulty humanitních studií. Protože není v mých možnostech prozkoumat reprezentativní vzorek obou fakult s ekonomickým a humanitním zaměřením, nelze získané výsledky vztáhnout na celou populaci. Proto pod označením studentů Podnikohospodářské fakulty a Fakulty humanitních studií, eventuálně VŠE a UK, je míněn pouze vzorek dané populace.

Tento vzorek byl získán tak, že dotazníky byly rozdány na předem vybraných vyučovacích hodinách a po dohodě s přednášejícími. Tato metoda sběru dat mi umožnila omezit můj výzkum jen na studenty bakalářského studia a zvolených fakult. Na Podnikohospodářské fakultě byly jakožto prostředí výzkumu zvoleny povinné přednášky. Přesněji se jednalo o přednášky těchto předmětů : Právo; Podniková ekonomika; Management kvality, prostředí a bezpečnosti. Na Fakultě humanitních studií se povinné přednášky absolvují během prvního roku studia a tedy by se můj výzkum netýkal názorů studentů, ale spíše lidí, kteří se na danou fakultu hlásí. Z tohoto důvodu byly dotazníky rozdány na nepovinných přednáškách, z nichž většina jistým způsobem připravuje studenta na skeletové atesty. Záměrně jsem se vyhnula ekonomickým seminářům, kdy u jejich frekventantů lze očekávat, že se jejich názor bude více blížit názorům studentů Podnikohospodářské fakulty a mohlo by tak dojít ke zkreslení. Větší počet přednášek, kde byla data sesbírána, je dán tím, že na přednáškách bylo zpravidla přítomno méně než deset studentů. Na Fakultě humanitních studií probíhal sběr dat na následujících přednáškách : Redakce textu skeletového překladu; Filosofická interpretace literárního díla; Četba textů k antropologii náboženství - R. Benedict: *Chrysanthemum and the Sword*; Vybrané problémy českých dějin; Antické literární mýty a jejich pozdější literární zpracování.

Co se týče pilotního výzkumu, byli v době jeho průběhu respondenti studenty zvolených fakult.

Je zapotřebí ještě poznamenat, že kontakty na Podnikohospodářské fakultě byly získány metodou „*Snowball Technique*“, kdy jeden z respondentů předvýzkumu je jejím studentem a jelikož ho téma této práce osobně zajímá, rozhodl se stát mým informátorem.

Výzkum byl proveden v začátku května roku 2007, jedná se tedy o výzkum krátkodobý a v současné chvíli se předpokládá že i jednorázový.

2.2.5 Metody vyhodnocování a interpretace získaných dat

Data byla nejdříve zpracována pomocí deskriptivní statistiky, byly určeny typy proměnných a v tabulkách byly procentuálně zaznamenány jejich četnosti. Následně byl pro lepší názorné zobrazení rozložení odpovědí u dané otázky vytvořen graf.

Pro účely induktivní statistiky pak byly vybrané proměnné (bylo-li to nutné) převedeny na ordinální typ proměnných a jejich rozložení bylo zjištěno pomocí histogramu. Následně jsem hypotézy testovala pomocí parametrických testů. Nejprve byla pomocí F-testu zjištěna rovnost nebo nerovnost rozptýlů porovnávaných oblastí. Teprve poté jsem mohla provést T-testy pro zjištění možného rozdílu mezi porovnávanými skupinami. Pro potvrzení platnosti hypotézy byla zvolena hladina významnosti α , tedy velikost předpokládaná chyby, na 5%. V každém případě ale nebude nikdy žádná z hypotéz zcela platnou.

2.2.6 Hodnocení kvality výzkumu

Kvalita tohoto výzkumu je z velké části ovlivněna mými omezenými možnostmi, co do velikosti výzkumu. Celkem bylo rozdáno 130 dotazníků, z nichž mi jich bylo vráceno 124, přesněji mi dotazník nezodpovědělo pět studentů Podnikohospodářské fakulty a jedna studentka Fakulty humanitních studií, která ale dotazník už jednou vyplnila na jiné přednášce. Bohužel některé dotazníky musely být vyloučeny, neboť byly z poměrně velké části nevyplněné nebo je vyplnili studenti jiných, než zvolených fakult. V jednom případě musel být dotazník vyloučen, neboť si zvolené odpovědi významně odporovaly. Nakonec tedy bylo analyzováno 56 dotazníků vyplněných studenty Fakulty humanitních studií a 55 dotazníků od studentů Podnikohospodářské fakulty.

Dále mohly do značné míry působit různé formy zkreslení, které jsou způsobeny samotným výzkumem. V tomto výzkumu může působit např. *výběr role*, kdy se bude chtít respondent jevit v tom nejlepším světle; *měření jako zdroj změny*, tedy že výzkum vyvolá u studenta postoje, které dříve neexistovaly a také *stereotyp ve volbě odpovědi*, pokud žádná z nabízených odpovědí se nebude zakládat na respondentově názoru (Disman, 1993).

Možnost redukce negativním samovýběrem, tedy riziko, že se část dotazovaných odmítne výzkumu zúčastnit a tím ohrozí reprezentativnost vzorku, by měla být nízká kvůli zvolené technice sběru dat. Při zpracování dotazníků jsem zjistila možný problém, který jsem dopředu nepředvíдалa a na nějž mě neupozornil ani provedený předvýzkum. U otázky č. 2 : Uvažoval/a jste někdy o pořízení si úvěru? byla v případě záporné odpovědi poznámka, aby student dále dotazník nevyplňoval. Tímto jsem se snažila předejít zkreslení, kdy výzkum vyvolá u respondenta postoje, které dříve neexistovaly. Mohlo ale dojít k jiné druhu zkreslení,

kdy se část respondentů odmítla touto formou výzkumu zúčastnit, ačkoli návratnost dotazníků byla vysoká. V některých dotaznících tak byla původně zvolena možnost Ano, respondent zodpověděl ještě několik dalších otázek, ale vrátil se k druhé otázce a změnil odpověď na Ne, nikdy.

Výsledky tohoto výzkumu budou spíše platit v Praze než v malých městech, kde bude situace odlišná.^{XIV} Potvrditelnost výzkumu kvůli způsobu distribuce dotazníků je taktéž problematická. Jak už bylo zmíněno velkou roli zde hraje místo i čas, kdy byl výzkum proveden. Náhled veřejnosti se za posledních deset let ve vztahu k zadluženosti z velké části změnil (Dubská, ČSÚ, 2005) a je pravděpodobné, že se v budoucnu opět změní nebo že tato změna probíhá už nyní.

2.2.7 Etické a politické otázky sociálního výzkumu

Tím, že se tento výzkum soustředí na tak citlivé téma jako jsou osobní finance a vztah k zadluženosti, je zapotřebí obzvláště dbát na anonymitu respondentů. Možné menší riziko vidím u vyplňování dotazníků při hodině, kdy respondenti seděli příliš blízko u sebe a mohli si eventuálně vzájemně porovnávat odpovědi. Podle mého názoru se jedná o zajímavé téma výzkumu a proto by možná by stálo za úvahu jeho opakování odbornou institucí a v odpovídajícím rozsahu.

2.3 Výstupy - zpracování dat

Dotazníky byly statisticky zpracovány v aplikaci Microsoft Excel 2003.

Nejprve jsem zkontrolovala, zda si odpovědi jednotlivých respondentů významně neodporují. V případě pěti dotazníků respondent uvedl, že o úvěru nikdy neuvažoval, nicméně dále dotazník vyplnil např. včetně toho, že o úvěr požádal. Z tohoto důvodu jsem odpověď na druhou otázku změnila na Ano (uvažoval). Ve valné většině případů, kdy byla vyplněna možnost Jiné a doplněna vlastní odpověď, bylo možné tuto přiřadit k některé z nabízených odpovědí. Jako příklad mohu uvést, že mi student na otázku ohledně účelu úvěru slovně vypsál, že by si vzal jenom hypotéku. Tuto odpověď jsem tedy přiřadila k nabízené odpovědi d) bydlení. Dále někteří respondenti zvolili u otázky více odpovědí, ačkoli tato možnost nebyla v dotazníku uvedena. Všechny tyto odpovědi jsem započítala a proto u některých otázek převyšuje kontrolní propoččet sto procent.

^{XIV} Rozdíl v postojích mezi Prahou a menšími městy prokázal docent Večerník (Večerník, 1998).

Četnost jednotlivých odpovědí pak byla vyjádřena v procentech, kdy jsem zvlášť zaznamenala odpovědi studentů Podnikohospodářské fakulty a odpovědi frekventantů Fakulty humanitních studií. Na základě těchto tabulek pak byly pro lepší názornost odpovědi studentů u jednotlivých odpovědí graficky zobrazeny (viz příloha 5.2).

Jelikož byla většina proměnných nominálními, byly některé nabízené odpovědi sloučeny, což mi umožnilo převést proměnné na ordinální a tedy použít pro testování hypotéz statistické testy. Při samotném testování hypotéz jsem pak data roztřídila podle sledovaných proměnných.

2.3.1 Popis respondentů

Respondenty byly z velké většiny ženy a to na obou fakultách. Na Fakultě humanitních studií zastupovaly necelé $\frac{3}{4}$ všech dotazovaných respondentů (přesněji 68%, viz graf 5.2.3 v přílohách), na Podnikohospodářské fakultě byl tento poměr nižší a to 58% (viz přílohy, graf 5.2.4). Co se týče ročníku studia, medián u obou fakult činil shodně dva, tedy druhý ročník. Nicméně na Fakultě humanitních studií bylo rozložení studentů podle ročníku rovnoměrnější než tomu bylo u Podnikohospodářské fakulty (grafy 5.2.1 a 5.2.2). Také jednoznačně převažuje věkové rozhraní 21-25 let, což je vzhledem k tomu, že respondenty jsou studenti bakalářských oborů, pochopitelné. Nicméně na Podnikohospodářské fakultě jsou zastoupeny jen první dvě kategorie, tedy respondenti jsou v průměru mladší než studenti Fakulty humanitních studií, kde byly zastoupeny kategorie všechny (viz grafy 5.2.5 a 5.2.6). Vliv těchto proměnných na zkoumané oblasti je zahrnut v pracovních hypotézách.

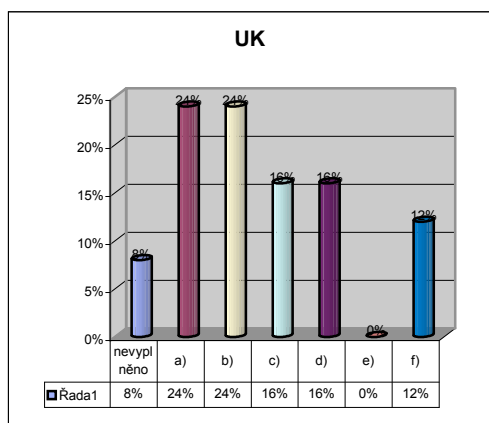
2.3.2 Zkoumané dílčí názory a skutečnosti

2.3.2.1 Zvolená výše a účel úvěru podle domovské fakulty

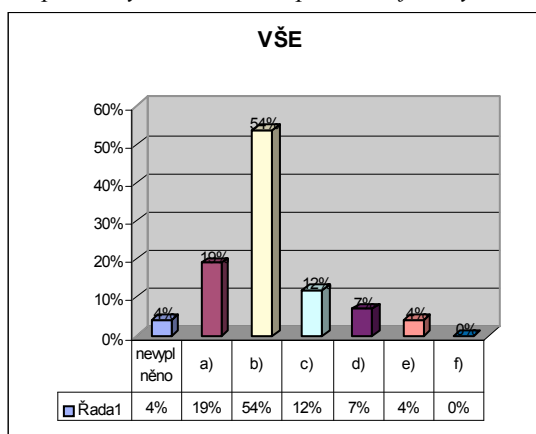
V rámci této práce bych se ráda zabývala výši úvěrového rámce, který studenti nejčastěji volí. Aby bylo možné zjistit tuto skutečnost, byla v dotazníku položena otázka č. 4 : *O jaké výši úvěru jste uvažoval/a?*. Nabízené odpovědi byly ordinálními proměnnými

a) méně než 10.000; b) 10.000-50.000; c) 50.000-100.000; d) 100.000-500.000;
e) 500.000-1.000.000; f) více než 1.000.000,- Kč .

Graf 2.3.2.1.1 Uvažovaná výše úvěru respondenty z Fakulty humanitních studií

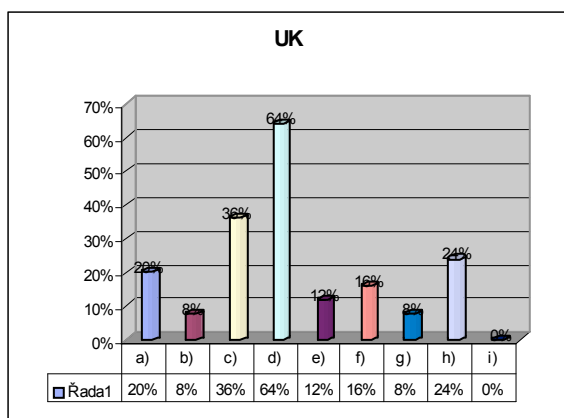
Graf 2.3.2.1.2 Uvažovaná výše úvěru respondenty z Podnikohospodářské fakulty

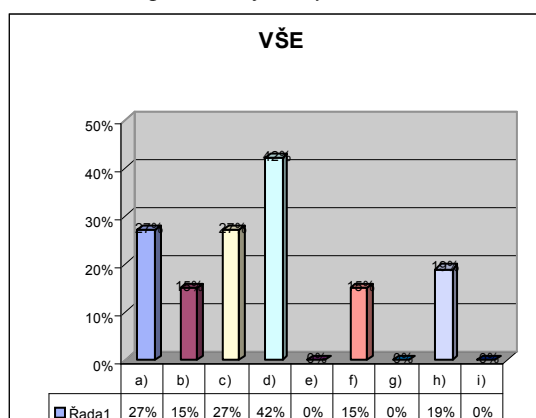
Z grafického zobrazení četností jednotlivých odpovědí je zřejmé, že studenti nejčastěji volí úvěrový rámec 10.000-50.000 korun českých. Medián u této otázky pak u obou fakult také činí b); výši 10.000-50.000 korun českých. Tuto výši požadovaného úvěru je možné získat v rámci kontokorentu studentských kont, je ale otázkou, zda toto potvrdí i prozkoumání účelu úvěru.

Důvod, proč by si studenti úvěr pořídili, byl zjišťován pomocí otázky č. Otázka č. 6 : Z jakých důvodů jste si/byste si úvěr pořídil/a?, kdy bylo možné zvolit více odpovědí. Tyto zněly následovně : a) Studijní půjčka – školné; b) Studijní půjčka - školní potřeby; c) Studijní účely – stáž; d) Bydlení; e) Domácí spotřebiče, zájezd; f) Auto; g) Refinancování úvěru; h) Běžné měsíční výdaje (např. kontokorent); i) Jiné -(co?).

Graf 2.3.2.1.3 Účel úvěrů u studentů z Fakulty humanitních studií

Graf 2.3.2.1.4 Účel úvěrů u studentů z Podnikohospodářské fakulty

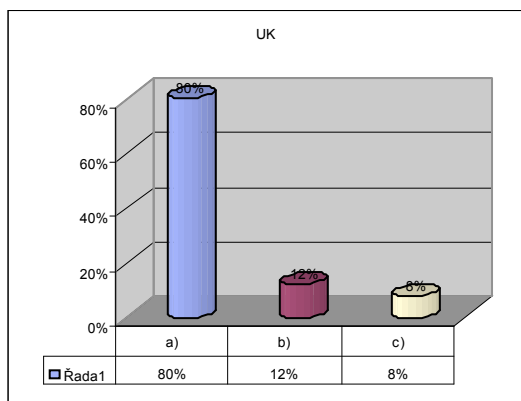
Největší četnost odpovědí, tedy modusem, na tuto otázku je u obou fakult odpověď d) Bydlení. Tato odpověď je pochopitelná vzhledem k obtížnosti získání vlastního bydlení u mladých lidí. Je ale zajímavé, že v případě sloučení odpovědí a) až c), tedy všech

studijních půjček, se modusem staly právě ony. Studenti jsou tedy ochotni investovat do svého vzdělávání, což lze považovat za pozitivní. Přibližně ¼ respondentů je prozatím ochotna financovat z poskytnuté půjčky školné, nicméně tento poměr se může se zavedením školného i na státních vysokých školách změnit.

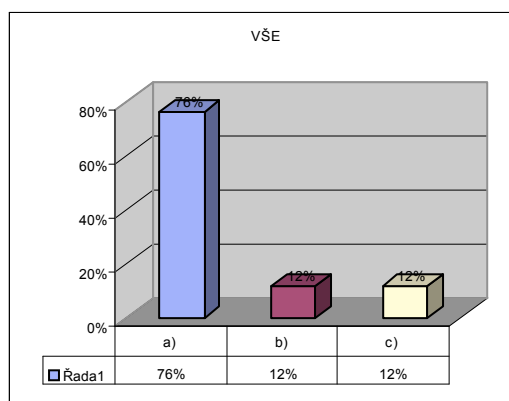
2.3.2.2 Finanční chování studentů podle domovské fakulty

V této kapitole bych se ráda zabývala otázkou příjmů vysokoškolských studentů. Za tímto účelem byla respondentům položena otázka č. 14 : *Pracujete (i brigádně nebo na Živnostenský list) současně se studiem?*, kdy nabízené odpovědi zněly takto : a) *Ano*; b) *Ne, nemám možnost*; c) *Ne, nechci*.

Graf 2.3.2.2.1 Aktivita na trhu práce u respondentů z Fakulty humanitních studií

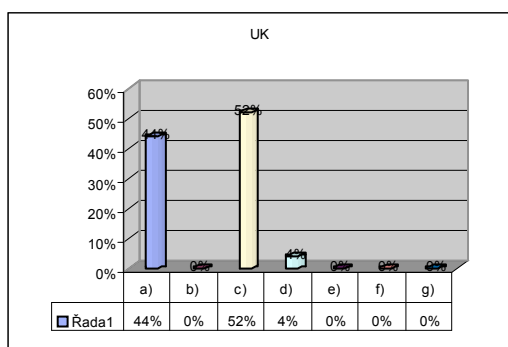
Graf 2.3.2.2.2 Aktivita na trhu práce u respondentů z Podnikohospodářské fakulty

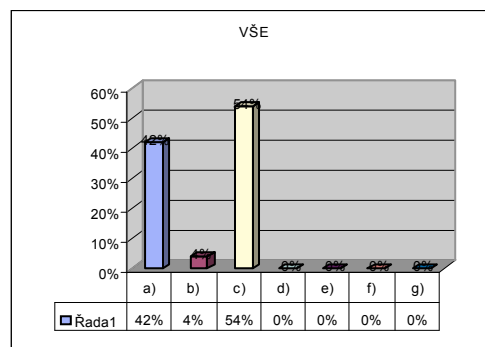
Jak vyplývá z grafů, velká většina respondentů už pracuje. Toto procento lze považovat za relativně vysoké vzhledem k tomu, že většina přednášek, kde probíhal sběr dat, se konala dopoledne. Mohlo by se ale jednat o jednorázové brigády a proto následuje otázka po nejdůležitějším zdroji jejich příjmu. Tato přesně zní : *Který ze zdrojů Vašich příjmů považujete v současné době za rozhodující?* Nabízené odpovědi zněly následovně :

a) *Můj plat*; b) *Stipendium*; c) *Rodiče*; d) *Partner*; e) *Stát*; f) *Úvěr*; g) *Jiné -....(co?)*

Graf 2.3.2.2.3 Hlavní zdroj příjmů u respondentů z Fakulty humanitních studií

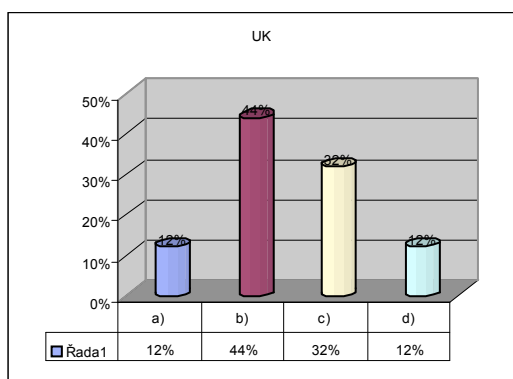
Graf 2.3.2.2.4 Hlavní zdroj příjmů u respondentů z Podnikohospodářské fakulty

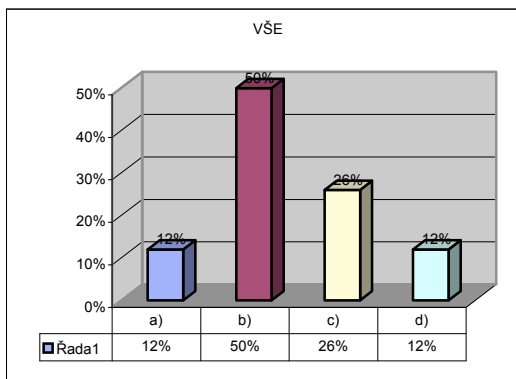
Jak bylo možné předpokládat, jsou nadále studenti finančně závislí na rodičích, respektive jako hlavní zdroj svých příjmů zvolila rodiče mírně nadpoloviční většina. Důraz na vlastní příjem je ale velký, protože tento hlavní zdroj příjmů uvedlo přes 40 respondentů a to na obou fakultách. Četnost ostatních odpovědí jsou nulové nebo zanedbatelné.

Byla zkoumána možná aktivita respondentů na trhu práce a nejdůležitější zdroj jejich příjmů. Zbývá se tedy zaměřit na skutečnost, zda příjmy respondentů pokryjí jejich výdaje. Byla tedy položena otázka č. 16 : *Považujete své měsíční příjmy vzhledem k výdajům za dostatečné?* Znění nabízených odpovědí bylo toto : a) *Ano, mám i finanční rezervu;* b) *Ano, akorát vystačím;* c) *Každý měsíc se to liší;* d) *Ne.*

Graf 2.3.2.2.5 Četnost odpovědí na otázku č.16 u respondentů Fakulty humanitních studií

Graf 2.3.2.2.6 Četnost odpovědí na otázku č.16 u respondentů Podnikohospodářské fakulty

Proměnné byly ordinálními a proto byl stanoven medián, který u respondentů z obou fakult činí b) *Ano, akorát vystačím.* Příjmy studentů pokryjí u 50-60% z nich jejich výdaje, kdy navíc 12% (u obou fakult) má dokonce i finanční rezervu. Toto svědčí o možné skutečnosti, že si větší část studentů dokáže rozvrhnout své finance.

2.3.3 Vliv pohlaví na mínění o úvěrech

V odstavci 1.3.1 byla uvedena hypotéza č. 1 : *Pohlaví ovlivňuje subjektivní názor respondenta na přijatelnost úvěru. Vzhledem k uvažovaným vlivům není možné dopředu určit, zda bude úvěr přijatelnějším pro muže nebo pro ženu.*

Pro ověření této hypotézy sloužila kromě socio-demografické otázky na pohlaví i otázka č. 1 : *Co si myslíte o úvěrech?* Odpovědi na tuto otázku byly rozděleny do tří kategorií následujícím způsobem : odpovědi *Nikdy bych nežil na dluh* byla přiřazena hodnota 1; na opačné straně spektra se nachází odpověď *Je zcela normální vzít si úvěr, které je přiřazena*

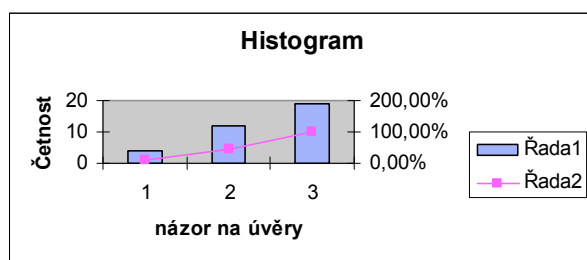
hodnota 3 a hodnotu 2 mají všechny ostatní možnosti (Nevím, Pouze pokud by nebyla jiná možnost a Půjčila bych si pouze od známých).

Na různé rozložení odpovědí s ohledem na pohlaví ukazuje tabulka č. 2.3.3.1 a pro lepší grafické znázornění jsou použity histogramy č. 2.3.3.1 a č. 2.3.3.2. U mužů je nejčastěji zastoupena odpověď o běžnosti úvěru, zatímco u žen převládají odpovědi s hodnotou 2.

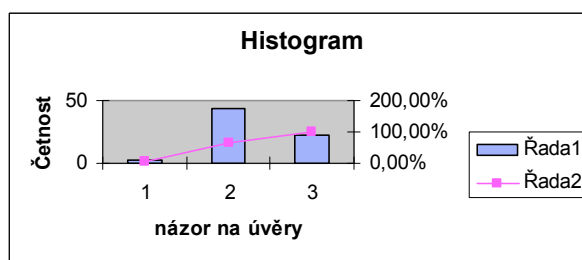
Tab. 2.3.3.1 Tabulka četností názorů na úvěry u mužů a u žen

názor na úvěry - slovně	názor na úvěry - kódování	Četnost muži	Četnost ženy
Nikdy bych nežil/a na dluh	1	4	3
Ostatní	2	12	44
Je zcela normální vzít si úvěr	3	19	23
Další	0	0	0

Graf 2.3.3.1 Histogram názorů na úvěry u mužů^{XV}

Graf 2.3.3.2 Histogram názorů na úvěry u žen

Následně byl proveden F-test pro rozptyl, jehož cílem bylo zjistit, který z T-testů má být použit. Pokud by p (hodnota významnosti) bylo při hladině α 0,05 (5% pravděpodobnost omylu) rovná nebo nižší, pak by se jednalo o nerovnost rozptylů, v opačném případě pak o jejich rovnost.

Tab. 2.3.3.2 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl ohledně možné souvislosti mezi pohlavím a přijatelností úvěrů

	muži	ženy
Rozptyl	0,487394958	0,293995859
Pozorování	35	70
P	0,038196004	

Protože F-test poukázal na nerovnost rozptylů ($p < 0,05$) byl použit T-test s nerovností rozptylů.

^{XV} Řada 1 u všech zde uváděných histogramů označuje grafické zobrazení jednotlivých četností, řada 2 pak kumulativní procentuální podíl.

Tab. 2.3.3.3 Dvouvýběrový T-test s nerovností rozptylů ohledně souvislosti mezi pohlavím a názorem na úvěry

	<i>muži</i>	<i>ženy</i>
Stř. hodnota	2,428571429	2,285714286
Pozorování	35	70
P	0,293281289	

Jelikož je hodnota parametru p větší než hladina významnosti, neliší se názor studentů na úvěry podle pohlaví. V obou případech se názor na úvěry pohybuje mezi možnostmi Ostatní (Nevím, Jen pokud by nebyla jiná možnost) a postojem, který úvěr považuje za něco zcela samozřejmého. Neexistuje tedy dostatek důkazů proto, abych tuto hypotézu nezamítla.

2.3.4 Souvislost mezi míněním o úvěrových produktech a věkem respondenta a studovaným ročníkem

Následující hypotéza byla určena takto : *Subjektivní postoj k úvěrům se bude lišit s ohledem na věk respondenta. Zda bude úvěr kladněji přijímán studenty staršími nebo mladšími, prokážou až statistické testy.*

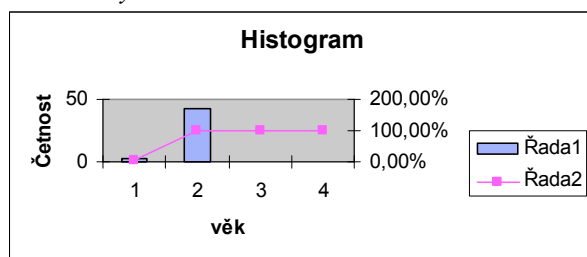
Pro statistické testy opět sloužila otázka č. 1 a věková kategorie v záhlaví dotazníku. Protože je F-test i T-test testem dvouvýběrovým, byl názor na úvěry ještě více zjednodušen. Přesněji byly odpovědi rozděleny pouze do dvou kategorií a to *na pozitivní přístup k úvěrům (odpověď d) Je zcela normální si vzít úvěr), který je označen jako Úvěr je normální a na jiný názor na půjčky označený jako Ostatní.* Věkové kategorie kopírují ty uvedené v dotazníku, tedy 1 znamená věk do 20 let; 2 pak 21-25 let, 26-30 let má hodnotu 3 a 4 označuje ty nad 31 let.

Rozložení odpovědí, jak jej ukazují histogramy č. 2.3.4.1 a č.2.3.4.2, je tentokrát stejné.

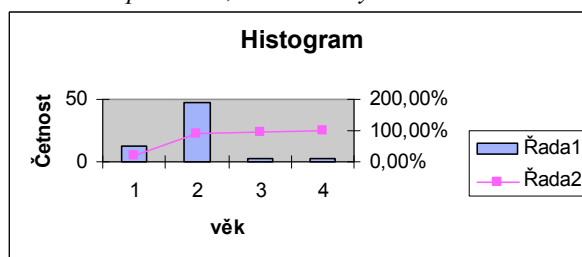
Tab. 2.3.4.1 Tabulka četností rozložení věku respondentů

<i>věk - slovně</i>	<i>věk - kódování</i>	<i>Četnost úvěr je normální</i>	<i>Četnost ostatní</i>
do 20 let	1	2	13
22-25 let	2	42	47
26-30 let	3	0	3
nad 31 let	4	0	2
Další	0	0	0

Graf 2.3.4.1 Histogram rozložení věku respondentů, kteří s úvěry zcela souhlasí

Graf 2.3.4.2 Histogram rozložení věku respondentů, kteří s úvěry nesouhlasí

Opět testu na střední hodnotu předcházela F-test, na základě kterého byl zvolen T-test s rovností nebo nerovností rozptylů.

Tab. 2.3.4.2 F-test pro rozptyl k otázce, zda spolu souvisí věk respondenta a přijatelnost úvěru

	úvěr je normální	ostatní
Rozptyl	0,044397463	0,366346154
Pozorování	44	65
P	2,10507E-11	

Je zřejmé, že se rozhodně nejedná o rovnost rozptylů, kdy navíc můžeme hladinu významnosti α určit na 0,01, respektive 1% nesprávného odhadu.

Tab. 2.3.4.3 T-test s nerovností rozptylů k otázce, zda spolu souvisí věk respondenta a přijatelnost úvěru

	úvěr je normální	ostatní
Stř. hodnota	1,954545455	1,907692308
Pozorování	44	65
P	0,566971302	

I v tomto případě se rozdíl mezi respondenty, kteří zastávají různý postoj k úvěrům, ukázal být podle statistických testů jako nevýznamný. Věk by tak neměl být rozhodujícím faktorem, který určuje názor na úvěrovou problematiku. Může to být dáno skutečností, že zastoupení jednotlivých věkových kategorií je v obou případech obdobné, kdy jednoznačně převládá interval 21-25 let. Také mohla by být správnou má počáteční úvaha, že se jedná o tutéž generaci a proto nebude mít tato proměnná vliv.

Další pracovní hypotéza, kterou mám v plánu prozkoumat zní : *Studenti vyšších ročníků se budou ve svých názorech na úvěry vyjadřovat kladněji než respondenti z ročníků nižších. Předpokládám tedy, že úvěr bude přijatelnější pro studenta vyššího ročníku.* V této hypotéze byla zkoumána souvislost mezi otázkou č. 1 a studovaným ročníkem. Stejně jako tomu bylo v předcházející kapitole, jsou odpovědi na otázku č. 1 seřazeny jen do dvou skupin a to i podle stejného klíče, tedy jako *Úvěr je normální* u odpovědi d) *Je zcela normální vzít si*

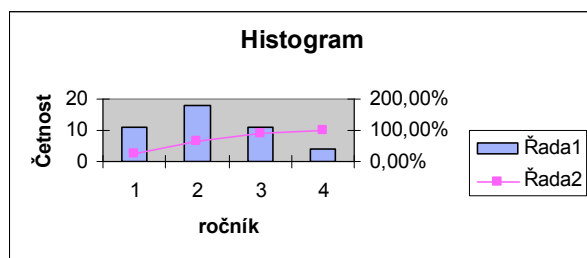
úvěr a Ostatní u všech ostatních zvolených odpovědí. Číselné vyjádření odpovídá studovanému ročníku.

Histogramy č. 2.3.4.3 a č.2.3.4.4 opět vizuálně poukazují na obdobné rozložení zvolených odpovědí.

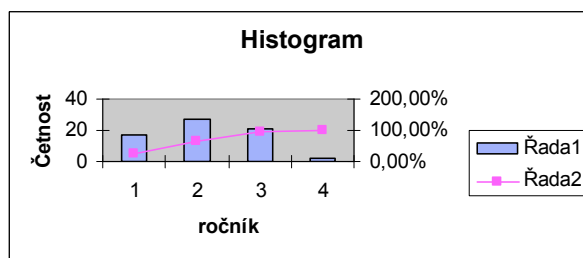
Tab. 2.3.4.4 Tabulka četností rozložení studovaného ročníku respondentů, kteří s úvěry souhlasí

ročník - slovně	ročník - kódování	Četnost úvěr je normální	Četnost ostatní
první	1	11	17
druhý	2	18	27
třetí	3	11	21
čtvrtý	4	4	2
Další	0	0	0

Graf 2.3.4.3 Histogram rozložení ročníku respondentů, kteří s úvěry souhlasí

Graf 2.3.4.4 Histogram rozložení ročníku respondentů, kteří zastávají jiný názor

Tab. 2.3.4.5 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl k otázce možné souvislosti studovaného ročníku a názoru respondentů na úvěry

	úvěr je normální	ostatní
Rozptyl	0,849894292	0,682496608
Pozorování	44	67
P	0,208210874	

Protože je hodnota p větší než konvenčně stanovená hladina α , bude použit T-test s rovností rozptylů.

Tab. 2.3.4.6 Dvouvýběrový T-test pro určení střední hodnoty k otázce možné souvislosti studovaného ročníku a názoru respondentů

	úvěr je normální	ostatní
Stř. hodnota	2,181818182	2,119402985
Pozorování	44	67
P	0,71077794	

T-test nepoukázal na rozdílnost mezi vybranými dvěma skupinami, tedy na rozdílný studovaný ročník u studentů, pro které je úvěr zcela přijatelným a u těch, u kterých je tomu

jinak. Tato skutečnost koresponduje s tím, že toto propojení se neověřilo ani mezi subjektivním názorem na půjčky a věkem respondenta. Věkové kategorie totiž do jisté míry kopírují studovaný ročník. Existuje logický předpoklad, že respondenti do 20 let budou navštěvovat první ročník a ostatní ročníky budou nejsilněji zastoupeny v druhé věkové kategorii, neboť se srovnávání týkalo pouze studentů bakalářského studia.

2.3.5 Rozdílný subjektivní pohled na úvěry s ohledem fakulty

Jak už bylo v úvodní části této práce uvedeno, byly fakulty zvoleny s důrazem na jejich odlišnost. Zda je tento můj předpoklad správný, může částečně otestovat i následující hypotéza : *Studenti Podnikohospodářské fakulty úvěry budou zastávat jiný subjektivní názor na úvěrové produkty než studenti Fakulty humanitních studií. Nelze ale předem určit směr rozdílu mezi fakultami, tedy pro čí respondenti bude úvěr akceptovatelnějším.*

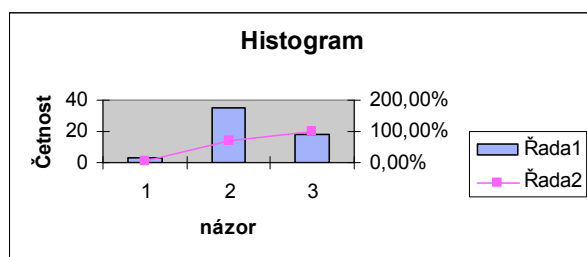
Odpovědi na otázku č. 1, která se týká všech hypotéz v této oblasti, jsou opět rozděleny do tří různých kategorií a to v souladu s rozdělením u hypotézy č. 1. *Přesněji je úplná přijatelnost úvěrů pro respondenty (odpověď d) Je zcela normální vzít si úvěr) označena hodnotou 3, na druhé straně spektra se nachází odpověď a) Nikdy bych nežil/a na dluh s hodnotou 1 a všechny ostatní odpovědi mají hodnotu 2. Subjektivní názory studentů na úvěry pak byly rozděleny podle domovské fakulty a to Fakultu humanitních studií a Podnikohospodářskou fakultu.*

Histogramy č. 2.3.5.1 a č. 2.3.5.2 poukazují na možné rozdílné vnímání, ale až testy prokáží, zda je rozdíl ve vnímání mezi studenty těchto dvou fakult statisticky významným.

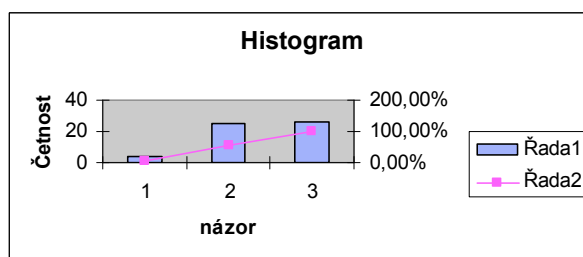
Tab. 2.3.5.1 Tabulka četností rozložení názorů na úvěry na Fakultě humanitních studií a na Podnikohospodářské fakultě

názor na úvěry - slovně	názor na úvěry - kódování	Četnost FHS	Četnost Podnikohospodářská
Nikdy bych nežil/a na dluh	1	3	4
Ostatní	2	35	25
Je zcela normální vzít si úvěr	3	18	26
Další	0	0	0

Graf 2.3.5.1 Histogram rozložení názorů na úvěry na Fakultě humanitních studií

Graf 2.3.5.4 Histogram rozložení názorů na úvěry na Podnikohospodářské fakultě

Tab. 2.3.5.2 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl k otázce rozdílné přijatelnosti úvěru s ohledem na domovskou fakultu

	FHS	Podnikohospodářská
Rozptyl	0,308766234	0,392592593
Pozorování	56	55
P	0,188729149	

Hodnoty rozptylu u obou sledovaných škol nevykazují výrazný rozdíl a i hodnota p nás informuje o rovnosti rozptylů.

Tab. 2.3.5.3 Dvouvýběrový T-test s rovností rozptylů k otázce rozdílné přijatelnosti úvěru s ohledem na domovskou fakultu

	FHS	Podnikohospodářská
Stř. hodnota	2,267857143	2,4
Pozorování	56	55
P	0,242121067	

Výsledek T-testu s rovností rozptylů ukazuje, že neexistuje, podle tohoto vzorku, rozdíl v subjektivním vnímání podle studované fakulty. Úvěry jsou podle četností odpovědí přijatelnější pro respondenty z Podnikohospodářské fakulty než z Fakulty humanitních studií, nicméně tento rozdíl není velký. To, že v případě obou škol střední hodnota ukazuje spíše na přijatelnost než nepřijatelnost úvěrů pro studenty, by bylo možné vysvětlit i současnou mírou zadluženosti domácího sektoru. V případě obou škol se přibližně 85% respondentů (Fakulta humanitních studií 84% viz graf 5.2.27 v přílohách, Podnikohospodářská fakulta 88% viz graf 5.2.28 v přílohách) setkala se zadlužeností u svého okolí, přičemž se většinou jednalo o rodinného příslušníka, tedy v 76% případů u Fakulty humanitních studií a v 50 % u Podnikohospodářské fakulty (viz přílohy grafy 5.2.29 a 5.2.30). To, že si úvěr pořídilo blízké okolí respondenta, mohlo do velké míry ovlivnit fakt, že studenti úvěrové produkty přímo neodsuzují.

2.3.6 Logický předpoklad

Poslední z pracovních hypotéz v této oblasti si klade za cíl zjistit, do jaké míry spolu souvisí skutečnost, že respondent už o úvěru uvažoval a jeho názorem na tuto oblast. Hypotéza byla formulována následujícím způsobem : *Respondenti, kteří už v minulosti uvažovali o možnosti zadlužit se, zaujmou k úvěrům kladnější postoj než ti, kteří o této možnosti nikdy neuvažovali.*

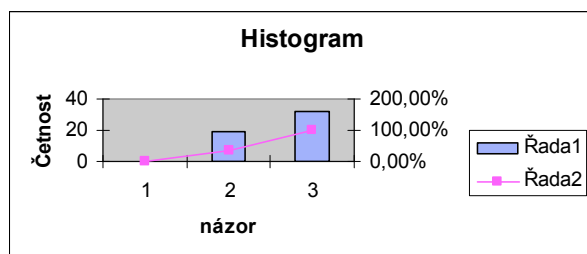
To, že se student, který už o půjčce uvažoval, k ní nebude stavět negativně, je zřejmé. Pokud by se ale mezi těmito dvěma skupinami neprokázal podstatný rozdíl, pak lze přijmout tvrzení, že se úvěr stal součástí dnešního životního stylu studentů. Tato skutečnost by pak sebou nesla hrozbu, že budou rizika úvěru podceněny. Postoje k úvěrům, tj. *odpovědi na otázku č. 1 : Co si myslíte o úvěrech?, byly opět seřazeny do tří kategorií ordinálních proměnných, kdy úplná přijatelnost úvěru (odpověď d) nese hodnotu 3, úplná nepřijatelnost hodnotu 1 (odpověď a) a vše ostatní hodnotu 2.* K testování této hypotézy sloužila i otázka č. 2 : *Uvažoval/a jste někdy o pořízení si úvěru?* Odpovědi na tuto otázku, mi pomohly roztrždit subjektivní názory na úvěry do kategorií *Uvažoval* (odpověď Ano) a *Neuvažoval* (odpověď Ne, nikdy).

Histogramy č. 2.3.6.1 a č. 2.3.6.2 po vizuální stránce ukazují na rozdílné rozložení dat.

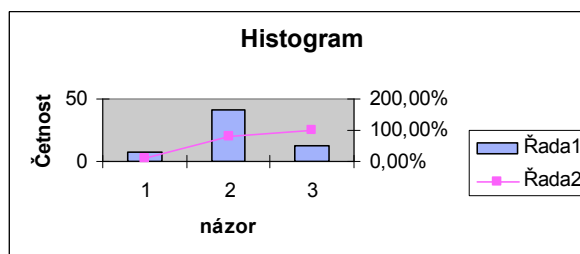
Tab. 2.3.6.1 Tabulka četností názorů na úvěry u respondentů, kteří už o úvěru uvažovali a těch, kteří o tom neuvažovali

názor na úvěry - slovně	názor na úvěry - kódování	Četnost uvažoval	Četnost neuvažoval
Nikdy bych nežil/a na dluh	1	0	7
Ostatní	2	19	41
Je zcela normální vzít si úvěr	3	32	12
Další	0	0	0

Graf 2.3.6.1 Histogram názorů na úvěry u respondentů, kteří už o úvěru uvažovali

Graf 2.3.6.2 Histogram názorů na úvěry u respondentů, kteří ještě o úvěru neuvažovali

Tab. 2.3.6.2 F-test pro rozptyl k možnému rozdílu v přijatelnosti úvěru s ohledem na uvažování o podání žádosti o úvěr

	<i>uvažoval</i>	<i>neuvažoval</i>
Rozptyl	0,238431373	0,314971751
Pozorování	51	60
P	0,157100842	

Hodnota p u daného vzorku ukazuje na rovnost rozptylů a proto bude střední hodnota testována T-testem s rovností rozptylů.

Tab. 2.3.6.3 Dvouvýběrový T-test s rovností rozptylů k možnému rozdílu v přijatelnosti úvěru s ohledem na uvažování o podání žádosti o úvěr

	<i>uvažoval</i>	<i>neuvažoval</i>
Stř. hodnota	2,62745098	2,083333333
Pozorování	51	60
P	3,933E-07	

U vybraného statistického souboru se rozdíl ukázal být jako velmi významný a to při hladině spolehlivosti 99%. Můžeme tedy konstatovat, že byla prokázána platnost zkoumané hypotézy.

2.3.7 Způsob získávání informací o úvěrech závislosti na fakultě

Druhá oblast mého zkoumání se týkala možné souvislosti mezi zdrojem informací o úvěrech a dalšími faktory. Jako první jsem se rozhodla prozkoumat již zmíněný rozdíl mezi studenty dvou zkoumaných fakult. Pracovní hypotéza tak zní : *Existuje rozdíl ve strategii získávání informací respondenty a to na základě domovské fakulty. Směr tohoto rozdílu, tedy respondenti které z fakult si spíše sami vyhledávají informace, není zatím znám.*

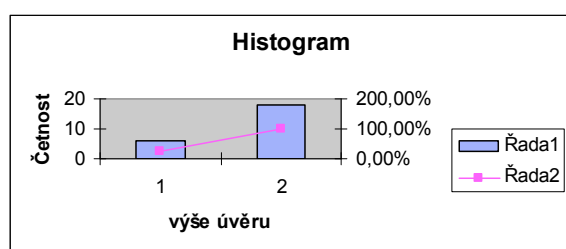
Aby bylo možné provést statistické testy, byly odpovědi na otázku č. 9 : *Který zdroj informací o úvěrech považujete pro Vás za nejdůležitější?* rozděleny tímto způsobem : *odpovědi začínající slovy sám jsem se informoval/a (tedy aktivita vyšla ze strany respondenta) mají přiřazenou hodnotu 2, všechny jiné zdroje informací (tedy pasivní přístup studenta) hodnotu 1. Dále byli respondenti rozděleni podle fakult a to na studenty Fakulty humanitních studií a Podnikohospodářské fakulty. Jeden z respondentů na otázku č. 9 neodpověděl.*

Už z četností jednotlivých odpovědí (viz tab. 2.3.7.1 a č.2.3.7.2) je zřejmé, že rozdíl způsobem získávání informací mezi fakultami existuje. Otázkou je, zda je dostatečně velkým a pokud ano, kterým směrem.

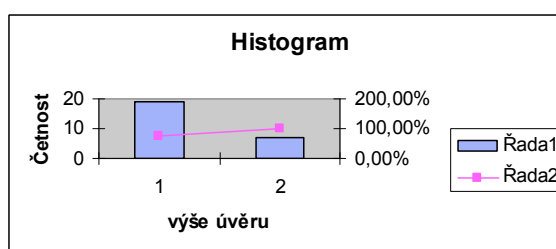
Tab. 2.3.7.1 Tabulka četností způsobu informovanosti u studentů Fakulty humanitních studií a Podnikohospodářské fakulty

Způsob informovanosti - slovně	Způsob informovanosti - kódování	Četnost FHS	Četnost Podnikohospodářská
Ostatní	1	6	19
Sám/sama jsem se informoval/a	2	18	7
Další	0	0	0

Graf 2.3.7.1 Histogram způsobu informovanosti u studentů Fakulty humanitních studií

Graf 2.3.7.2 Histogram způsobu informovanosti u studentů Podnikohospodářské fakulty

Tab. 2.3.7.2 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl k možnému rozdílu mezi zdrojem informací s ohledem na domovskou fakultu

	FHS	Podnikohospodářská
Rozptyl	0,195652	0,204615
Pozorování	24	26
P	0,459084	

Parametr p nese hodnotu cca 0,5, která je tedy vyšší než hladina významnosti α . Jedná se tedy o rovnost rozptylů.

Tab. 2.3.7.3 Dvouvýběrový T-test s rovností rozptylů k možnému rozdílu mezi zdrojem informací s ohledem na domovskou fakultu

	FHS	Podnikohospodářská
Stř. hodnota	1,75	1,269231
Pozorování	24	26
P(T<=t) (2)	0,000414	

Existuje statisticky významný rozdíl v přístupu k získávání informací a to s 99% pravděpodobností. Statistické testy tedy potvrdily platnost hypotézy. Podle středních hodnot se sami budou spíše informovat studenti Fakulty humanitních studií, zatímco studenti Podnikohospodářské fakulty se budou spoléhat na jiné zdroje informací. Tato skutečnost by se dala interpretovat následovně. Tím, že se studenti Podnikohospodářské fakulty lépe orientují v úvěrové problematice, považují se za schopné kriticky zhodnotit zprostředkované informace. Naopak se studenti Fakulty humanitních studií už v rámci svých studií neseznámili se základními pojmy a proto se raději budou snažit informovat svépomocí. Také je

možné, že studenti Podnikohospodářské fakulty jsou po finanční stránce lépe zabezpečeni než jejich rovesníci z druhé z fakult. Současně se studiem totiž v o něco menší míře pracují a současně častěji vystačí se svými příjmy, kdy mají i finanční rezervu (viz kapitola 2.3.2.2).

2.3.8 Zdroj informací a podání žádosti o úvěr

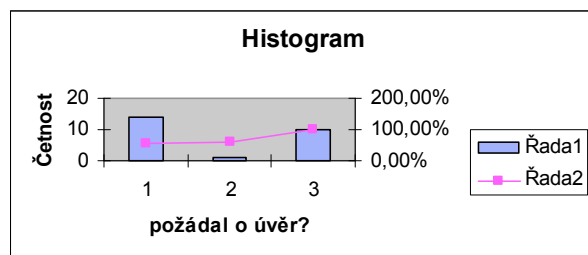
Další z uvedených hypotéz měla prokázat, platnost předpokladu, pokud respondent úvěr potřebuje, bude si spíše aktivně dohledávat informace sám, aby měl větší jistotu, že na požadovaný úvěr dosáhne. Vyjádřeno jinak, studentům, kteří o úvěru uvažovali pouze hypoteticky, nestálo za námahu se o úvěrových produktech blíže informovat. Pracovní hypotéza tedy zní : *Očekávám, že respondent, který se o úvěru sám informoval, bude ve své žádosti úspěšnější, respektive že o úvěr požádá a získá ho. Naopak student, který se sám natolik aktivně o úvěrovou problematiku nezajímá, o něj nejspíš nepožádá nebo požádá a bude neúspěšným.* Pro ověření tohoto tvrzení sloužila kromě otázky č. 9 i otázka č. 3 : *Pokud jste o pořízení úvěru uvažoval/a, jaký byl výsledek?* Odpovědi byly nominální proměnné, které byla na ordinální převedeny takto : *Požádal a úvěr získal nese hodnotu 3, Požádala a nezískal hodnotu 2 a konečně Nepožádal hodnotu 1.* Není započítán jeden respondent, který otázku nezodpověděl.

Rozdílné vnímání mezi množinou těch, kteří se sami informovali a těmi, kteří spoléhali na jiný pramen informací potvrzují už histogramy č. 2.3.8.1 a č. 2.3.8.2.

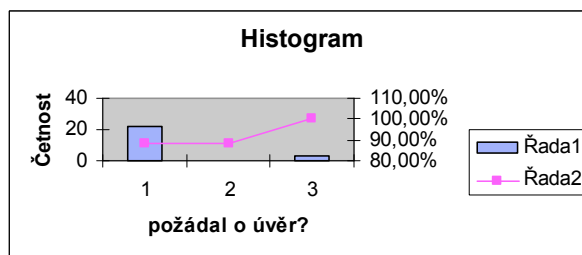
Tab. 2.3.8.1 Tabulka rozložení četností u respondentů, kteří se sami informovali a těch, kteří se informovali jiným způsobem

Žádost o úvěr - slovně	žádost o úvěr - kódování	Četnost sám/sama jsem se informoval/a	Četnost ostatní
Nepožádal/a o úvěr	1	14	22
Požádal/a a nezískal/a	2	1	0
Požádal/a a získal/a	3	10	3
Další	0	0	0

Graf 2.3.8.1 Histogram rozložení četností u respondentů, kteří se sami informovali

Graf 2.3.8.2 Histogram rozložení četností u respondentů, kteří se sami neinformovali

Tab. 2.3.8.2 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl k možnému rozdílu mezi těmi, kteří se informovali sami a těmi, kteří se sami neinformovali, v podání žádosti o úvěr

	sám/sama jsem se informoval/a	ostatní
Rozptyl	0,973333	0,44
Pozorování	25	25
P	0,028686	

Na nerovnoměrnost rozptylu ve zkoumaných skupinách poukazuje F-test. Následuje ho proto T-test s nerovností rozptylů.

Tab. 2.3.8.3 Dvouvýběrový T-test s nerovností rozptylů k možnému rozdílu mezi těmi, kteří se informovali sami a těmi, kteří se sami neinformovali, v podání žádosti o úvěr

	sám/sama jsem se informoval/a	ostatní
Stř. hodnota	1,84	1,24
Pozorování	25	25
P	0,015491	

Mnou předpokládaná souvislost byla potvrzena. Nicméně střední hodnota u těch, kteří se o úvěr zajímali sami, se blíží odpovědi : Požádal a úvěr nezískal. Možný důvod této střední hodnoty vidím v polarizaci odpovědí (viz graf 2.3.8.1 a 2.3.8.2), kdy byly nejčastěji Nepožádal o úvěr a Požádal a získal úvěr. Možný důvod skutečnosti, že odpověď Požádal a nezískal měla nulové nebo nízké hodnoty. Může spočívat v tom, že studenti na studentské úvěry dosáhnou prostřednictvím studentských úvěrů poměrně snadno nebo že jim při finančních obtížích pomohlo jejich nejbližší okolí. Také je možné, že v rámci řešení svého bydlení (jen 35% respondentů bydlí u rodičů, viz přílohy – grafy 5.2.45 a 5.2.46) uvažovali o hypotéce (53 % všech respondentů viz grafy 5.2.19 a 5.2.20 v přílohách), na kterou ale svými příjmy nejspíš nedosahují a proto ani o úvěr nepožádali. Tuto hypotézu lze kvůli střední hodnotě považovat za potvrzenou jen zčásti.

2.3.9 Způsob vyhledávání informací a požadovaná výše úvěru

S předcházející hypotézou částečně souvisí pracovní hypotéza č. 9 : *Bude existovat rozdíl v uvažované výši úvěru mezi respondenty, kteří si informace o této oblasti získávají svépomocí a mezi těmi, kteří tyto informace získávají jinými způsoby. Předpokládám, že respondenti, kteří budou volit vyšší částku, si budou více aktivně vyhledávat informace o úvěrech sami.* Tomu by tak mělo být proto, že se pro něj jedná o dlouhodobější závazek. Pro testování této potencionální souvislosti byly kromě odpovědí na otázku č. 9 zkoumány i ty na

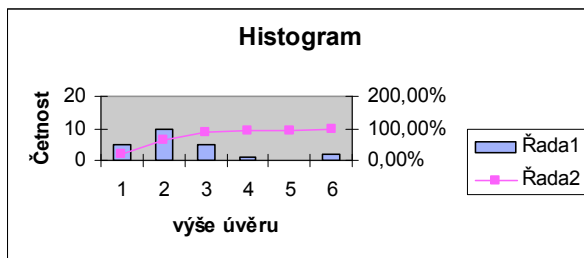
otázku č. 4 : O jaké výši úvěru jste uvažoval/a? Nabízené hodnoty jsou ordinálními, tedy jejich číselné vyjádření znamená jejich pořadí (např. a) do 10.000,- má hodnotu 1). V tomto zkoumání nejsou započítáni tři respondenti, kteří některou z otázek nezodpověděli.

Histogramy na výraznější rozdíly neukazují.

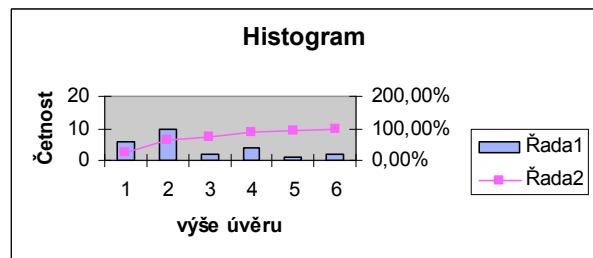
2.3.9.1 Tabulka rozložení četností u respondentů, kteří si sami dohledali informace a těmi, kteří se spolehli na jiné zdroje informací

Výše úvěru - slovně	Výše úvěru - kódování	Četnost sám/sama jsem se informoval/a	Četnost ostatní
Do 10.000	1	5	6
10.000-50.000	2	10	10
50.000-100.000	3	5	2
100.000-500.000	4	1	4
500.000-1.000.000	5	0	1
více než 1.000.000	6	2	2
Další	Další	0	0

Graf 2.3.9.1 Histogram rozložení četností u respondentů, kteří si sami dohledali informace

Graf 2.3.9.2 Histogram rozložení četností u studentů, kteří mají jiné zdroje informací

Tab. 2.3.9.2 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl pro zkoumání možného rozdílu ve výši úvěru mezi těmi, kteří se informovali sami a ostatními ve výši požadovaného úvěru

	sám/sama jsem se informoval/a	ostatní
Rozptyl	1,893281	2,333333
Pozorování	23	25
P	0,312785	

Na základě hodnoty p u F-testu byl zvolen T-test s rovností rozptylů.

Tab. 2.3.9.3 Dvouvýběrový T-test s rovností rozptylů pro zkoumání možného rozdílu ve výši úvěru mezi těmi, kteří se informovali sami a ostatními ve výši požadovaného úvěru

	sám/sama jsem se informoval/a	ostatní
Stř. hodnota	2,434783	2,6
Pozorování	23	25
P	0,696523	

Hodnota parametru je v tomto případě větší než hladina významnosti α (0,05), tedy lze tvrdit, že statistické testy nepoukázaly na platnost hypotézy. Důvodem by mohla být výše úvěrového rámce, který nejčastěji činí do 50.000 korun českých. Pro získání takovéto částky není zpravidla nutné splňovat mnoho kritérií a to zejména u studentů, kteří mohou získat kontokorentní úvěr až do výše 40.000 korun českých. Je tedy možné, že respondent nepotřebuje mnoho informací a v rámci povoleného debetu studentského konta dosáhne na tuto výši úvěrového rámce.

2.3.10 Zdroj informací a splácení úvěru

Předposlední hypotéza měla za cíl zjistit, zda spolu souvisí to, kdo bude úvěr splácet s tím, jakým způsobem se respondent informuje. Tato hypotéza byla stanovena následovně :

Podle způsobu získávání informací o úvěrových produktech se bude lišit i zdroj, ze kterého bude poskytnutý úvěr splácen. Jaký způsob splácení úvěru bude převažovat u studentů, kteří se sami informovali, zatím není známo.

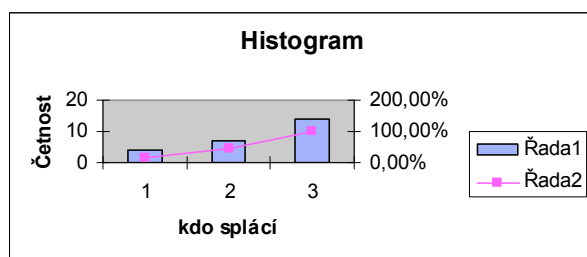
Pro ověření platnosti této hypotézy slouží otázka č. 9 a otázka č. 8 : *Jakou formou budete/byste úvěr splácel/a?* Nominální proměnné u odpovědí byly změněny na ordinální a to tímto způsobem : *hodnotu 3 má odpověď Pracuji, 2 Mám jiný zdroj příjmů a 1 Splácí ho za mě někdo jiný.* Do statistického šetření není zařazen jeden respondent, který odmítl odpovědět na otázku č. 9.

Už histogramy č. 2.3.10.1 a č. 2.3.10.2 ukazují na různou četnost odpovědí. Otázkou tedy je, zda tento rozdíl potvrdí i statistické testy.

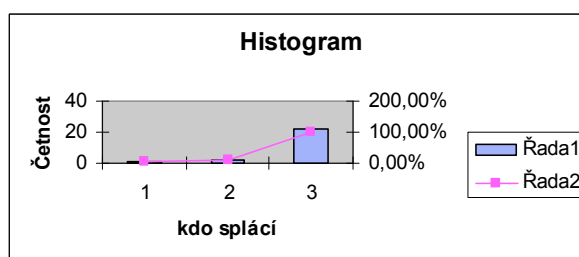
Tab. 2.3.10.1 Tabulka rozložení četností u respondentů, kteří informace získávají sami a těmi, kteří se spoléhají na jiné zdroje informací

<i>Forma splácení úvěru - slovně</i>	<i>Forma splácení úvěru - kódování</i>	<i>Četnost sám/sama jsem se informoval/a</i>	<i>Četnost ostatní</i>
Splácí/splácel by ho za mě někdo jiný	1	4	1
Mám jiný zdroj příjmu	2	7	2
Pracuji	3	14	22
Další	Další	0	0

Graf 2.3.10.1 Histogram rozložení četností u studentů, kteří si informace vyhledali sami

Graf 2.3.10.2 Histogram rozložení četností u studentů, kteří se spoléhají na jiné zdroje informací

Tab. 2.3.10.2 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	sám/sama jsem se informoval/a	ostatní
Rozptyl	0,583333	0,223333
Pozorování	25	25
P	0,011147	

Tab. 2.3.10.3 Dvouvýběrový T-test s nerovností rozptylů

	sám/sama jsem se informoval/a	ostatní
Stř. hodnota	2,4	2,84
Pozorování	25	25
P	0,01878	

Data poukazují na potvrzení platnosti hypotézy. Ukázal se rozdíl mezi těmito dvěma skupinami respondentů a to dokonce na 98%. Respondenti, kteří si sami vyhledávali informace, by úvěr spláceli z jiných zdrojů. V dotazníku ale nebyla uvedena otázka, co tímto jiným příjmem myslí a kvůli metodě sběru dat jsem se nemohla studentů přímo zeptat. Nicméně, protože se jedná o studenty, nepředpokládám, že by se jednalo např. o úroky z úspor, ale spíše to budou sociální dávky nebo stipendium. Výsledky tohoto zkoumání potvrzují mojí úvahu z úvodní části, že studenti, kteří se sami informují, tak mohou činit proto, aby na požadovaný úvěr dosáhli, ač nemusí mít dostatečný zdroj příjmů.

A konečně hypotéza č. 10 zní : *Respondent, který zvolil aktivní přístup k získávání informací, bude volit jiný začátek splácení poskytnutého úvěru než respondent, který se informoval jiným způsobem. Zatím není zřejmé, který z nich zvolí dřívější začátek splácení půjčky.*

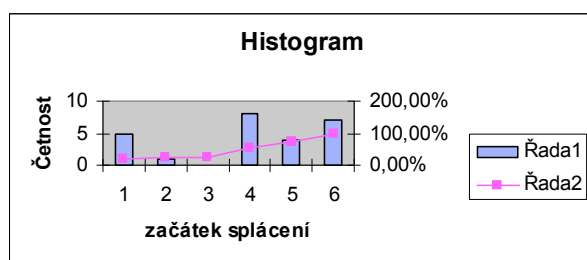
K ověření tohoto tvrzení sloužila otázka č. 9 a otázka č. 7 : *Kdy začnete/byste začal/a úvěr splácet?* Odpověď *Nevím* nese hodnotu 1 a dále hodnoty odpovídají pořadí časového období (*Až po ukončení studií má hodnotu 2; Ihned hodnotu 6*). V tomto zkoumání chybí odpovědi dvou respondentů.

Histogramy č. 2.3.10.3 a č. 2.3.10.4 poukazují na možný rozdíl.

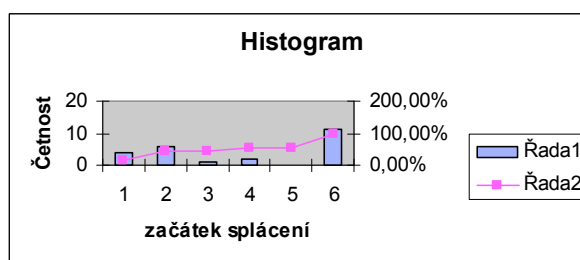
Tab. 2.3.10.4 Tabulka rozložení četností u respondentů, kteří aktivně získávají informaci a těmi, kteří je získávají pasivní cestou

Začátek splácení úvěru - slovně	Začátek splácení úvěru - kódování	Četnost sám/sama jsem se informoval/a	Četnost ostatní
Nemám představu	1	5	4
Až po ukončení studií	2	1	6
Více než 1 rok (před plánovaným ukončením studií)	3	0	1
1 měsíc - 1 rok	4	8	2
Méně než 1 měsíc	5	4	0
Okamžitě	6	7	11
Další	Další	0	0

Graf 2.3.10.3 Histogram rozložení četností studentů, kteří aktivně získávají informace

Graf 2.3.10.4 Histogram rozložení četností u respondentů, kteří se informují pasivně

Tab. 2.3.10.5 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl k možnému rozdílu mezi způsobem získávání informací a začátkem splácení úvěru

	Sám/sama jsem se informoval/a	ostatní
Rozptyl	3,373333	4,548913
Pozorování	25	24
P	0,235994	

Opět je hodnota parametru větší než hladina významnosti α , bude tedy zvolen T-test s rovností rozptylů.

Tab. 2.3.10.6 Dvouvýběrový T-test s rovností rozptylů k možnému rozdílu mezi způsobem získávání informací a začátkem splácení úvěru

	Sám/sama jsem se informoval/a	ostatní
Stř. hodnota	4,04	3,875
Pozorování	25	24
P	0,772665	

Ani u poslední z hypotéz nepotvrdily statistické testy její platnost. Důvod této skutečnosti by tak mohl být už v několikrát zmiňované studenty požadované výši úvěru a nabídkou úvěrových produktů pro studenty.

3. ZÁVĚR

3.1 Možná aplikace získaných poznatků

Ačkoli kvůli velikosti vzorku není možné vztáhnout získané výsledky na celou populaci, považuji tuto sondu do úvěrové problematiky za přínosnou. Je tomu tak proto, že podle mého poukázala na některá důležitá zjištění.

Předně se neprokázal téměř žádný rozdíl mezi chováním studentů, kteří věnovali svůj čas získávání informací o úvěrových produktech a těmi, kteří se ve svém jednání spoléhali na své okolí. Toto by poukazovalo na možnou skutečnost, že studenti, kteří si informace vyhledávají sami, tak nečiní nikterak důkladně, eventuálně, že v masmédiích je dostatečné množství informací o úvěrech.

Možné rizikové chování vidím v názoru studentů, kteří se sami informovali, že místo nich bude úvěr splácet někdo třetí nebo se jedná o jiný zdroj příjmů (nejspíš sociální dávky). Tuto možnost zvolilo 44% z těchto respondentů. Pokud se tito respondenti i ve svém dalším finančním plánování budou spoléhat, že jejich závazky bude platit třetí strana, mohly by na tento přístup v budoucnu doplatit. Na druhou stranu je pozitivní, že téměř $\frac{3}{4}$ respondentů z obou fakult by poskytnutý úvěr splácelo už nyní svým platem.

Studenti většinou volili úvěrový rámec do 50.000 korun českých a mezi nejčastější účel potencionálního úvěrů patřily studijní půjčky. Co se týká připravované reformy českého vysokého školství, je zatím jen necelá čtvrtina respondentů (Fakulta humanitních studií 20%, Podnikohospodářská fakulta 27%) ochotna si vzít úvěr, aby zaplatila školné. Je otázkou, zda se skutečnou realizací této reformy tento poměr nezvýší. Největší výskyt na otázku na účel úvěru ale byl zaznamenán u odpovědi d), tedy bydlení. To, že studenti už uvažují o hypotékách, může souviset se skutečností, že jen 35% ze všech respondentů bydlí s rodiči. Ochota nejvíce investovat do vzdělání a do pořízení bydlení svědčí o tendenci investovat do vlastní budoucnosti.

Tato sonda poukazuje i na možnost, že se dnešní vysokoškolští studenti osamostatňují už během svých studií. Z valné většiny, tj. téměř 80%, totiž respondenti už pracují. Navíc je jejich hlavním příjmem téměř stejnou měrou vlastní plat a podpora rodičů (plat cca u 40% respondentů, rodiče u 50%). Předpokládám-li, že se jedná zejména o studenty prezenční formy studia, protože výzkum byl prováděn zejména na dopoledních přednáškách, považuji procento pracujících a finančně nezávislých studentů za vysoké. Navíc u 50-60% respondentů pokryjí jejich příjmy pravidelně jejich výdaje.

Subjektivní postoj studentů k úvěrům lze rozdělit na dva hlavní proudy. Pro respondenty z Podnikohospodářské fakulty je úvěr více součástí života, kdy ho za zcela normální považuje téměř 50% respondentů (viz přílohy, graf 5.2.8). Z jiné perspektivy se staví k úvěrům studenti Fakulty humanitních studií, kdy téměř 60 % z nich vidí úvěr jako řešení, kdy nezbývá jiná možnost (viz přílohy, graf 5.2.7). Nicméně na obou fakultách úvěr zcela zamítlo jen 5-7% studentů, tedy pro valnou většinu studentů těchto dvou škol je úvěr akceptovatelným.

3.2 Potvrzení či vyvrácení hypotéz

Hypotézy, jejichž platnost byla prokázána statistickými testy :

Hypotéza č. 5 : *Respondenti, kteří v minulosti uvažovali o možnosti zadlužit se, zaujmou k úvěrům kladnější postoj než ti, kteří o této možnosti nikdy neuvažovali.*

Hypotéza č. 6 : *Existuje rozdíl ve strategii získávání informací respondenty a to na základě domovské fakulty. Směr tohoto rozdílu, tedy respondenti které z fakult si spíše sami vyhledávají informace, není zatím znám.*

Hypotéza č. 9 : *Podle způsobu získávání informací o úvěrových produktech se bude lišit i zdroj, ze kterého bude poskytnutý úvěr splácen. Jaký způsob splácení úvěru bude převažovat u studentů, kteří se sami informovali, zatím není známo.*

Následující hypotézy nebyly potvrzeny :

Hypotéza č. 1 : *Pohlaví ovlivňuje subjektivní názor respondenta na přijatelnost úvěru. Vzhledem k uvažovaným vlivům není možné dopředu určit, zda bude úvěr přijatelnějším pro muže nebo pro ženu.*

Hypotéza č. 2 : *Subjektivní postoj k úvěrům se bude lišit s ohledem na věk respondenta. Zda bude úvěr kladněji přijímán studenty staršími nebo mladšími, prokážou až statistické testy.*

Hypotéza č. 3 : *Studenti vyšších ročníků se budou ve svých názorech na úvěry vyjadřovat kladněji než respondenti z ročníků nižších. Předpokládám tedy, že úvěr bude přijatelnější pro studenta vyššího ročníku.*

Hypotéza č. 4 : *Studenti Podnikohospodářské fakulty úvěry budou zastávat jiný subjektivní názor na úvěrové produkty než studenti Fakulty humanitních studií. Nelze ale předem určit směr rozdílu mezi fakultami, tedy pro čí respondenti bude úvěr akceptovatelnějším.*

Hypotéza č. 8 : *Bude existovat rozdíl v uvažované výši úvěru mezi respondenty, kteří se informace o této oblasti získávají svépomocí a mezi těmi, kteří tyto informace získávají jinými způsoby. Nelze ale předem určit, která z těchto dvou skupin respondentů zvolí vyšší úvěrový rámec.*

Hypotéza č. 10 : *Respondent, který zvolil aktivní přístup k získávání informací, bude volit jiný začátek splácení poskytnutého úvěru než respondent, který se informoval jiným způsobem. Zatím není zřejmé, který z nich zvolí dřívější začátek splácení půjčky.*

Částečně potvrzena pak byla tyto hypotéza :

Hypotéza č. 7 : *Očekávám, že respondent, který se o úvěru sám informoval, bude ve své žádosti o úvěr úspěšnější, respektive že o úvěr požádá a získá ho. Naopak student, který se sám natolik o úvěrovou problematiku nezajímá, o něj nejspíš nepožádá nebo požádá a bude neúspěšným.*

Statistický rozdíl mezi studenty, kteří se sami informovali a těmi, kteří měli jiný zdroj informací byl prokázán. Nicméně v rozporu s hypotézou studenti, kteří si aktivně dohledávali informaci, by úvěr spláceli jiným zdrojem příjmů (přesněji viz kapitola 2.3.8).

3.3 Návrhy možného rozšíření výzkumu

Podle mého názoru se jedná o poměrně zajímavé téma, které by možná stálo za podrobnější prozkoumání. Nejdůležitější by bylo získat reprezentativní vzorek, aby bylo možné vztáhnout výsledky výzkumu na celou populaci studentů obou fakult. Eventuálně by se mohla populace studentů rozšířit na všechny humanitně zaměřené fakulty v České republice a porovnat je s fakultami orientovanými ekonomickým směrem.

Samotné téma výzkumu by se mohlo rozšířit o další socio-demografické faktory jako je např. finanční situace rodiny a prozkoumat vztahy mezi těmito a postojem studentů k úvěrům. Zajímavým by mohly být i modelové situace, kdy by se měl student rozhodnout, jak by v případě problémů (např. neschopnost splácat) postupoval. Konečně by pak zajímavé výsledky mohla přinést statistika studijních půjček, kterou jsem bohužel nikde nenalezla a která by ukazovala např. vývoj objemu poskytnutých úvěrů nebo kolik procent úvěrů je po době splatnosti.

Na výzkum tohoto druhu by jistě bylo zapotřebí mnohem více času i prostředků a nejspíš by ho musela zaštitit instituce, která se těší důvěře veřejnosti. Tento můj názor mi potvrdil jeden z respondentů předvýzkumu na otázku, zda mé bádání považuje za přínosné a zda by chtěl znát jeho výsledky.

4. SEZNAM LITERATURY A JINÝCH ZDROJŮ

Bastiat Frédéric, Co je vidět a co není vidět, nakladatelství Liberální institut, Praha 1998, ISBN: 80-902270-6-6.

Cyhelský Lubomír, Kahounová Jana, Hindls Richard, Elementární statistická analýza, vydavatelství Management Press, Praha 1999, ISBN : 80-7261-003-1.

Disman Miroslav, Jak se vyrábí sociologická znalost, vydavatelství Karolinum, Praha 1993.

Müller Karel, jr., Češi a občanská společnost, nakladatelství TRITON, Praha 2003, ISBN : 80-7254-387-3.

Revenda Zbyněk, Mandel Martin, Kodera Jan, Musílek Petr, Dvořák Petr, Brada Jaroslav, Peněžní ekonomie a bankovníctví, nakladatelství Management Press, Praha 1999, ISBN 80-85943-49-2.

Smith Adam, Pojednání o podstatě a původu bohatství národů, nakladatelství Liberální institut, Praha 2001, ISBN : 80-86389-15-4.

Šíma Josef, Trh v čase a prostoru, nakladatelství Liberální institut, Praha 2000, ISBN: 80-86389-09-X.

Šíma Vít, Hypoteční úvěry v ČR, Praha 2006, diplomová práce Vysoké školy ekonomické v Praze.

Večerník Jiří, Občan a tržní ekonomika, Příjmy nerovnosti a politické postoje české společnosti, nakladatelství Lidové noviny, Praha 1998, ISBN 80-7106-235-9.

Internetové zdroje:

<http://cs.wikipedia.org/>, naposledy dne 4.2.2008.

<http://fph.vse.cz/o-fakulte/prezentace-fakulty/>, ze dne 4.1.2008.

www.cnb.cz, naposledy dne 30.1.2008.

www.czso.cz, naposledy dne 20.1.2008.

www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/ckta041005.doc, Dubská Drahomíra, ze dne 8.12.2005.

www.fhs.cuni.cz, naposledy dne 2.2.2008.

Odkazy na další literaturu :

Flint A. Thomas, „Predicting Student Loan Defaults“, Journal of Higher Education, Vol.68, NO.3 (May/June 1997) : 00221546.

Jirásek František, Vybrané kapitoly z bankovníctví, Institut základů vzdělanosti UK, Praha 1995, ISBN 80-7184-154-4.

5. PŘÍLOHY

5.1 Plné znění dotazníku

Dobrý den,

ráda bych Vás požádala o vyplnění následujícího dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce na fakultě Humanitních studií Univerzity Karlovy. Tato si klade za cíl prozkoumat vztah a orientaci ve finančních otázkách, se zvláštním zaměřením na aspekt zadluženosti, studentů jak humanitního, tak ekonomického zaměření. Ráda bych Vás ujistila, že vyplněné dotazníky budou přísně anonymní, nebudou dále distribuovány a budou zpracovány pouze statisticky. V případě Vašeho zájmu mne můžete kontaktovat na e-mail 10447@mail.fhs.cuni.cz a velice ráda Vám zašlu výsledky průzkumu.

Vyplňte prosím následující údaje:

student/ka:ročníku fakulta:..... univerzita:.....

muž žena

věk : a) do 20 let b) 21-25 let c) 26-30 let d) více než 30 let

Prosím u každé otázky zatrhněte vždy jen jednu odpověď a to tu, která se bude nejvíce blížit Vašemu názoru nebo skutečnosti.

Otázka č. 1 : Co si myslíte o úvěrech?

Úvěrem se myslí jakákoli půjčka poskytnutá peněžním ústavem, tj. včetně kontokorentu.

- a) Nikdy bych nežil/a na dluh b) Pouze pokud by nebyla jiná možnost
c) Půjčil/a bych si pouze od známých d) Je zcela normální vzít si úvěr
e) Nevím f) Jiné - (co?)

Otázka č. 2 : Uvažoval/a jste někdy o pořízení si úvěru?

- a) Ano b) Ne, nikdy (*prosím dotazník dále nevyplňujte*)

Otázka č. 3 : Pokud jste o pořízení úvěru uvažoval/a, jaký byl výsledek?

- a) Nakonec jsem o něj nepožádal/a b) Požádal/a a vzal/a jsem si ho
c) Požádal/a a nakonec jsem ho nevyužil/a d) Požádal/a a nebyl mi poskytnut

Otázka č. 4 : O jaké výši úvěru jste uvažoval/a?

- a) méně než 10.000,- b) 10.000-50.000,- c) 50.000-100.000,- d) 100.000-500.000
e) 500.000-1.000.000 f) více než 1.000.000,- Kč

Otázka č. 4.1) V případě, že jste si úvěr vzal/a, máte ho ve výši, o níž jste prvně uvažoval/a?

- a) Ano b) Ne, vyšší c) Ne, nižší

Otázka č. 5 : Jaké maximální náklady za poskytnutí úvěru považujete za přijatelné?

- a) méně než 3% (z poskytnuté částky) b) 3-5% c) 5-10% d) 10-15% e) 15-20%
f) Více než 20 % g) Nezáleží mi na tom h) Neorientuji se v tom i) Jiné -(co?)

Otázka č. 6 : Z jakých důvodů jste si/byste si úvěr pořídil/a?

(lze označit více odpovědí)

- a) Studijní půjčka - školné b) Studijní půjčka - školní potřeby c) Studijní účely - stáž
d) Bydlení e) Domácí spotřebiče, zájezd f) Auto g) Refinancování úvěru
h) Běžné měsíční výdaje (např. kontokorent) i) Jiné -(co?)

Otázka č. 7 : Kdy začnete/byste začal/a úvěr splácet?

- a) Okamžitě b) Začátek splácení bude < 1 měsíc po čerpání úvěru
c) Začátek splácení bude 1 měsíc - 1 rok po čerpání úvěru d) Začátek splácení bude > 1 rok
(před plánovaným ukončením studií) e) Až po ukončení studií f) Nemám představu

Otázka č. 8 : Jakou formou budete/byste úvěr splácel/a?

- a) Pracuji b) Mám jiný zdroj příjmů
c) Splácí/splácel by ho za mě někdo jiný (rodiče, partner, etc) d) Jiné - (co?)

Otázka č. 9 : Který zdroj informací o úvěrech považujete pro Vás za nejdůležitější?

- a) Mass média b) Sám/sama jsem se informoval/a - internet
c) Sám/sama jsem se informoval/a - přímo v peněžním ústavu d) Bankovní poradce
e) Inzerce f) Vlastní zkušenost g) Někdo z okolí h) Jiné -(co?)

Otázka č. 10 : Pořídil si někdo z Vašeho okolí úvěr?

- a) Ano b) Ne c) Nevím

Otázka č. 10.1 : Pokud ano, kdo to byl?

- a) rodina b) partner c) známý d) spolužák/kolega z práce e) jiné -.....(kdo?)

Otázka č. 11 : V jakém oboru předpokládáte, že budete pracovat po ukončení studií?

- a) Antropologie b) Historie c) Sociologie d) Filosofie e) Psychologie f) Ekonomie
g) Gender studies h) Neziskový sektor i) Finanční analýza j) Doprava a logistika
k) Účetnictví a daně l) Marketing a reklama m) Management
n) Vzdělávání a personalistika o) Administrativa p) Informatika q) Jiné -.....(co?)

Otázka č. 12 : Jakou výši čistého příjmů měsíčně předpokládáte po nastoupení do zaměstnání?

- a) do 10.000 b) 10.001-20.000,- c) 20.001-30.000 d) 30.001-50.000,-
e) 50.001-100.000,- f) více než 100.001,- g) Nevím

Otázka č. 13 : O kolik procent předpokládáte, že se Váš příjem ročně relativně zvýší?

- a) Spíše se sníží b) 0% c) cca o 5% d) cca o 10% e) cca o 15% f) cca o 20%
g) cca o 25% h) > 25% i) Nevím

Otázka č. 14 : Pracujete (*i brigádně nebo na Živnostenský list*) současně se studiem?

- a) Ano b) Ne, nemám možnost c) Ne, nechci

Otázka č. 14.1 : Jak jste spokojeni se svými pravidelnými nebo nepravidelnými příjmy?

- a) Zcela b) Mohlo by to být lepší c) Po ukončení studií si najdu odpovídající místo i plat
d) Hledám si jiné zaměstnání e) Jiné -(co?)

Otázka č. 15 : Který ze zdrojů Vašich příjmů považujete v současné době za rozhodující?

- a) Můj plat b) Stipendium c) Rodiče d) Partner
e) Stát f) Úvěr g) Jiné -(co?)

Otázka č. 16 : Považujete své měsíční příjmy vzhledem k výdajům za dostatečné?

- a) Ano, mám i finanční rezervu b) Ano, akorát vystačím c) Každý měsíc se to liší d) Ne

Otázka č. 17 : Jaká je Vaše bytová situace?

- a) Mám samostatnou domácnost b) Bydlím s rodiči c) Koleje, spolubydlení
d) Jiné -(co?)

Otázka č. 18 : Byl/a byste ochoten/ochotna kvůli zaměstnání změnit místo bydliště?

- a) Ano, plánuji pracovat v zahraničí b) Ano, ale pouze v ČR c) Ano, ale pouze krátkodobě
d) Nevím, bude záležet na okolnostech e) Ne, v žádném případě

Otázka č. 19 : Jaký je hlavní důvod Vašich vysokoškolských studií?

- a) Zaujal mne obor b) Příprava na zaměstnání c) Získání titulu d) Prodloužení mládeže
e) Vlastně ani nevím f) Jiné -(co?)

Otázka č. 20 : V jakém oboru se bude orientovat Vaše diplomová práce?

- a) Ekonomie b) Filosofie c) Sociologie d) Antropologie e) Historie f) Filosofie
g) Gender studies h) Neziskový sektor i) Elektronická média j) Management
k) Marketing l) Logistika m) Personalistika n) Podniková ekonomika
o) Psychologie a sociologie řízení p) Nevím q) Jiné - (co?)

Otázka č. 21 : Po ukončení současného programu plánujete další studia na VŠ?

- a) Ano b) Ne c) Nevím

Otázka č. 22 : Myslíte, že po ukončení studií Vašeho oboru, seženete do tří měsíců od promoce zaměstnání?

- a) Ano a mám už místo b) Ano, ale místo zatím nemám
c) Místo už mám, ale ne díky studiu oboru d) Ne e) Nevím

Otázka č. 23 : Plánujete pracovat v oboru, který jste vystudoval/a?

- a) Ano b) Ne, nechci c) Ne, nesehnal/a bych zaměstnání d) Nevím

Otázka č. 24 : Myslíte si, že univerzitní titul automaticky zaručuje vyšší příjmy a snazší nalezení práce?

- a) Ano, určitě b) Ano, ale jsou i jiné faktory c) Ne, záleží pouze na schopnostech a znalostech
d) Ne, záleží pouze na známostech e) Nevím

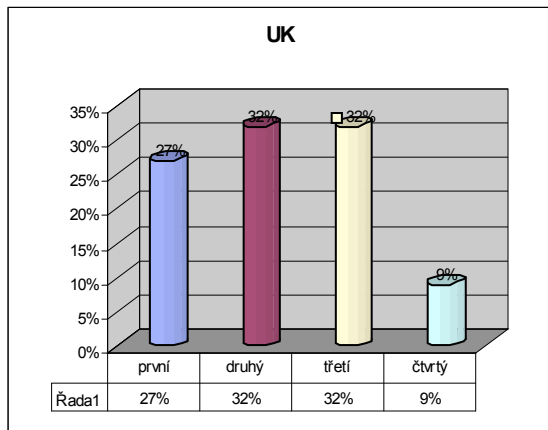
Děkuji za Váš čas a přeji hezký den!

Alica Weiszová

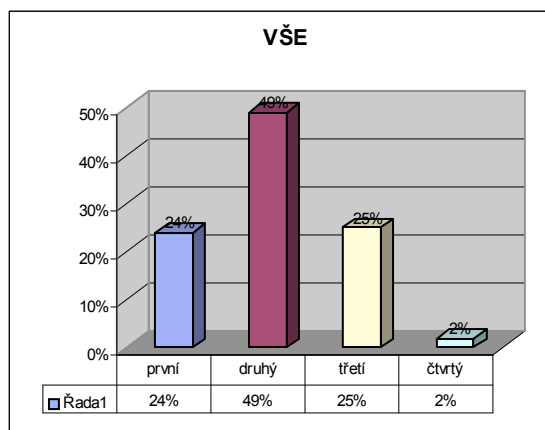
5.2 Grafické zobrazení odpovědí na jednotlivé otázky a rozdělení podle fakult

Studovaný ročník :

Graf 5.2.1 Studovaný ročník respondentů Fakulty humanitních studií

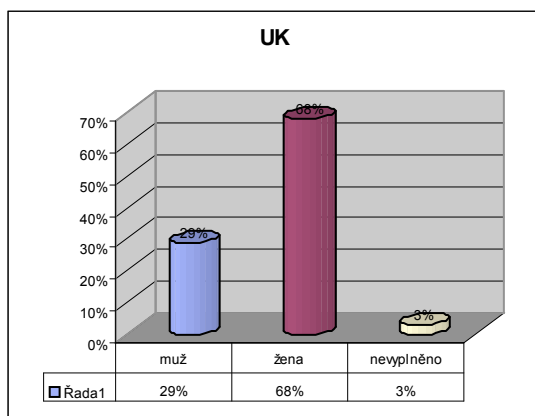

Graf 5.2.2 Studovaný ročník respondentů Podnikohospodářské fakulty

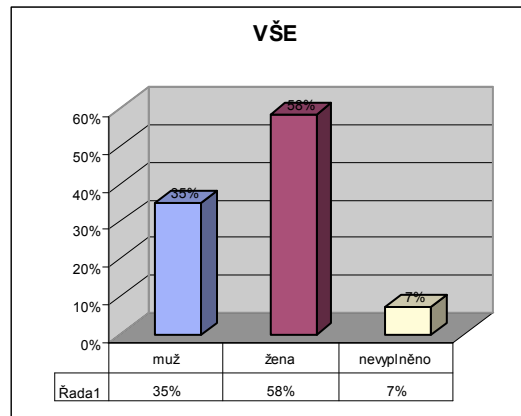

Pohlaví :

Graf 5.2.3 Zastoupení mužů a žen u studentů Fakulty humanitních studií

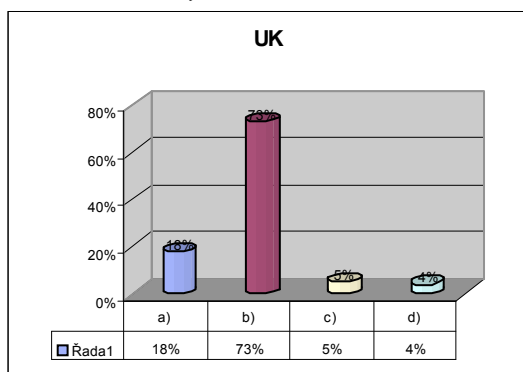
Graf 5.2.4 Zastoupení mužů a žen u studentů Podnikohospodářské fakulty

Věk :

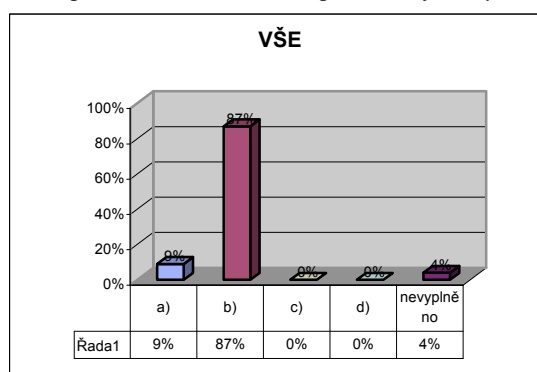
Odpověď : a) do 20 let b) 21-25 let

Graf 5.2.5 Četnost jednotlivých odpovědí u studentů Fakulty humanitních studií

c) 26-30 let d) více než 31 let

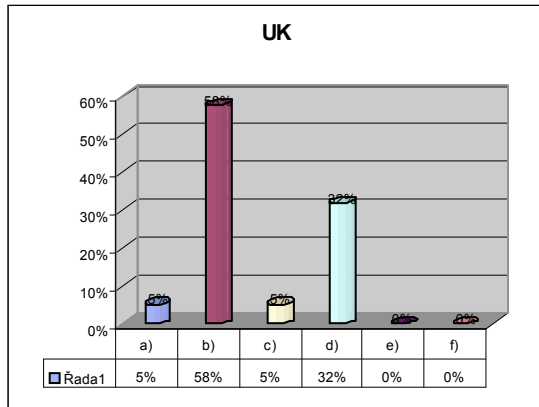
Graf 5.2.6 Četnost jednotlivých odpovědí u respondentů z Podnikohospodářské fakulty

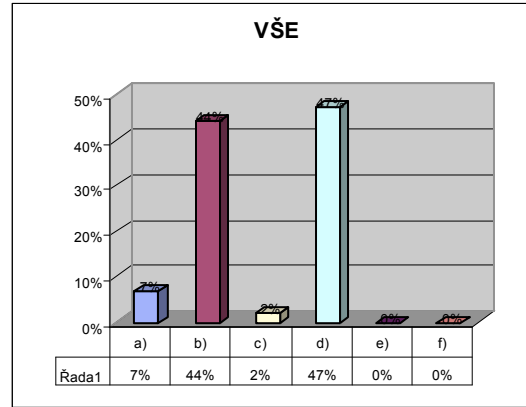
Otázka č. 1 : Co si myslíte o úvěrech?

- a) Nikdy bych nežil/a na dluh
- b) Pouze pokud by nebyla jiná možnost
- c) Půjčil/a bych si pouze od známých
- d) Je zcela normální vzít si úvěr
- e) Nevím
- f) Jiné - (co?)

Graf 5.2.7 Četnost odpovědí u názoru na úvěr u respondentů z Fakulty humanitních studií

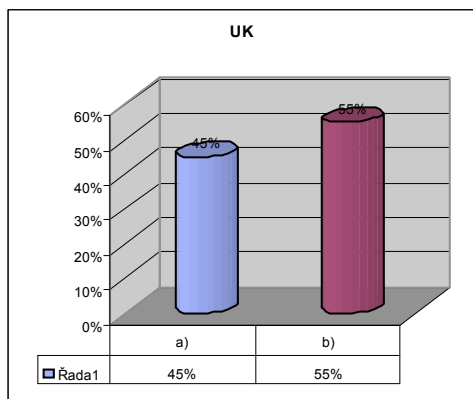
Graf 5.2.8 Četnost odpovědí u názoru na úvěr u respondentů z Podnikohospodářské fakulty

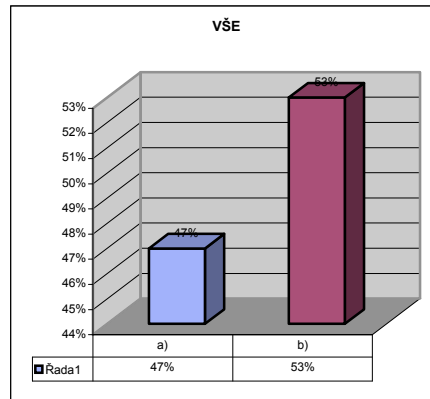
Otázka č. 2 : Uvažoval/a jste někdy o pořízení si úvěru?

- a) Ano
- b) Ne, nikdy (prosím dotazník dále nevyplňujte)

Graf 5.2.9 Zastoupení jednotlivých odpovědí u respondentů z Fakulty humanitních studií

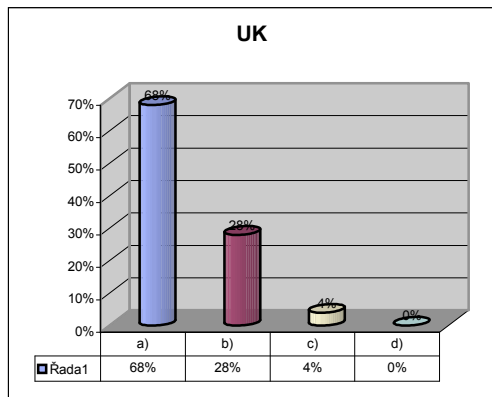
Graf 5.2.10 Zastoupení jednotlivých odpovědí u respondentů z Podnikohospodářské fakulty

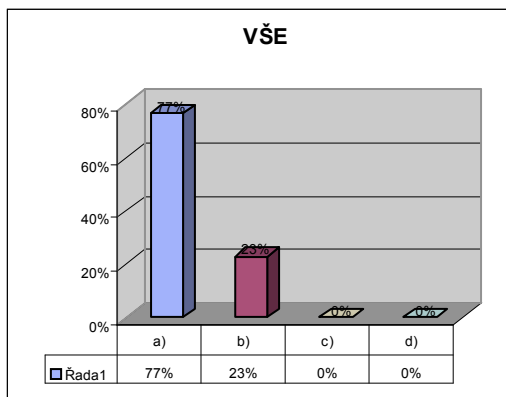
Otázka č. 3 : Pokud jste o pořízení úvěru uvažoval/a, jaký byl výsledek?

- a) Nakonec jsem o něj nepožádal/a b) Požádal/a a vzal/a jsem si ho
 c) Požádal/a a nakonec jsem ho nevyužil/a d) Požádal/a a nebyl mi poskytnut

Graf 5.2.11 Četnost odpovědí na otázku č. 3 u respondentů Fakulty humanitních studií

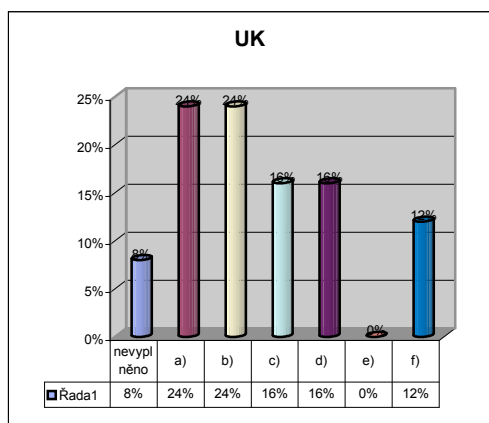
Graf 5.2.12 Četnost odpovědí na otázku č. 3 u respondentů z Podnikohospodářské fakulty

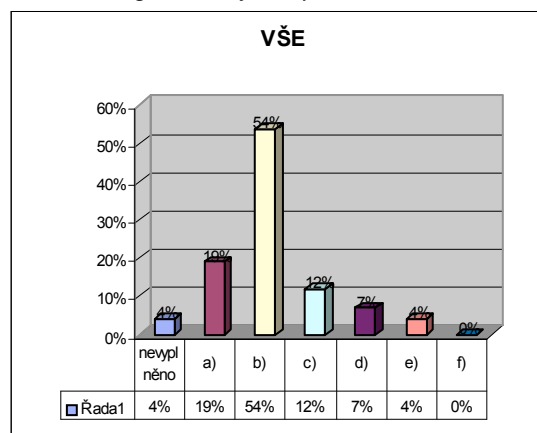
Otázka č. 4 : O jaké výši úvěru jste uvažoval/a?

- a) méně než 10.000,- b) 10.000-50.000,- c) 50.000-100.000,- d) 100.000-500.000
 e) 500.000-1.000.000 f) více než 1.000.000,- Kč

Graf 5.2.13 Uvažovaná výše úvěru studenty Fakulty humanitních studií

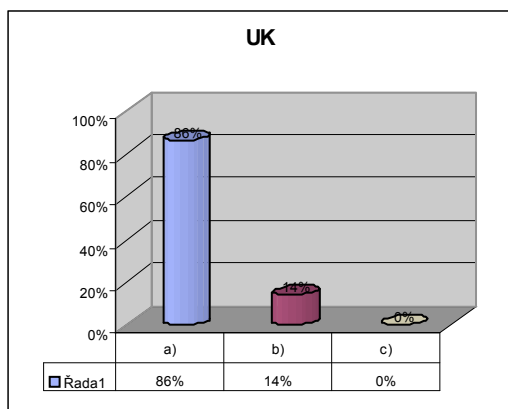
Graf 5.2.14 Uvažovaná výše úvěru studenty Podnikohospodářské fakulty

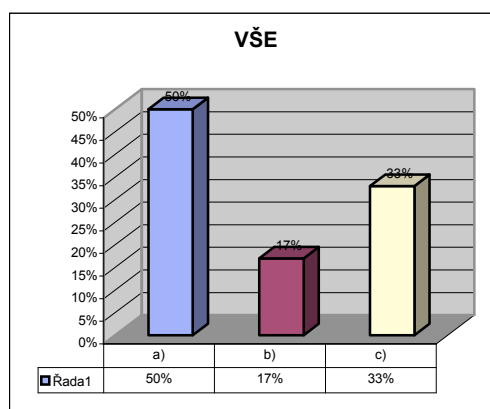
Otázka č. 4.1 : V případě, že jste si úvěr vzal/a, máte ho ve výši, o níž jste prvně uvažoval/a?

- a) Ano b) Ne, vyšší c) Ne, nižší

Graf 5.2.15 Výsledná výše úvěru u respondentů z Fakulty humanitních studií

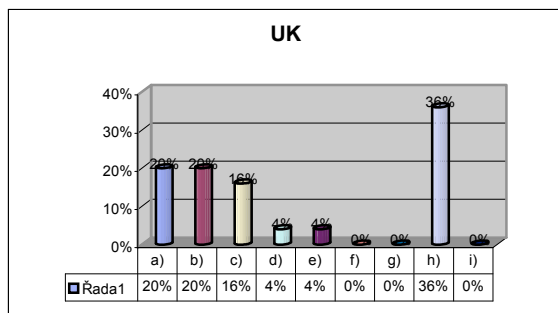
Graf 5.2.16 Výsledná výše úvěru u respondentů z Podnikohospodářské fakulty

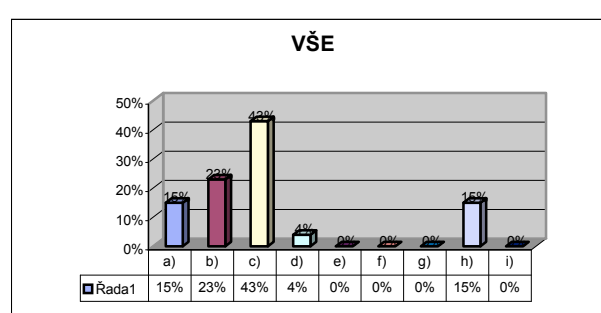
Otázka č. 5 : Jaké maximální náklady za poskytnutí úvěru považujete za přijatelné?

- a) méně než 3% (z poskytnuté částky) b) 3-5% c) 5-10% d) 10-15% e) 15-20%
 f) Více než 20% g) Nezáleží mi na tom h) Neorientuji se v tom i) Jiné -(co?)

Graf 5.2.17 Přijatelné náklady za poskytnutí úvěru u studentů Fakulty humanitních studií

Graf 5.2.18 Přijatelné náklady za poskytnutí úvěru u studentů Podnikohospodářské fakulty

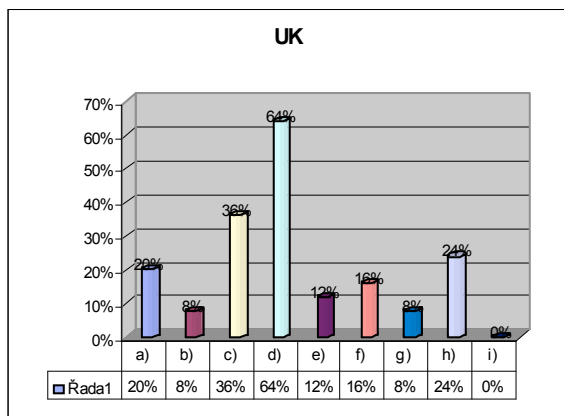

Otázka č. 6 : Z jakých důvodů jste si/byste si úvěr pořídil/a?

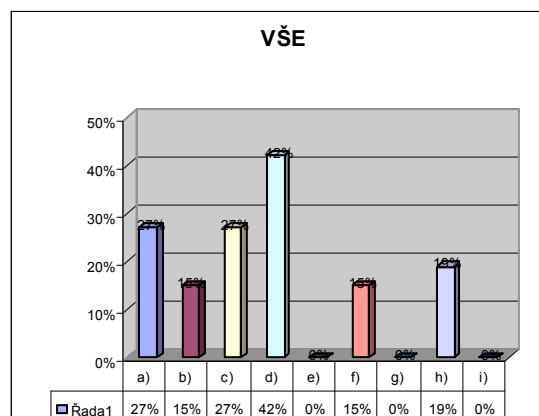
(lze označit více odpovědí)

- a) Studijní půjčka - školné b) Studijní půjčka - školní potřeby c) Studijní účely - stáž
 d) Bydlení e) Domácí spotřebiče, zájezd f) Auto g) Refinancování úvěru
 h) Běžné měsíční výdaje (např. kontokorent) i) Jiné -(co?)

Graf 5.2.19 Účel úvěrů u respondentů z Fakulty humanitních studií

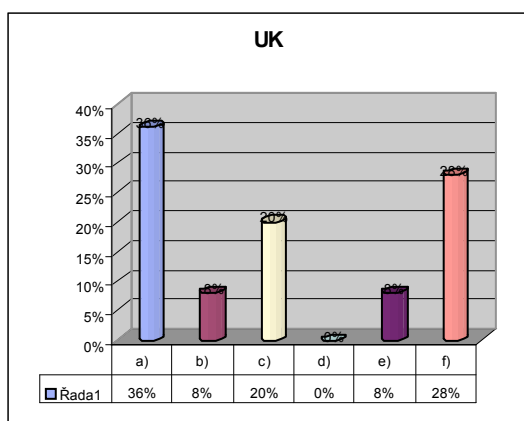
Graf 5.2.20 Účel úvěrů u respondentů z Podnikohospodářské fakulty

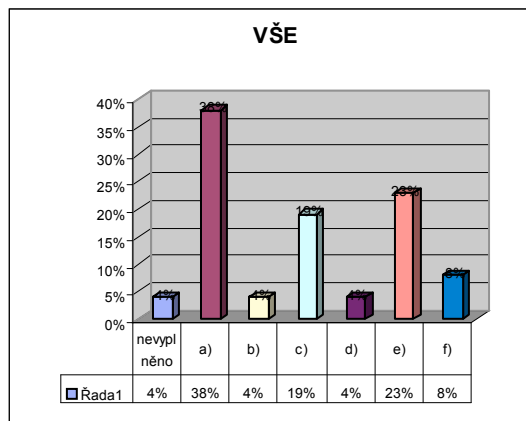
Otázka č. 7 : Kdy začnete/byste začal/a úvěr splácet?

- a) Okamžitě b) Začátek splácení bude < 1 měsíc po čerpání úvěru
 c) Začátek splácení bude 1 měsíc - 1 rok po čerpání úvěru d) Začátek splácení bude > 1 rok
 (před plánovaným ukončením studií) e) Až po ukončení studií f) Nemám představu

Graf 5.2.21 Začátek splácení úvěru studenty Fakulty humanitních studií

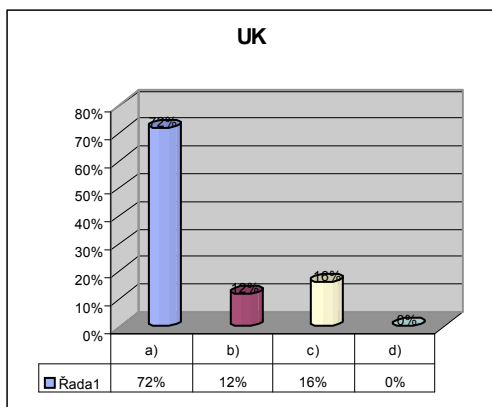
Graf 5.2.22 Začátek splácení úvěru studenty Podnikohospodářské fakulty

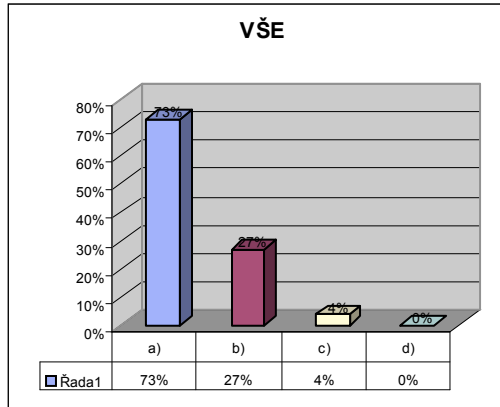
Otázka č. 8 : Jakou formou budete/byste úvěr splácel/a?

- a) Pracuji b) Mám jiný zdroj příjmů
c) Splácí/splácel by ho za mě někdo jiný (rodiče, partner, etc) d) Jiné - (co?)

Graf 5.2.23 Způsob spláčení úvěru respondenty z Fakulty humanitních studií

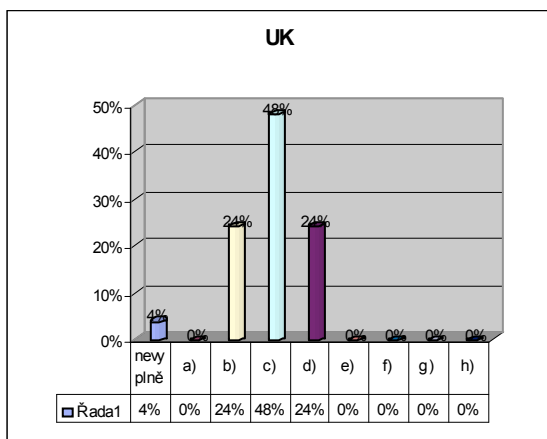
Graf 5.2.24 Způsob spláčení úvěru respondenty z Podnikohospodářské fakulty

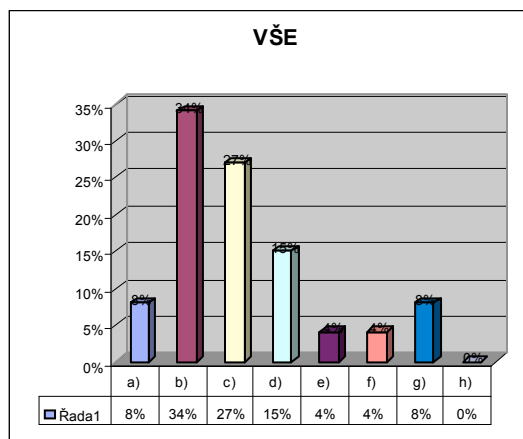
Otázka č. 9 : Který zdroj informací o úvěrech považujete pro Vás za nejdůležitější?

- a) Mass média b) Sám/sama jsem se informoval/a - internet
c) Sám/sama jsem se informoval/a - přímo v peněžním ústavu d) Bankovní poradce
e) Inzerce f) Vlastní zkušenost g) Někdo z okolí h) Jiné -(co?)

Graf 5.2.25 Zdroj informací u studentů Fakulty humanitních studií

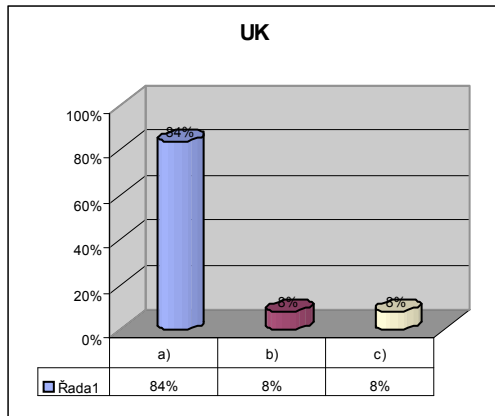
Graf 5.2.26 Zdroj informací u studentů z Podnikohospodářské fakulty

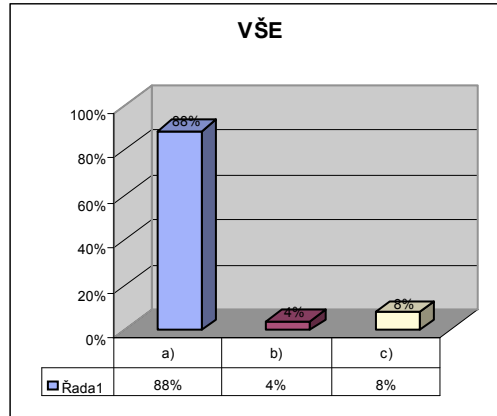
Otázka č. 10 : Pořídil si někdo z Vašeho okolí úvěr?

- a) Ano b) Ne c) Nevím

Graf 5.2.27 Možná zadluženost okolí studenta Fakulty humanitních studií

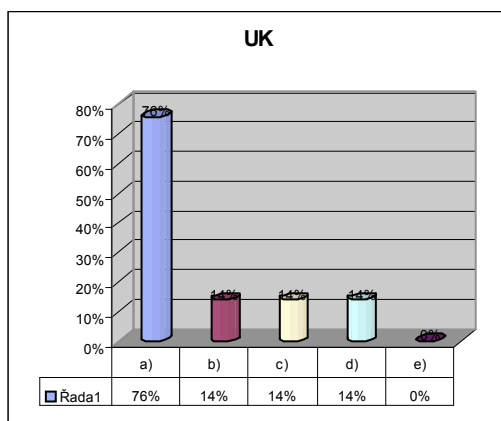
Graf 5.2.28 Možná zadluženost okolí studenta Podnikohospodářské fakulty

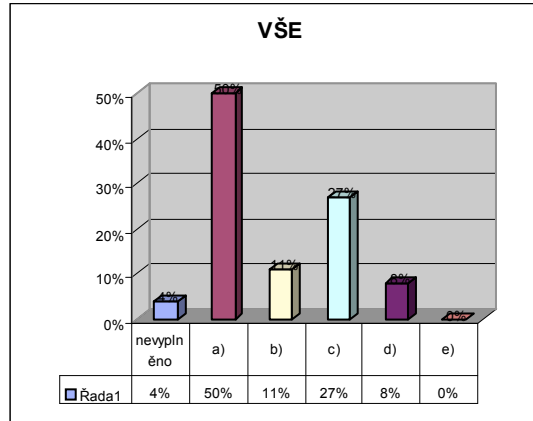
Otázka č. 10.1 Pokud ano, kdo to byl?

- a) rodina b) partner c) známý d) spolužák/kolega z práce e) jiné -.....(kdo?)

Graf 5.2.29 Četnost odpovědí na otázku č. 10.1 u studenta Fakulty humanitních studií

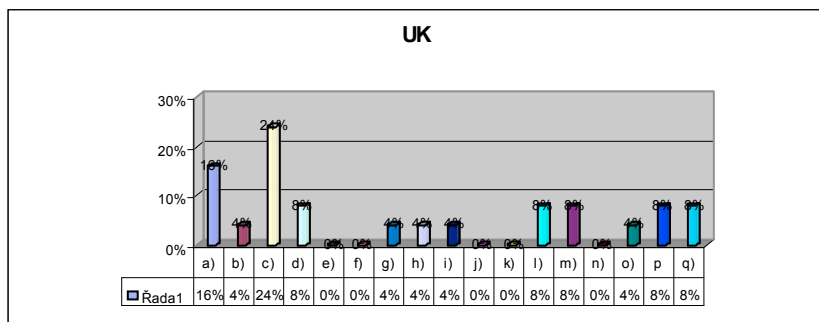
Graf 5.2.30 Četnost odpovědí na otázku č. 10.1 u studenta Podnikohospodářské fakulty

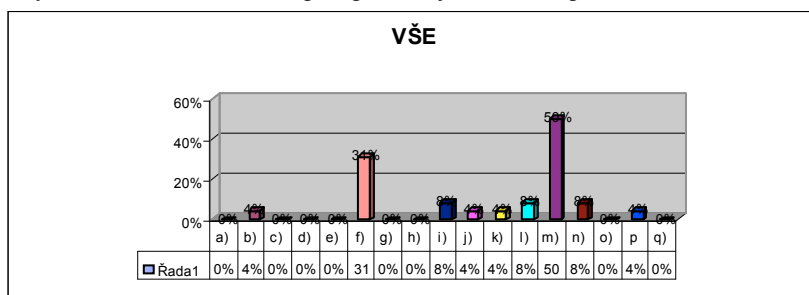
Otázka č. 11) V jakém oboru předpokládáte, že budete pracovat po ukončení studií?

- a) Antropologie b) Historie c) Sociologie d) Filosofie e) Psychologie f) Ekonomie
 g) Gender studies h) Neziskový sektor i) Finanční analýza j) Doprava a logistika
 k) Účetnictví a daně l) Marketing a reklama m) Management
 n) Vzdělávání a personalistika o) Administrativa p) Informatika q) Jiné -.....(co?)

Graf 5.2.31 Obor, ve kterém předpokládají, že budou působit studenti Fakulty humanitních studií

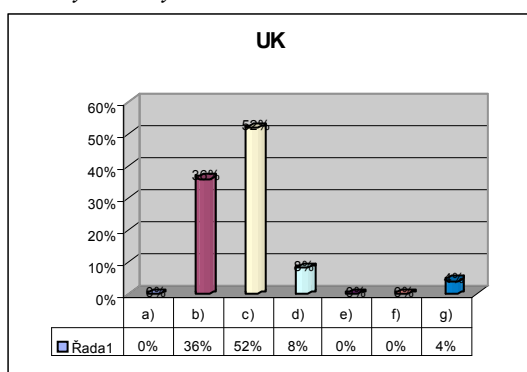
Graf 5.2.32 Obor, ve kterém předpokládají, že budou působit studenti Podnikohospodářské fakulty

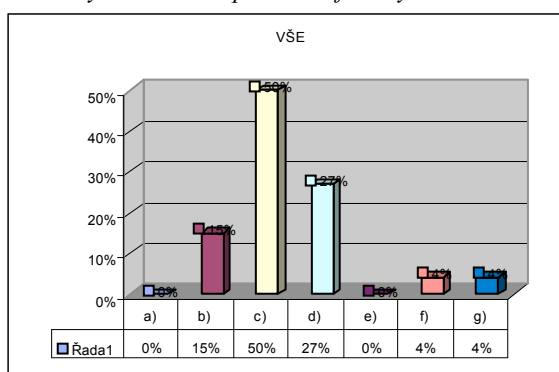
Otázka č. 12 : Jakou výši čistého příjmů měsíčně předpokládáte po nastoupení do zaměstnání?

- a) do 10.000 b) 10.001-20.000,- c) 20.001-30.000 d) 30.001-50.000,-
 e) 50.001-100.000,- f) více než 100.001,- g) Nevím

Graf 5.2.33 Předpokládaná čistá výše příjmu studenty Fakulty humanitních studií

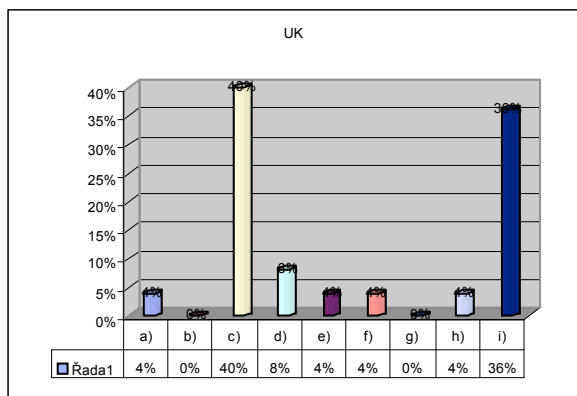
Graf 5.2.34 Předpokládaná čistá výše příjmu studenty Podnikohospodářské fakulty

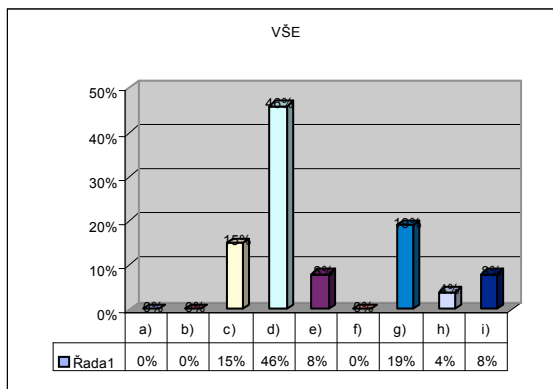
Otázka č. 13 : O kolik procent předpokládáte, že se Váš příjem ročně relativně zvýší?

- a) Spíše se sníží b) 0% c) cca o 5% d) cca o 10% e) cca o 15% f) cca o 20%
 g) cca o 25% h) > 25% i) Nevím

Graf 5.2.35 Předpokládané roční zvýšení příjmu studenty Fakulty humanitních studií

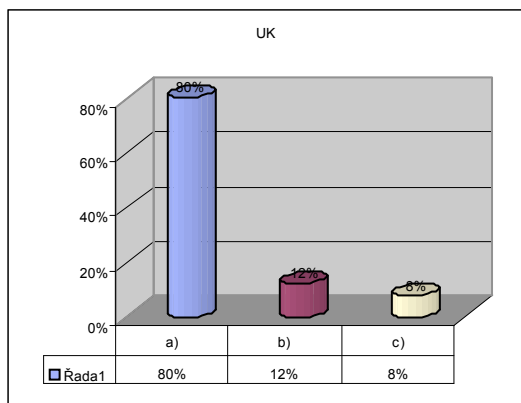
Graf 5.2.36 Předpokládané roční zvýšení příjmu studenty Podnikohospodářské fakulty

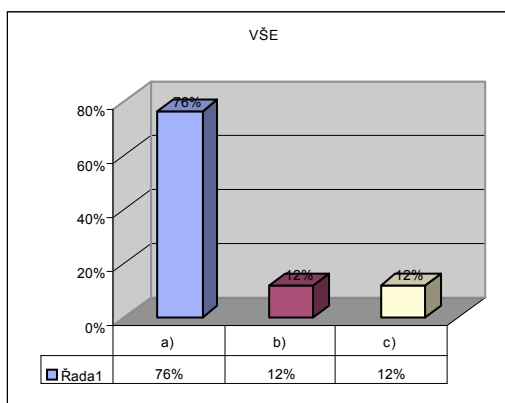
Otázka č. 14 : Pracujete (i brigádně nebo na Živnostenský list) současně se studiem?

- a) Ano b) Ne, nemám možnost c) Ne, nechci

Graf 5.2.37 Aktivita na trhu práce u studentů Fakulty humanitních studií

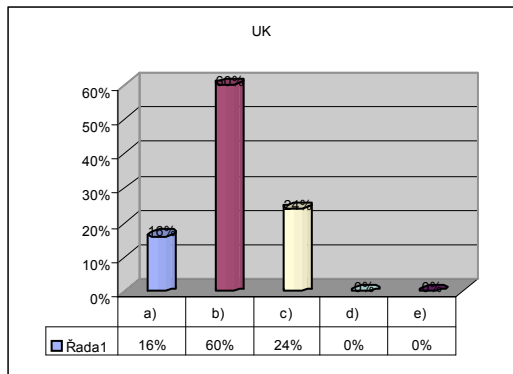
Graf 5.2.38 Aktivita na trhu práce u studentů Podnikohospodářské fakulty

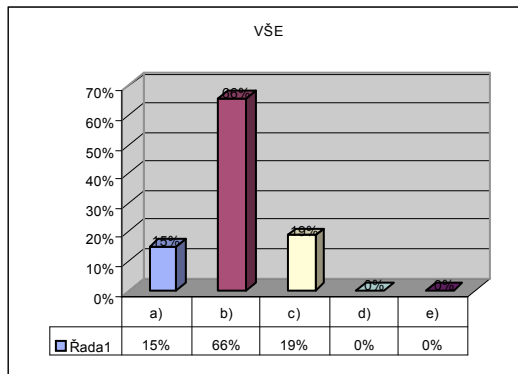
Otázka č. 14.1 : Jak jste spokojeni se svými pravidelnými nebo nepravidelnými příjmy?

- a) Zcela b) Mohlo by to být lepší c) Po ukončení studií si najdu odpovídající místo i plat
 d) Hledám si jiné zaměstnání e) Jiné -(co?)

Graf 5.2.39 Spokojenost s příjmy u studentů Fakulty humanitních studií

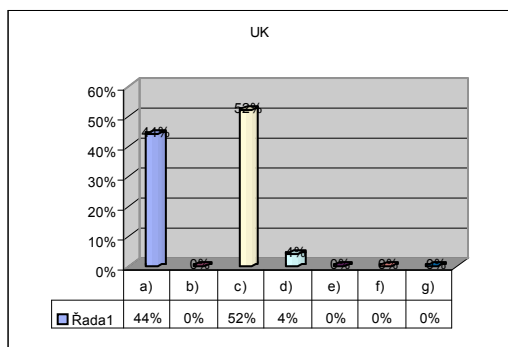
Graf 5.2.40 Spokojenost s příjmy u studentů Podnikohospodářské fakulty

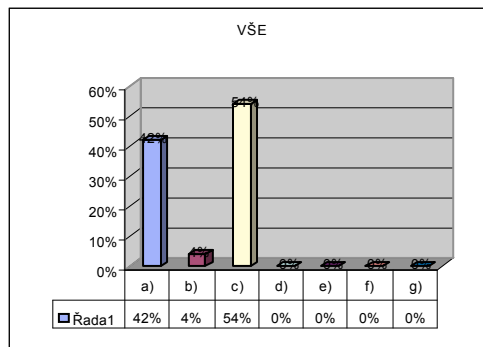
Otázka č. 15 : Který ze zdrojů Vašich příjmů považujete v současné době za rozhodující?

- a) Můj plat b) Stipendium c) Rodiče d) Partner
 e) Stát f) Úvěr g) Jiné -(co?)

Graf 5.2.41 Hlavní zdroj příjmů u studentů Fakulty humanitních studií

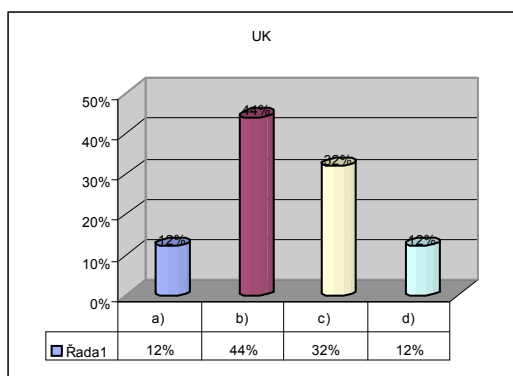
Graf 5.2.42 Hlavní zdroj příjmů u studentů Podnikohospodářské fakulty

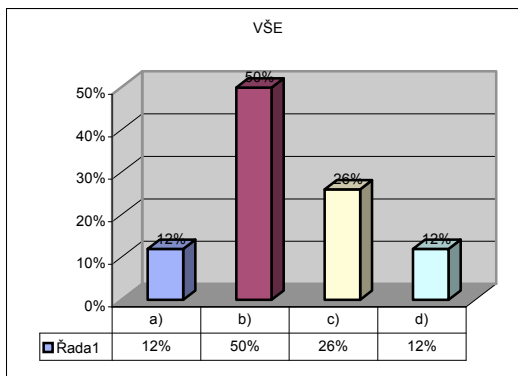
Otázka č. 16 : Považujete své měsíční příjmy vzhledem k výdajům za dostatečné?

- a) Ano, mám i finanční rezervu b) Ano, akorát vystačím c) Každý měsíc se to liší d) Ne

Graf 5.2.43 Četnost odpovědí na otázku č.16 u studentů Fakulty humanitních studií

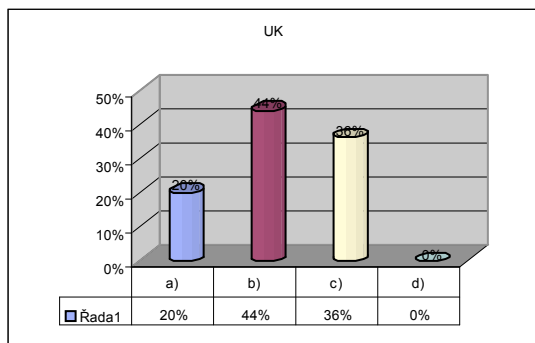
Graf 5.2.44 Četnost odpovědí na otázku č.16 u studentů Podnikohospodářské fakulty

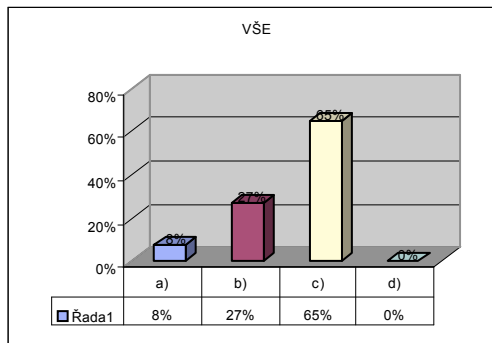
Otázka č. 17 : Jaká je Vaše bytová situace?

- a) Mám samostatnou domácnost b) Bydlím s rodiči c) Koleje, spolubydlení
 d) Jiné -(co?)

Graf 5.2.45 Bytová situace u studentů Fakulty humanitních studií

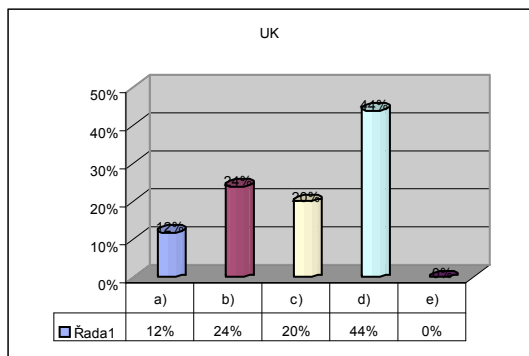
Graf 5.2.46 Bytová situace u studentů Podnikohospodářské fakulty

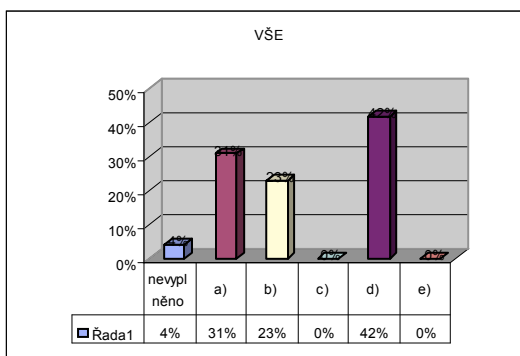
Otázka č. 18 : Byl/a byste ochoten/ochotna kvůli zaměstnání změnit místo bydliště?

- a) Ano, plánuji pracovat v zahraničí b) Ano, ale pouze v ČR c) Ano, ale pouze krátkodobě
 d) Nevím, bude záležet na okolnostech e) Ne, v žádném případě

Graf 5.2.47 Ochota přestěhovat se za práci u studentů Fakulty humanitních studií

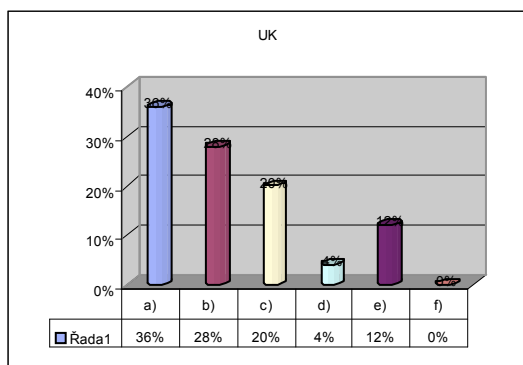
Graf 5.2.48 Ochota přestěhovat se za práci u studentů Podnikohospodářské fakulty

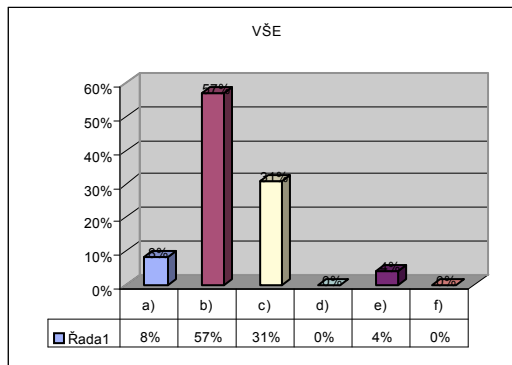
Otázka č. 19 : Jaký je hlavní důvod Vašich vysokoškolských studií?

- a) Zaujal mne obor b) Příprava na zaměstnání c) Získání titul d) Prodloužení mládí
 e) Vlastně ani nevím f) Jiné -(co?)

Graf 5.2.49 Důvod studia u respondentů z Fakulty humanitních studií

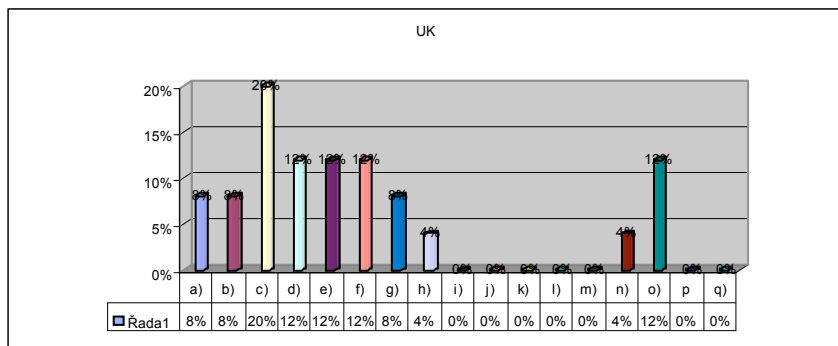
Graf 5.2.50 Důvod studia u respondentů z Podnikohospodářské fakulty

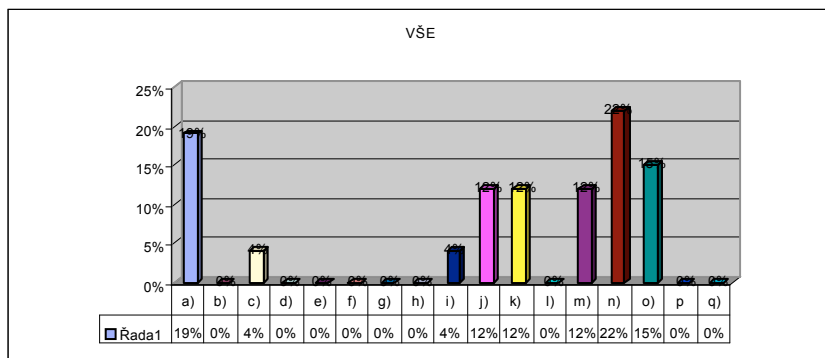
Otázka č. 20 : V jakém oboru se bude orientovat Vaše diplomová práce?

- a) Ekonomie b) Filosofie c) Sociologie d) Antropologie e) Historie f) Filosofie
 g) Gender studies h) Neziskový sektor i) Elektronická média j) Management
 k) Marketing l) Logistika m) Personalistika n) Podniková ekonomika
 o) Psychologie a sociologie řízení p) Nevím q) Jiné - (co?)

Graf 5.2.51 Obor diplomové práce u studentů Fakulty humanitních studií

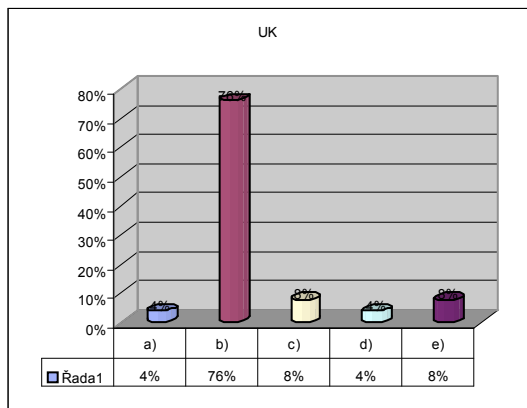
Graf 5.2.52 Obor diplomové práce u studentů Podnikohospodářské fakulty

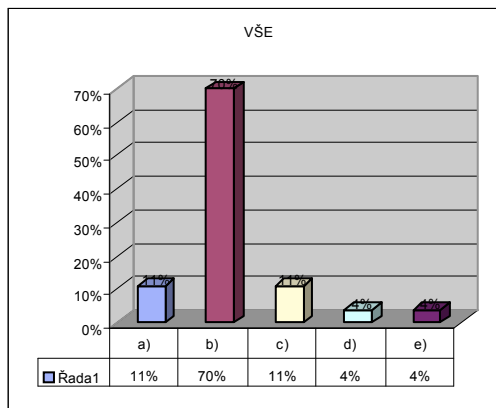
Otázka č. 24 : Myslíte si, že univerzitní titul automaticky zaručuje vyšší příjmy a snazší nalezení práce?

- a) Ano, určitě b) Ano, ale jsou i jiné faktory c) Ne, záleží pouze na schopnostech a znalostech
 d) Ne, záleží pouze na známostech e) Nevím

Graf 5.2.59 Rozložení odpovědí na otázku č.24 u studentů Fakulty humanitních studií

Graf 5.2.59 Rozložení odpovědí na otázku č.24 u studentů Podnikohospodářské fakulty

*UNIVERSITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ*

Bakalářská práce

ÚVĚRY V ČESKÉ REPUBLICĚ
Úvěrová problematika z hlediska studentů

Autor : Alica Weiszová
Vedoucí práce : Ing. Inna Čábelková, Ph.D.

Praha, 2008

Čestné prohlášení :

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a souhlasím s jejím eventuálním zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě.

V Praze dne 2.2.2008

.....
Alica Weiszová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Ing. Inně Čábelkové, Ph.D. za trpělivý přístup při mém vedení. Nesmím opomenout ani Hamazaspa, bez kterého by sběr dat na Podnikohospodářské fakultě Vysoké školy ekonomické v Praze probíhal s mnohem většími obtížemi. A nakonec můj velký dík patří Mírovi a Nany za jejich duševní podporu.

Obsah:

1. Úvod.....	5
1.1 Téma práce	5
1.2 Cíl práce.....	9
1.3 Teoretické rozpoložení úvěrového a bankovního systému.....	9
1.4 Vývoj a současnost bankovního sektoru v České republice	11
2. Výzkum.....	13
2.1 Úvod do výzkumu	13
2.1.1 Hypotézy č. 1-5, které se týkají pohledu studentů na úvěry	14
2.1.1.1 Hypotéza č. 1	14
2.1.1.2 Hypotéza č. 2	14
2.1.1.3 Hypotéza č. 3	15
2.1.1.4 Hypotéza č. 4	15
2.1.1.5 Hypotéza č. 5	16
2.1.2 Hypotézy č. 6-10, které zkoumají odlišnost zdrojů informací.....	16
2.1.2.1 Hypotéza č. 6.....	17
2.1.2.2 Hypotéza č. 7.....	17
2.1.2.3 Hypotéza č. 8	18
2.1.2.4 Hypotéza č. 9	18
2.1.2.5 Hypotéza č. 10	19
2.2 Metodologie	19
2.2.1 Možné metodologické přístupy a výběr metody sběru dat.....	19
2.2.2 Dotazník - obsah a struktura	20
2.2.2.1 Socio-demografické otázky a pomocné výroky pro identifikaci populace.....	21
2.2.2.2 Postoje k úvěrovým produktům	21
2.2.2.3 Názory a skutečnosti, které se dotýkají splácení úvěru	21
2.2.2.4 Budoucí pracovní uplatnění.....	22
2.2.3 Předvýzkum - validizace dotazníku	22
2.2.4 Výběr vzorku a prostředí výzkumu.....	23
2.2.5 Metody vyhodnocování a interpretace dat	24
2.2.6 Hodnocení kvality výzkumu	24
2.2.7 Etické a politické otázky sociálního výzkumu	25
2.3 Výstupy - zpracování dat.....	25
2.3.1 Popis respondentů	26
2.3.2 Zkoumané dílčí názory a skutečnosti.....	26
2.3.2.1 Zvolená výše a účel úvěru podle domovské fakulty.....	26
2.3.2.2 Finanční chování studentů podle domovské fakulty	28
2.3.3 Vliv pohlaví na mínění o úvěrech	29
2.3.4 Souvislost mezi míněním o úvěrových produktech a věkem respondenta a studovaným ročníkem.....	31
2.3.5 Rozdílný subjektivní pohled na úvěry s ohledem na fakultu.....	34
2.3.6 Logický předpoklad	36
2.3.7 Způsob získávání informací o úvěrech v závislosti na fakultě	37
2.3.8 Zdroj informací a podání žádosti o úvěr	39
2.3.9 Způsob vyhledávání informací a požadovaná výše úvěru.....	40
2.3.10 Zdroj informací a splácení úvěru.....	42
3. Závěr	45
3.1 Možná aplikace získaných poznatků	45
3.2 Potvrzení či vyvrácení hypotéz.....	46
3.3 Návrhy možného rozšíření výzkumu.....	47
4. Seznam literatury a jiných zdrojů.....	48
5. Přílohy.....	49
5.1 Plné znění dotazníku.....	49
5.2 Grafické zobrazení odpovědí na jednotlivé otázky a rozdělení podle fakult.....	53

1. ÚVOD

1.1 Téma práce

Prvotním impulsem, který vedl k mému vlastnímu výzkumu a jehož výsledky předkládám v této bakalářské práci, byla analýza Českého statistického úřadu, podle které dochází k neustálému růstu zadluženosti českého domácího sektoru. Dále se podle této analýzy zvýšil objem půjček v období od roku 1993 do konce srpna 2005 o 900%, z čehož 72% celkového objemu úvěrů představují dluhy na bydlení (Dubská, ČSÚ, 2005). To, že tento vývoj nadále pokračuje, lze vyčíst i z údajů zveřejněných Českou národní bankou. Jen objem úvěrů poskytnutých domácímu sektoru se za poslední rok zvýšil přibližně o jednu čtvrtinu a roste i tempo objemu úvěrů, který je měsíčně poskytnut a to téměř o jednu třetinu.

Tab. 1.1.1 Přehled úvěrů soukromého sektoru

Úvěry soukromému sektoru								
v mid. Kč	2006				2007			
	listopad		září		říjen		listopad	
	Stav	Měsíční transakce ²⁾	Stav	Měsíční transakce ²⁾	Stav	Měsíční transakce ²⁾	Stav	Měsíční transakce ²⁾
(1) Úvěry nefinančním podnikům	639,9	23,5	740,2	19,1	742,9	6,1	747,3	6,1
(1.1) Do 1 roku včetně	244,6	4,8	287,4	17,1	287,5	1,0	300,1	13,6
(1.2) Nad 1 do 5 let včetně	156,8	5,9	174,3	-1,6	175,1	1,7	162,4	-11,6
(1.3) Nad 5 let	238,5	12,8	278,5	3,6	280,4	3,4	284,7	6,2
(2) Úvěry domácnostem ⁴⁾	524,8	12,1	662,1	13,9	679,0	17,4	698,4	19,5
(2.1) Na spotřebu	106,7	2,7	130,4	1,9	132,5	2,7	136,2	3,8
(2.2) Na bydlení	363,7	9,0	463,2	10,2	476,0	12,7	490,8	14,9
(2.3) Ostatní	54,3	0,4	68,5	1,8	70,5	2,0	71,3	0,9
(3) Úvěry ostatním finančním zprostředkovatelům ³⁾	115,8	-3,9	131,6	3,3	143,4	12,1	147,5	4,6
(4) Úvěry pojišťovnám a penzijním fondům	1,0	-1,9	0,9	0,2	0,5	-0,3	0,3	-0,2

Navíc podle studie docenta Revendy např. v roce 1995, „*stěžejním problémem našeho bankovního systému jsou špatné úvěry, ..., je jejich vykazovaný podíl varující a vysoce převyšuje srovnatelné údaje z vyspělých tržních ekonomik*“ (Revenda, 1997, str. 9). Tato skutečnost je pak prokázána v následující tabulce.

Tab. 1.1.2 Tabulka klasifikovaných úvěrů

Tabulka 1.3 Vývoj klasifikovaných úvěrů v českém bankovním systému v letech 1992-1995

	12/92	12/93	12/94	12/95
Podíl klasifikovaných úvěrů na celkových úvěrech	18,7	21,8	35,6	34,2
sledované úvěry (31-90 dní po lhůtě splatnosti) (%)	na	2,5	7,3	5,6
nestandardní úvěry (91-180 dní po lhůtě splatnosti) (%)	na	7,1	4,3	3,5
pochybné úvěry (181-360 dní po lhůtě splatnosti) (%)	na	6,7	7,2	4,1
ztrátové úvěry (361 a více dní po lhůtě splatnosti) (%)	na	5,5	16,6	21,0
Potencionální ztráty z úvěrů po započtení zástav, rezerv a oprávek (% z celkového stavu úvěrů)	na	na	3,5	4,4

Framen: Výroční zprávy ČNB, další materiály ČNB, vlastní výpočty

Zdroj : Revenda, 1997, str.9

Dalším podnětem, který mne k tomuto výzkumu vedl je současná všudypřítomnost reklam na úvěry, které je prezentují jako součást normálního života, kdy si dotyčný bezstarostně může půjčit poměrně velké částky za “půl hodiny“ a má tak vyřešené financování vánočních dárců nebo dovolené. Samozřejmě je úroková sazba nebo RPSN^I uvedeno malým písmem a jsou téměř nečitelné (např. on-line půjčka Cetelem)^{II}. Navíc v současné době každý obyvatel České republiky a to včetně nemluvnat dluží částku 67.482 korun českých.^{III} Úvěrová politika se tak v současné době skutečně dotýká společnosti jako celku a nejen určitých, izolovaných skupin.

Na druhou stranu nelze opomíjet skutečnost, že úvěry, ostatně jako téměř vše, mají nejen zápory, ale i klady. V dnešní společnosti je zejména pro mladé lidi velmi obtížné pořídit si vlastní bydlení a bez hypotečního úvěru by si při současné výši nájmu nejspíše nikdy neušetřili tolik, aby bydlení financovali z vlastních zdrojů. Do budoucna ale získají na aktuálnosti zejména studentské úvěry, jelikož se uvažuje o zavedení placení školného i na státních vysokých školách. Lze tedy předpokládat, že zejména studenti z méně majetných rodin budou nabídky těchto bankovních produktů využívat. Ale už v současné době je nabídka úvěrů pro studenty poměrně široká a také výhodnější, než je tomu u jiných v této úvěrové skupině. Je tomu tak proto, že banky předpokládají, že i po ukončení studií bude

^I RPSN je zkratkou roční procentní sazby nákladů, jedná se tedy o efektivní úrokovou míru.

^{II} Viz http://www.cetelem.cz/cetelem2_op.php/o-pujcce, ze dne 15.1.2008.

^{III} Tento údaj jsem vypočítala jako podíl objemu úvěrů (údaj z Metodické statistiky ČNB, listopad 2007, tabulka č.6, položka úvěry domácnostem, stav k listopadu 2007) a počtu obyvatel České republiky (údaj ze stránek Českého statistického úřadu k datu 15.1.2007).

spokojený klient nadále využívat jejich služby. Studentské úvěry jsou poskytovány v rámci studentského účtu, který nabízí téměř všechny banky na českém trhu a mají zpravidla podobu kontokorentu nebo neúčelového spotřebního úvěru. K žádosti o poskytnutí studentských úvěrů není nutné dokládat pravidelný příjem, ale u vyšších částek mohou některé z bank požadovat ručení třetí osobou. Výše kontokorentního úvěru je poměrně velkorysá, student totiž může čerpat až 40.000 korun českých., což ukazuje tabulka 1.1.3.

Tab. 1.1.3 Srovnání studentských účtů a kontokorentů

Banka	Název účtu	Úroková sazba	Poplatek za vedení	Platební karta	Kontokorent
Česká spořitelna	Student +	0,85 %	zdarma	Ano, zdarma	Ano, až 40.000 Kč
ČSOB	Studentské konto	0,15 %	zdarma	Ano, zdarma	Ano, až 40.000 Kč
GE Money Bank	Genius student	0,10 %	zdarma	Ano, zdarma	Ano, až 5.000 Kč
Komerční banka	Studentské konto G2	0,40 %	zdarma	Ano, zdarma	Ano, až 20.000 Kč
Poštovní spořitelna	Postžiro Junior	1,10 %	10 Kč měsíčně	Ano, zdarma	Ano, až 20.000 Kč
Raiffeisenbank	Kompletkonto Student	0,01 - 1,20 %	20 Kč měsíčně	Ano, zdarma	Ano, až 5.000 Kč
Volksbank	Free konto	0,75 %	zdarma	Ano, zdarma	Ano, až 20.000 Kč
Živnostenská banka	Studentské konto	0,53 %	19 Kč měsíčně	Ano, zdarma	Ano, až 5.000 Kč

Zdroj: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/129050/> ze dne 25.1.2008

Maximálně možný úvěrový rámec u studentských úvěrů pak činí 500.000 korun českých. Například u Komerční banky je úvěr (do 150.000 korun českých) možné začít splácet až po ukončení studií, respektive během studia platí dlužník jen úroky (<http://www.kb.cz> ze dne 25.1.2008). Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že se banky orientují i na tuto cílovou skupinu a mnoho studentů tyto zvýhodněné nabídky rádo využívá a to nejen pro studijní účely, ale i v rámci hesla *carpe diem*.

Problematikou úvěrů se už zabývaly některé práce studentů Vysoké školy ekonomické v Praze, ale tato byla diskutována s důrazem na ekonomickou a právní stránku (např. Šíma, 2006; Králková, 2006). Tedy byly porovnávány produkty různých bank, možnosti daňových

úlev, státní podpora, atd. Podle mého názoru je ale tato problematika stejně tak problematikou společenskou.^{IV}

Svůj výzkum jsem se rozhodla zaměřit na názory současných studentů k tomuto fenoménu, neboť považuji za důležité prozkoumat vztah nastupující generace k úvěrům. Té generace, která sice zažila komunistickou éru, ale v jejím raném dětství došlo k významné politické a společenské transformaci a která tak, na rozdíl od svých předchůdců, má už poměrně dlouho volný přístup k informacím. Právě tato generace bude za několik let rozhodujícím ekonomickým faktorem a tento výzkum tak může poodhalit některé možné nebezpečné postoje jako je například neschopnost dostat svým závazkům.

Svůj výzkum jsem zaměřila na dvě fakulty, které už svým názvem částečně vypovídají o svém rozdílném zaměření. První je Fakulta humanitních studií University Karlovy a druhá je Podnikohospodářská fakulta Vysoké školy ekonomické v Praze. Tyto dvě fakulty byly vybrány, protože podle mého názoru stojí v jistém smyslu proti sobě. August Comte rozdělil vědy na stupnici od jedné do šesti, kdy každá věda s vyšším číslem je složitější a méně obecná než ta předcházející. Matematice přiřadil číslo jedna a sociologii číslo šest (Disman, 1993). Pokud tedy do značné míry zjednodušeně přiřadíme Podnikohospodářské fakultě matematiku a Fakultě humanitních studií sociologii^V, je patrný rozdíl mezi těmito školami. Tento rozdílný přístup lze také určit tak, že na Podnikohospodářské fakultě se studenti úzce specializují, zatímco na Fakultě humanitních studií vede multidisciplinární přístup studenty k schopnosti posuzovat problém z různých hledisek, ovšem na úkor podrobných znalostí.

Dále je rozhodujícím i odlišný předmět a zaměření studia. V případě Podnikohospodářské fakulty je ekonomie a její teoretické i praktické využití hlavní specializací a studenti jsou během celého studia připravováni na řízení podniku a to i po finanční stránce. Měli by se tedy lépe orientovat ve finančním světě a být v těchto otázkách i pragmatičtějšími. Naproti tomu je Fakulta humanitních studií pluralitně orientovaná na šest oborů, které se jistým způsobem dotýkají lidské vzdělanosti a ekonomie je pouze jedním z těchto. Konečná profilace pak závisí

^{IV} Přístupem studentů k dluhům nejen po stránce ekonomické, ale i sociologické a psychologické se věnuje Thomas A. Flint, 1997. Jeho studie se týká studentských úvěrových programů.

^V Na obou vybraných fakultách se shodně při přijímacím řízení prověřuje znalost cizího jazyka. Na Podnikohospodářské fakultě je další částí zkoušky test z matematiky a na Fakultě humanitních studií se zkoumá znalost odborné literatury z oboru historie, antropologie a sociologie (viz webové stránky www.vse.cz a www.fhs.cuni.cz)

na každém jednotlivém studentovi a proto by se tito studenti měli ve finančních otázkách orientovat o poznání hůř.

Z výše uvedených důvodů tedy předpokládám, že názor studentů obou fakult bude rozdílným, což souvisí s orientací a profilací na jednotlivých školách.

Tato práce se zaměřuje na několik hlavních otázek. Jaký je přístup studentů k úvěrům? Jak vnímají úvěry studenti Podnikohospodářské fakulty a studenti Fakulty humanitních studií? Jakým způsobem získávají informace o úvěrových produktech?

1.2 Cíl práce

Cíl této práce lze rozdělit do dvou samostatných oblastí. První se týká subjektivního názoru studentů na úvěry, kdy zamýšlím sledovat, které faktory mohou mít na jejich názor vliv. Druhá část se pak týká popisu jen těch studentů, kteří už v minulosti uvažovali o podání žádosti o úvěr. Jelikož není v mých možnostech podat vyčerpávající popis, zaměřila jsem se jen na možnou souvislost mezi jejich zdrojem informací o úvěrech a ostatními sledovanými proměnnými. Tedy, jestli existuje rozdíl mezi chováním studenta, který se sám o úvěrových produktech informoval a toho, kdo se spolehl na jiný zdroj informací o úvěrech. Toto je v souladu s názorem Dismana, podle kterého rozsáhlost přirozeného systému znemožňuje jeho podrobný popis (Disman, 1993).

V rámci tohoto výzkumu se budu zabývat i výší úvěrového rámce, který studenti nejčastěji volí a důvod, pro který by si úvěr pořídili. K tomuto se vztahuje zejména skutečnost, zda by studenti byli ochotni si vzít půjčku pro zaplacení školného, jelikož se opět uvažuje o možném placení studia na vysokých školách. Také mne zajímá současné finanční chování studentů. Přesněji chci zkoumat, zda jsou už studenti aktivní na trhu práce, jaký je zdroj jejich příjmů a nakolik dokáží svými příjmy pokrýt své výdaje.

Jelikož mnou oslovený vzorek není reprezentativním, netýkají se výsledky tohoto výzkumu celé populace. Jedná se tak jen o sondu do této problematiky.

1.3 Teoretické rozpoložení úvěrového a bankovního systému

Poskytování úvěrů není záležitostí dob nedávných. Už v starověku plnily funkci prvních bank chrámy. Do těchto si bohatí lidé ukrývali své zlato, protože je považovali za bezpečné. Podle dochovaných záznamů byly půjčky poskytovány už osmnáct století před Kristem v Babylonu, kde chrámový kněží půjčovali obchodníkům. V antickém Řecku se pak bankovníctví přesunulo z chrámové prostředí, ale jeho velký rozmach nastal ve starověkém Římě. Ostatně nejen tam, bankovní systém byl znám i “primitivním“ národům, což dokazuje

Adam Smith svojí zmínkou o vysokých úrokových sazbách barbarských národů, které obsadily západní část Římské říše. Po dobytí Říma Visigóty roku 410 n.l. zanikly bankovní instituce v celé západní Evropě, kdy tento stav trval několik staletí.

Banky, a tedy i poskytování úvěrů, se opět rozmohly v období křížových výprav (1095-1270), kdy bylo nutné převádět velké množství peněz pro financování těchto výprav. V Anglii se v dvanáctém století objevují "tallies", tj. dřevěné hůlky, na kterých byla zářezy označena vypůjčená částka. Tyto se pak podélně rozdělily na dvě, jednu pro dlužníka a druhou pro věřitele. "Tallies" byly používány do roku 1826.

Bankovní systém středověké Evropy byl poznamenán církevním zákazem půjček, které jsou úročeny. Objevuje se lichva jakožto reakce na tento zákaz, což Adam Smith vysvětluje tím, že se úrok navýší o riziko, které sebou nese obcházení zákona.

V renesanční Itálii dochází k opětovnému rozvoji bankovních služeb, které byly nezbytné pro obchod. Ve Florencii je úročení půjček legalizováno a také např. Lombardská banka, činná po celé Evropě, poskytuje úročené půjčky. Další rozmach tohoto odvětví pak přichází v době průmyslové revoluce. (zdroj : <http://cs.wikipedia.org/>, ze dne 5.1.2008, <http://www.bankovnipoplatky.com/media-a-poplatky/historie-penez-ve-stredoveku-bankovnictvi-16122005-131/>, ze dne 25.1.2008).

Samotný úvěr pak lze vymezit jako zapůjčení volných peněžních prostředků subjektem, který „*chce realizovat své záměry, ale nemá k dispozici volné peněžní prostředky, ..., od subjektu, který je má k dispozici.*“ (Revenda, 1999, str.62). Zapůjčená částka se pak nazývá jistinou a prémie, která náleží věřiteli, je úrokem. Úroková sazba se skládá ze tří složek : indikativní sazby, standardních rizikových nákladů a obchodní marže (Šíma, 2006, str. 46).^{VI} Transakce probíhají na úvěrovém trhu, který „*můžeme vymezit jako systém institucí a instrumentů zabezpečujících pohyb kapitálu na úvěrovém principu mezi bankami a nebankovním sektorem; lze sem zařadit i vzájemné úvěrové obchody bank, resp. dalších finančních zprostředkovatelů, které nejsou (vzhledem k době splatnosti) součástí peněžního trhu a vzhledem k formě (nejde o cenné papíry) ani součástí trhu kapitálového.*“ (Revenda, 1999, str. 98).

^{VI} Jirásek úrokovou sazbu stanovuje takto :

úrok = uložená částka (jistina) * úroková míra (v%) * splatnost ve dnech

100 * 360

(Jirásek, 1995).

1.4 Vývoj a současnost bankovního sektoru v České republice

První česká obchodní banka vznikla roku 1868 pod názvem Živnostenská banka pro Čechy a Moravu. V době ekonomického nacionalismu vznikla nastřádáním drobných prostředků a podporovala zejména české podnikatele dle hesla : „český kapitál pro českou práci“. Nicméně tato tržní deformace vedla k tomu, že měla Živnostenská banka příliš vysoké úrokové sazby a byla strnulou. Po roce 1905 tedy začala exportovat do zahraničí a v roce 1911 vstoupila do tzv. „velkého rakouského konsorcia“, což sebou neslo nelibost českých podnikatelských kruhů. Nicméně se tímto jako jeden z mála českých podniků zapojila do mezinárodního obchodu. Po jejím vzoru pak vznikaly další nacionální banky a došlo k rozkvětu českého bankovníctví (Müller, 2003).

S nástupem komunismu k moci se samozřejmě mění situace i v bankovním systému. V období centrálně plánované ekonomiky fungoval jednostupňový systém (one-tier), v němž zastávala zcela dominantní pozici centrální banka a ostatních pět bank bylo jen jakýmsi jejími „technickými pobočkami“. Depozitní a úvěrové operace pro obyvatele České republiky pak měla na starosti Česká státní spořitelna. Se změnou jednostupňového systému na dvoustupňový v roce 1989 „je mimo jiné spojeno i vytvoření (účinného) systému regulace a dohledu bank (Revenda, 1997, str. 7). V tomto novém uspořádání bankovního sektoru je emise peněz oddělena od obchodní a podnikatelské činnosti a to jak po funkční, tak po institucionální stránce.

Na českém bankovním trhu bylo k 30.9.2007 aktivních třicet osm bankovních institucí s licenci a jednatřicet bez licence (v konkurzu, fúze s jinou bankou,...) ^{VII}, které se řídí a podléhají zákonu o bankovníctví (zákon č.21/1992).^{VIII} Kromě bank působí na úvěrovém trhu i další finanční instituce, které nepodléhají tak přísné regulaci jako banky a které též mohou vstoupit do vztahu věřitel-dlužník jakožto zprostředkovatelé. Zisk těchto finančních zprostředkovatelů pak plyne z rozdílu mezi úroky, které bance platí oni a úroky, které platí dlužník.

^{VII} Údaje získané ze stránek

http://www.cnb.cz/cs/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/zakl_uk_bank_sekt/ukazatele_tab01.html, ze dne 14.1.2008.

^{VIII} Zákon o bankovníctví v plném znění lze nalézt např. na

http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/zakony/download/zakon_o_bankach.pdf, ze dne 14.1.2008.

V současné době je na úvěrovém trhu tolik různých úvěrových produktů, že je velmi obtížné je všechny popsat. Také neexistuje přesné rozdělení úvěrů a každý autor rozděluje druhy úvěrů podle vlastních kritérií.^{IX} Nicméně jsou druhy úvěrů zpravidla rozděleny podle časového hlediska, způsobu úročení, účelu úvěru, atd.

Důležitým ale je poznatek, který uvádí Bastiat a Smith a to, že předmětem půjčky nejsou nikdy samotné peníze, ale statky, které jsou za tyto peníze nakoupeny. Neboli : „ *vypůjčovatel skutečně potřebuje, a ten, kdo mu je půjčuje, mu ochotně poskytne nikoli peníze, nýbrž hodnotu peněz, tj. zboží, které za ně lze nakoupit*“ (Smith, 2001, str. 307).

Jak už bylo výše uvedeno, finanční instituce neposkytují úvěry „ z křesťanské lásky“, ale získávají peněžní prémii, tedy úrok. „*Úrokovou míru, která není spojena s žádným rizikem nebo je spojena jen s rizikem nepatrným, nazveme bezrizikovou úrokovou mírou. Rozdíl mezi úrokovou mírou a bezrizikovou úrokovou mírou říkáme riziková prémie*“ (Revenda, 1999, str.85). Podle Šímy pak má úroková sazba v tržní ekonomice velice důležitou roli, kdy je ve skutečnosti cenou, která koordinuje svobodný trh. (Šíma, 2000).

Tržní úroková sazba je do jisté míry ovlivněna mezibankovní úrokovou sazbou a tedy potažmo i úrokovými sazbami České národní banky. Sazby centrální banky jsou několikerého druhu. Diskontní sazba je úrokovou sazbou, za kterou poskytuje centrální banka úvěry bankovnímu sektoru.^X Zvýšením této sazby by logicky mělo dojít k snížení poptávky bank po úvěrech poskytnutých centrální bankou, ale její zvýšení se může projevit v zvýšení úrokové sazby u úvěrů na mezibankovním trhu. Obdobnou je lombardní sazba, kdy lombardní úvěr je poskytován bankám s výraznými problémy s likviditou a banka musí zastavit směnky a jiné cenné papíry. „ *Vzhledem k tomu, že ve zdrojích obchodních bank hrají diskontní a lombardní úvěry od centrální banky v dnešní době již minimální úlohu, ztrácí se tradiční důvod ekonomického propojení mezi výše uvažovanými úrokovými sazbami, které bylo ještě možno pozorovat v období před 2. světovou válkou*“ (Revenda, 1999, str. 475). Nicméně toto propojení může nadále fungovat, neboť tyto úrokové sazby odráží budoucí hospodářský vývoj, který centrální banka očekává. Jedná se tedy o indikátory dalšího vývoje tržních úrokových sazeb.

Nejdůležitější je poslední druh úrokové sazby centrální banky a to tzv. REPO sazba, tedy

^{IX} Srovnej např. Revenda, 1999 a Jirásek, 1995.

^X Jednou z hlavních funkcí centrální banky je to, že vystupuje jako věřitel poslední instance v případě problémů likvidity bank.

„úroková sazba, za kterou odkupuje centrální banka od komerčních bank jimi eskontované směnky.“ (http://cs.wikipedia.org/wiki/Repo_sazba, ze dne 4.2.2008). Tato sazba je úzce propojena s úrokovou sazbou z mezibankovních depozit, tj. PRIBORem, na kterou komerční banky často naváží své pohyblivé úrokové sazby. Tímto způsobem tak může centrální banka do značné míry ovlivňovat úrokové sazby na mezibankovním trhu. (Revenda, 1999).

Jak ukazuje následující tabulka, v poslední době došlo k poměrně výraznému nárůstu všech druhů úrokových sazeb centrální banky a proto lze očekávat zvýšení úrokových sazeb i u úvěrů na mezibankovním trhu.

Tab. 1.4.1 Tabulka vyjadřující vývoj jednotlivých úrokových sazeb České národní banky a jejich srovnání s Evropskou centrální bankou.

Základní úrokové sazby				
	ČNB			ECB
	od 1.6.2007	od 27.7.2007	od 30.11.2007	od 13.6.2007
Repo 2 týdny	2,75	3,00	3,50	4,00
Diskontní sazba	1,75	2,00	2,50	3,00
Lombardní sazba	3,75	4,00	4,50	5,00

Zdroj : Česká národní banka, Měnová statistika, listopad 2007, tabulka 1

2. VÝZKUM

2.1 Úvod do výzkumu

V této práci se chci zaměřit zejména na možnou souvislost mezi stupněm přijatelnosti úvěru pro respondenta a dalšími faktory jako je např. domovská fakulta, věk nebo pohlaví. Další oblast této práce se pak týká porovnání respondentů, kteří si informace o úvěrech vyhledávali sami, s těmi, kteří se spolehli na jiný zdroj informací a to v jednání při pořízení nebo splácení úvěru. Pro sběr dat slouží anonymní dotazníky, kterého plné znění je obsahem Přílohy 5.1. Následující kapitola pak je věnována formulaci pracovních hypotéz, které budou testovány na základě analýzy získaných dat.

2.1.1 Hypotézy č. 1-5, které se týkají pohledu studentů na úvěry

První oblast mého výzkumu se týkala otázky, které faktory mohou ovlivňovat akceptovatelnost úvěru pro respondenta a proto se ke ve všem hypotézám této oblasti vztahuje otázka č. 1 v dotazníku : *Co si myslíte o úvěrech?* Nabízené odpovědi zněly takto :

a) *Nikdy bych nežil/a na dluh;* b) *Pouze pokud by nebyla jiná možnost;* c) *Půjčil/a bych si pouze od známých;* d) *Je zcela normální vzít si úvěr;* e) *Nevím;* f) *Jiné - (co?)*

(plné znění dotazníku viz příloha 5.1).

2.1.1.1 Hypotéza č. 1

Hypotéza č. 1 má za cíl prozkoumat, zda odlišnost názorů na tuto problematiku není dána pohlavím. Na rozdíl od poměrně nedávné doby jsou dnes ženy na trhu práce stejně aktivní jako muži. Došlo tak ke zrovnoprávnění nejen v pracovně-právní oblasti, ale ženy už nejsou po finanční stránce závislé na partnerovi a mají i stejné možnosti ve využití úvěrových produktů. Z tohoto důvodů by názor na půjčky neměl být u žen odlišný než je tomu u mužů.

Je ale také pravdou, že genderové rozdíly nadále trvají. Ženy jsou stále finančně hůře ohodnoceny než muži a na mateřskou dovolenou zpravidla také odchází žena. V souvislosti s tímto nelze opominout problematiku matek samoživitelek. Příjmy žen jsou tak mnohem nižší a proto mohou být právě ony více úvěrům nakloněny, protože je potřebují nebo využívají.

Posledním možným pohledem je názor, že se muži budou více klonit k úvěrům než ženy. Je totiž možné, že muži budou ochotni více riskovat, kdy žena s ochrannými pudů bude v těchto otázkách opatrnější, aby neohrozila alespoň zajištěné minimum své rodiny.

Tuto hypotézu stanovuji takto : *Pohlaví ovlivňuje subjektivní názor respondenta na přijatelnost úvěru. Vzhledem k uvažovaným vlivům není možné dopředu určit, zda bude úvěr přijatelnějším pro muže nebo pro ženu.*

2.1.1.2 Hypotéza č. 2

Hypotéza č. 2 se pak zabývá možnou souvislostí mezi míněním respondenta a jeho věkem. Úvěry by mohly být přijatelnější pro mladší studenty, kteří už od střední školy mohli využívat výhod studentských kont (a úvěrů) a kteří spíše vyrůstali v době, kdy se už úvěr nepovažoval za "Kainovo znamení".

Na druhou stranu nabídku úvěrových produktů spíše v dohledné době využijí nebo využívají starší studenti, kteří se už dost možná potýkají s problematikou vlastního bydlení. Tedy tím, že se pro ně úvěr stává nutností, budou o něm smýšlet pozitivněji.

Konečně je také možné, že se názor na úvěry nebude lišit podle věkové kategorie, neboť respondenty jsou studenti vysokých škol a jedná se o tutéž generaci. Svůj podíl může mít i současné mínění, které zadluženost přinejmenším nijak neodsuzuje.

Hypotézu č. 2 formuluji takto : *Subjektivní postoj k úvěrům se bude lišit s ohledem na věk respondenta. Zda bude úvěr kladněji přijímán studenty staršími nebo mladšími, prokážou až statistické testy.*

2.1.1.3 Hypotéza č. 3

Třetí hypotéza slouží k zjištění, zda může být názor respondenta ovlivněn studovaným ročníkem. Zde bude argumentace obdobná té u hypotézy č. 2. Mínění respondenta totiž může takovou mírou ovlivnit současná výše zadluženosti domácího sektoru, že bude úvěr považovat za zcela samozřejmou záležitost.

Osobně se ale spíše kloním k možnosti, že kladnější názor na úvěry budou spíše zastávat studenti vyšších ročníků. Nemusí se jich týkat jen problematika bydlení, ale mohou poskytnuté úvěry využít i pro studijní účely jako je např. stáž na zahraniční fakultě.

Z tohoto důvodu je hypotéza č. 3 daná takto : *Studenti vyšších ročníků se budou ve svých názorech na úvěry vyjadřovat kladněji než respondenti z ročníků nižších. Předpokládám tedy, že úvěr bude přijatelnější pro studenta vyššího ročníku.*

2.1.1.4 Hypotéza č. 4

Předposlední hypotéza této oblasti se týká možnosti, nakolik respondentovo mínění ovlivňuje domovská fakulta. Názory studentů Podnikohospodářské fakulty mohou být ovlivněny skutečností, že je v rámci finančního řízení podniku uvažováno o úvěrech na podnikání. Z tohoto důvodu mohou být obecně více úvěrům nakloněni než studenti humanitních oborů.

Nelze ale ani vyloučit možnost, že studenti Fakulty humanitních studií na tom jsou po finanční stránce hůře než jejich rovesníci z Podnikohospodářské fakulty. V případě práce nebo brigády se respondenti budou orientovat podle zaměření své fakulty^{XI} a jak prokázal docent Večerník, jsou lépe ohodnoceni ti, kteří pracují ve finanční a podnikové sféře (Večerník, 1998, tabulka 2.3, str. 51). Z tohoto důvodů tak budou studenti Fakulty humanitních studií úvěry více využívat a tedy se tyto pro ně stanou přijatelnějšími.

^{XI} Tento předpoklad vychází z odpovědí respondentů na otázku č. 11 v dotazníku, viz Příloha graf 5.2.31 a graf 5.2.32.

Hypotéza č. 4 tak zní : *Studenti Podnikohospodářské fakulty úvěry budou zastávat jiný subjektivní názor na úvěrové produkty než studenti Fakulty humanitních studií. Nelze ale předem určit směr rozdílu mezi fakultami, tedy pro čí respondenti bude úvěr akceptovatelnějším.*

2.1.1.5 Hypotéza č. 5

Hypotéza č. 5 pak zkoumá, zda souvisí mínění respondenta na úvěry se skutečností, že respondent už o možnosti zadlužení se uvažoval. Existuje logický předpoklad, že ti, kteří už možnost úvěrů zvažovali, se k němu nebudou stavět zcela negativně, protože by tím odsuzovali i sami sebe.

Je ale možné, že u všech studentů (bez ohledu na zkoumanou proměnnou) bude převažovat kladný postoj k úvěrům, což může být dáno současnou nabídkou a výhodností studentských úvěrů.

Podle mého přesvědčení převáží první uvažovaný vliv a proto tuto hypotézu stanovuji takto : *Respondenti, kteří v minulosti uvažovali o možnosti zadlužit se, zaujmou k úvěrům kladnější postoj než ti, kteří o této možnosti nikdy neuvažovali.*

K této hypotéze se vztahuje v dotazníku kromě otázky č. 1 i otázka č. 2 : *Uvažoval/a jste někdy o pořízení si úvěru?* Respondenti mohli zvolit z odpovědí : a) *Ano* a b) *Ne, nikdy* (plné znění dotazníku viz příloha 5.1).

2.1.2 Hypotézy č. 6-10, které zkoumají odlišnost zdrojů informací

Druhá část, kterou jsem si dala za cíl prozkoumat, se vztahuje k možné souvislosti mezi zdrojem informací o úvěrových produktech a ostatními proměnnými. Všechny hypotéz se tak dotýká otázka č. 9 : *Který zdroj informací o úvěrech považujete pro Vás za nejdůležitější?*

Odpovědi, ze kterých mohli respondenti zvolit, zněly následovně : a) *Mass média;*

b) *Sám/sama jsem se informoval/a – internet;* c) *Sám/sama jsem se informoval/a - přímo v peněžním ústavu;* d) *Bankovní poradce;* e) *Inzerce ;* f) *Vlastní zkušenost;* g) *Někdo z okolí;*

h) *Jiné -(co?).* Pro statistické zpracování dat pak byly tyto odpovědi kódovány do dvou skupin. Do první byly zařazeny odpovědi b) a c), to znamená, že aktivita vzešla ze strany respondenta. Tato kategorie je v testech zpravidla označena jako *Sám*. V druhé skupině jsou zařazeni respondenti, kteří informace získávají pasivní cestou a proto je v testech používáno označení *Jiné zdroje*.

2.1.2.1 Hypotéza č. 6

Hypotézou č. 6 si přeji zjistit, zda se tendence získávání informací o úvěrech liší podle domovské fakulty. Profilace studentů Podnikohospodářské fakulty se týká i finanční sféry a proto by pro ně nemělo být těžké dokázat se zorientovat v nabídce úvěrů. Stejně tak by už v rámci svých studií měli rozumět pojmům spjatých s touto problematikou jako je např. RPSN. Tedy tím, že dané problematice rozumí, by měli vědět, nakolik mohou být zprostředkované informace klamavé. Z tohoto důvodu by se pak při získávání informací měli spíše spolehnout na své znalosti a úsudek.

Studenti Fakulty humanitních studií jsou ale od počátku ve svých studiích vedeni k jisté samostatnosti při získávání informací a ke kritickému přístupu. V systému liberálně koncipovaného studia si tak možná navykli spoléhat sami na sebe a tento přístup se tedy může projevit i ve způsobu, jakým získávají informace o úvěrech.

Hypotéza č. 6 zní : *Existuje rozdíl ve strategii získávání informací respondenty a to na základě domovské fakulty. Směr tohoto rozdílu, tedy respondenti které z fakult si spíše sami vyhledávají informace, není zatím znám.*

2.1.2.2 Hypotéza č. 7

Hypotéza č. 7 se týká možné souvislosti mezi zdrojem informací o úvěrech a skutečností, zda respondent o úvěr požádal. Pokud respondent o úvěru vážně uvažuje nebo ho dokonce potřebuje, je pravděpodobné, že se bude snažit získat co nejvíce informací. Respektive, čím více bude vážně uvažovat o možnosti vzít si úvěr, tím iniciativnější bude v získávání informací, které mu pomohou zvolit si možnost, na kterou reálně dosáhne.

Nelze ale vyloučit možnost, že se někdo z respondentova okolí v této problematice velmi dobře orientuje a tedy i tento respondent může být ve své žádosti o úvěr úspěšným. Také pokud žádá student o nízký úvěrový rámec (např. kontokorent), nemusí vynakládat svůj čas na získávání informací a přesto je pravděpodobné, že úvěr získá.

Osobně se kloním spíše k prvnímu z uvedených možných důvodů respondentova chování a proto je hypotéza č. 7 formulována takto : *Očekávám, že respondent, který se o úvěru sám informoval, bude ve své žádosti úspěšnější, respektive že o úvěr požádá a získá ho. Naopak student, který se sám natolik aktivně o úvěrovou problematiku nezajímá, o něj nejspíš nepožádá nebo požádá a bude neúspěšným.*^{XII}

^{XII} Bohužel mi nedostatek respondentů neumožňuje zjistit, zda student získal úvěr v požadované výši. O úvěr skutečně požádalo a získalo ho celkem 13 studentů.

K této hypotéze se kromě výše uvedené otázky č. 9 vztahuje i otázka č. 3 : *Pokud jste o pořízení úvěru uvažoval/a, jaký byl výsledek?* Nabízené odpovědi zněly takto : a) *Nakonec jsem o něj nepožádal/a;* b) *Požádal/a a vzal/a jsem si ho;* c) *Požádal/a a nakonec jsem ho nevyužil/a;* d) *Požádal/a a nebyl mi poskytnut.* Plné znění dotazníku lze nalézt v příloze 5.1.

2.1.2.3 Hypotéza č. 8

Hypotézou č. 8 plánuji prozkoumat, nakolik spolu může souviset zdroj informací o úvěrech s požadovanou výší úvěru. Student, který si plánuje pořídit úvěr vyšší hodnoty, by měl vynakládat více snahy na to, aby získal dostupné informace o úvěrech. Nejspíš se totiž zadluhuje se na delší dobu a také vyšší částky jsou zpravidla úročeny vyššími úrokovými sazbami.

Je nicméně možné, že pokud respondent skutečně úvěr nutně potřebuje, nemusí klást získávání informací a např. porovnání úvěrových produktů takovou váhu a může se spoléhat ve svém rozhodnutí na informace z okolí.

Hypotéza č. 8 je formulovaná následovně : *Existuje rozdíl v uvažované výši úvěru mezi respondenty, kteří se informace o této oblasti získávají svépomocí a mezi těmi, kteří tyto informace získávají jinými způsoby. Nelze ale předem určit, která z těchto dvou skupin respondentů zvolí vyšší úvěrový rámec.*

K této hypotéze se váže otázka č. 4 : *O jaké výši úvěru jste uvažoval/a?* Respondentům byly opět nabídnuty odpovědi, které zněly takto : a) *méně než 10.000;* b) *10.000-50.000;* c) *50.000-100.000;* d) *100.000-500.000;* e) *500.000-1.000.000 ;* f) *více než 1.000.000* (viz plné znění dotazníku příloha 5.1).

2.1.2.4 Hypotéza č. 9

Hypotéza č. 9 zkoumá, zda existuje propojení mezi způsobem získávání informací a tím, jakým způsobem bude úvěr splácen. Respondent, který věnuje svůj čas aktivnímu vyhledávání informací, by si v rámci svého úvěrového plánování měl rozmyslet i formu splácení úvěru. Předpokládám, že pokud je odpovědným v získávání informací o úvěrech, bude odpovědným i při jeho splácení, tedy že se nebude při splácení úvěru spoléhat na nikoho třetího.

Pokud ale respondent patří mezi finančně slabší a úvěr potřebuje, může nastat i jiná situace. Bude svůj čas věnovat získávání podrobných informací, aby byl v žádosti o poskytnutí úvěru úspěšným. Nicméně při jeho splácení se může spoléhat na své okolí, ale také na pravidelné sociální příspěvky (např. přídavky na děti).

Tato hypotéza je stanovena takto : *Podle způsobu získávání informací o úvěrových produktech se bude lišit i zdroj, ze kterého bude poskytnutý úvěr splácen. Jaký způsob splácení úvěru bude převažovat u studentů, kteří se sami informovali, zatím není známo.*

Otázka č. 8 : *Jakou formou budete/byste úvěr splácela?* byla formulována pro ověření této hypotézy. Nabízené odpovědi zněly : a) *Pracuji;* b) *Mám jiný zdroj příjmů;* c) *Splácí/splácel by ho za mě někdo jiný (rodiče, partner, etc);* d) *Jiné - (co?).* Přesné znění celého dotazníku je možné nalézt v příloze 5.1.

2.1.2.5 Hypotéza č. 10

Poslední hypotéza se zabývá možnou souvislostí mezi zdrojem informací o úvěrech a dobou, kdy respondent plánuje úvěr splácet. Student, který si bude sám dohledávat informace o úvěrech, nejspíš zjistí, že se úroková míra u poskytnutých úvěrů neustále zvyšuje. Bude se tedy snažit splatit svůj závazek co nejdříve, aby úvěr přeplatil pokud možná co nejméně.

Také je ale pravděpodobné, že studenti, kteří se sami informovali a úvěr jim tedy byl poskytnut, mají během studií nízké příjmy. Další eventualitou je např. možnost, že se zadlužili kvůli stáži a odjeli do zahraničí. Pak budou volit možnost začít splácet v pozdějším období nebo až po ukončení vysokoškolských studií.

Hypotéza č. 10 tedy zní : *Respondent, který zvolil aktivní přístup k získávání informací, bude volit jiný začátek splácení poskytnutého úvěru než respondent, který se informoval jiným způsobem. Zatím není zřejmé, který z nich zvolí dřívější začátek splácení půjčky.*

Aby bylo možné ověřit tuto hypotézu, byla do dotazníku zařazena otázka č. 7 : *Kdy začnete/byste začala úvěr splácet?* Odpovědi byly určeny tímto způsobem : a) *Okamžitě;* b) *Začátek splácení bude < 1 měsíc po čerpání úvěru;* c) *Začátek splácení bude 1 měsíc - 1 rok po čerpání úvěru;* d) *Začátek splácení bude > 1 rok (před plánovaným ukončením studií);* e) *Až po ukončení studií;* f) *Nemám představu.* Celé znění dotazníku pak je možné nalézt v přílohách, respektive v příloze 5.1.

2.2 Metodologie

2.2.1 Možné metodologické přístupy a výběr metody sběru dat

Ačkoli samotný název práce, který souvisí se světem financí, může evokovat použití matematických metod, jsou zde možné jak kvantitativní, tak kvalitativní metodologické přístupy, eventuálně i smíšený výzkum.

V této práci vycházím z Dismanova rozdělení metodologie (Disman, 1993). Začnu-li kvalitativními metodami, Disman rozděluje techniky sběru dat v tomto druhu výzkumu na zúčastněné pozorování, nestandardizovaný rozhovor a analýzu osobních dokumentů. Jako první je uváděno zúčastněné pozorování a s tím související různé stupně ztotožnění výzkumníka s prostředím. V daném případě by se jednalo o úplného participanta vůči studentům humanitních oborů a úplného pozorovatele vůči studentům škol s ekonomickým zaměřením. Kvůli této skutečnosti vychází tento způsob sběru dat jako nevyhovující, neboť obě skupiny nestojí vůči badateli v rovnocenném vztahu. Mohlo by tak dojít k značnému zkreslení. Dalším typem je nestandardizovaný rozhovor, jehož rizikem je v tomto případě malý počet respondentů, kdy bych výzkum prováděla sama a navíc v omezeném časovém období. Také je zde poměrně důležitou malá přesvědčivost anonymity pro respondenty, což je při tak choulostivém tématu, jakými bezesporu peníze jsou, velkým problémem. Obdobné a možná i větší problémy pak souvisí s osobním dokumentem, kdy názory nebo život respondenta mohou být ovlivněny mnoha neznámými proměnnými, které badatel nemusí zachytit.

Z kvantitativních metod jako první Disman uvádí experiment, který by mohl přinést zajímavé závěry, nicméně je v dané situaci zcela mimo mé možnosti. Další možností je dotazník, který byl nakonec zvolen technikou sběru dat i v tomto konkrétním případě. Mezi jeho rozhodující klady patří vyšší přesvědčivost anonymity u respondenta, nízké náklady a vyloučení vlivu osoby tazatele. (Disman, 1993). Samozřejmě jsem počítala s ochotou dotazovaného odpovědět, kdy jsem doufala v atraktivnost výzkumu a jeho výsledků pro respondenty. Tím, že byly dotazníky distribuovány na přednáškách, byl vyřešen i problém jejich nízké návratnosti.

Zajímavé výsledky by též mohl přinést smíšený výzkum, kdy by data získána prostřednictvím dotazníků byla porovnána s analýzou dokumentů. Nicméně v tomto konkrétním případě je téměř jisté, že by žádný z respondentů nesouhlasil a neposkytl by takto citlivé údaje (např. smlouvy o půjčce).

2.2.2 Dotazník – obsah a struktura

Dotazník obsahuje 23 otázek a 2 podotázky, které jsou zpravidla polootevřené a v nichž je respondentovi nabídnuta i možnost Nevím. Tímto by měla být eliminována situace, kdy studentovi žádná z nabízených odpovědí zcela nevyhovuje nebo nezná odpověď a proto se jeho odpověď nemusela zakládat na pravdě. Kromě těchto obsahuje dotazník i otázky na

socio-demografické údaje jako je např. pohlaví nebo věk. Plné znění dotazníků je možné nalézt v příloze 5.1.

2.2.2.1 Socio-demografické otázky a pomocné výroky pro identifikaci populace

V záhlaví dotazníku byly uvedeny kategorie, které měly sloužit k určení studované fakulty, ročníku, pohlaví a věku. Na základě vyplněné domovské fakulty pak dotazník byl nebo nebyl zařazen do výzkumu.

Mezi pomocné otázky, které mohou dovysvětlit potvrzení nebo vyvrácení hypotézy patří otázky, které se dotýkají příjmů respondenta. Do této kategorie lze zařadit otázky

č. 14 : *Pracujete (i brigádně nebo na Živnostenský list) současně se studiem?*; otázku č. 14.1 : *Jak jste spokojeni se svými pravidelnými nebo nepravidelnými příjmy?*; otázku č. 15 : *Který ze zdrojů Vašich příjmů považujete v současné době za rozhodující?* a konečně otázku č.16 : *Považujete své měsíční příjmy vzhledem k výdajům za dostatečné?*

Dále názory studentů může ovlivnit skutečnost, zda se už ve svém okolí s úvěrem setkali. Byla tedy položena otázka č. 10 : *Pořídil si někdo z Vašeho okolí úvěr?* A podotázka č. 10.1 : *Pokud ano, kdo to byl?*

Zvolený účel úvěru i mínění o úvěrech může ovlivnit také skutečnost, zda už se respondenti potýkají s bytovou problematikou. Toto má prozkoumat otázka č. 17 : *Jaká je Vaše bytová situace?*

2.2.2.2 Postoje k úvěrovým produktům

Druhá množina otázek mne měla informovat o postoji, který respondenti zastávají vůči úvěrům. Sem tedy patří otázka č. 1 : *Co si myslíte o úvěru?* a otázka č. 2 : *Uvažoval/a jste někdy o pořízení si úvěru?*

2.2.2.3 Názory a skutečnosti, které se dotýkají splácení úvěru

Do této skupiny otázek spadají otázky, které se týkaly konkrétních představ o splácení čerpaného úvěrového produktu. Otázkou č. 3 : *Pokud jste o pořízení úvěru uvažoval/a, jaký byl výsledek?* jsem plánovala zjistit, zda respondenti o úvěr požádali a zda dokázali správně zhodnotit své možnosti, aby na úvěr dosáhli. Za tímto účelem byla položena i otázka č. 4.1 : *V případě, že jste si úvěr vzal/a, máte ho ve výši, o níž jste prvně uvažoval/a?.* Vliv na úspěšnost žádosti o úvěr může mít zdroj informací o úvěrech a tuto skutečnost jsem zjišťovala pomocí otázky č. 9 : *Který zdroj informací o úvěrech považujete pro Vás za nejdůležitější?*

Jedny z nejdůležitějších skutečností jsou pak uvažovaný účel a výše úvěru, kterou si studenti zvolí. Proto byla respondentům položena otázka č. 4 : *O jaké výši úvěru jste uvažoval/a?* a otázka č. 6 : *Z jakých důvodů jste si/byste si úvěr pořídil/a?*

Poslední oblast otázek v této oblasti se týká konkrétního splácení poskytnutého úvěru. Za tímto účelem byly položeny otázky č. 7 : *Kdy začnete/byste začal/a úvěr splácet?* a otázka č. 8 : *Jakou formou budete/byste úvěr splácel/a?*

2.2.2.4 Budoucí pracovní uplatnění

V dotazníkú jsou uvedeny otázky, které spadají i do této oblasti, nicméně kvůli přílišné rozsáhlosti výzkumu byly ze zkoumání vyřazeny.

2.2.3 Předvýzkum – validizace dotazníku

Samotná stylizace otázek a jejich pochopitelnost pro všechny byla ověřena pomocí předvýzkumu. V rámci tohoto byl dotazník předem e-mailem poslán a poté prodiskutován s deseti studenty, kteří odpovídali vzorku mnou zvolené populaci. Na každé fakultě mi vždy pět respondentů zodpovědělo následující otázky^{XIII} :

- 1) Zdá se Vám tento výzkum přínosný?
- 2) Zaujal Vás jako respondenta a chtěl byste znát výsledky výzkumu?
- 3) Jaký je Váš názor na délku dotazníku?
- 4) Doplnil byste nějakou otázku nebo odpověď, kterou vy osobně považujete za důležitou?
- 5) Zdála se Vám některá z otázek nebo odpovědí nadbytečnou/ nepříjemnou/ nejasnou/ dvojznačnou?
- 6) Zvolil byste u některé z otázek více odpovědí? (Vyjma případu, kdy je to v dotazníku výslovně uvedeno)
- 7) Existuje něco, co by Vás jako eventuálního respondenta odradilo od dalšího vyplňování dotazníku?

Následně byly některé otázky přeformulovány nebo vyřazeny a jedna z otázek byla doplněna. Žádný z respondentů předvýzkumu mi při otázce č. 6 (*Z jakých důvodů jste si/byste si úvěr pořídil/a?*) nedoplňoval možnost pořízení úvěru na podnikání a tato varianta nebyla ani uvedena v dotazníkovém šetření. Z tohoto důvodu se výsledky mé práce vztahují jen na spotřební úvěry, tedy ty „*kdy úvěrovaný objekt přímo neprodukuje zdroje ke splácení úvěrů*“ (Revenda, 1999, str. 137).

^{XIII} V případě zájmu jsou nahrávky předvýzkumu k dispozici u autora.

2.2.4 Výběr vzorku a prostředí výzkumu

Jako populace je v tomto případě určena množina studentů Podnikohospodářské fakulty a Fakulty humanitních studií. Protože není v mých možnostech prozkoumat reprezentativní vzorek obou fakult s ekonomickým a humanitním zaměřením, nelze získané výsledky vztáhnout na celou populaci. Proto pod označením studentů Podnikohospodářské fakulty a Fakulty humanitních studií, eventuálně VŠE a UK, je míněn pouze vzorek dané populace.

Tento vzorek byl získán tak, že dotazníky byly rozdány na předem vybraných vyučovacích hodinách a po dohodě s přednášejícími. Tato metoda sběru dat mi umožnila omezit můj výzkum jen na studenty bakalářského studia a zvolených fakult. Na Podnikohospodářské fakultě byly jakožto prostředí výzkumu zvoleny povinné přednášky. Přesněji se jednalo o přednášky těchto předmětů : Právo; Podniková ekonomika; Management kvality, prostředí a bezpečnosti. Na Fakultě humanitních studií se povinné přednášky absolvují během prvního roku studia a tedy by se můj výzkum netýkal názorů studentů, ale spíše lidí, kteří se na danou fakultu hlásí. Z tohoto důvodu byly dotazníky rozdány na nepovinných přednáškách, z nichž většina jistým způsobem připravuje studenta na skeletové atesty. Záměrně jsem se vyhnula ekonomickým seminářům, kdy u jejich frekventantů lze očekávat, že se jejich názor bude více blížit názorům studentů Podnikohospodářské fakulty a mohlo by tak dojít ke zkreslení. Větší počet přednášek, kde byla data sesbírána, je dán tím, že na přednáškách bylo zpravidla přítomno méně než deset studentů. Na Fakultě humanitních studií probíhal sběr dat na následujících přednáškách : Redakce textu skeletového překladu; Filosofická interpretace literárního díla; Četba textů k antropologii náboženství - R. Benedict: *Chrysanthemum and the Sword*; Vybrané problémy českých dějin; Antické literární mýty a jejich pozdější literární zpracování.

Co se týče pilotního výzkumu, byli v době jeho průběhu respondenti studenty zvolených fakult.

Je zapotřebí ještě poznamenat, že kontakty na Podnikohospodářské fakultě byly získány metodou „*Snowball Technique*“, kdy jeden z respondentů předvýzkumu je jejím studentem a jelikož ho téma této práce osobně zajímá, rozhodl se stát mým informátorem.

Výzkum byl proveden v začátku května roku 2007, jedná se tedy o výzkum krátkodobý a v současné chvíli se předpokládá že i jednorázový.

2.2.5 Metody vyhodnocování a interpretace získaných dat

Data byla nejdříve zpracována pomocí deskriptivní statistiky, byly určeny typy proměnných a v tabulkách byly procentuálně zaznamenány jejich četnosti. Následně byl pro lepší názorné zobrazení rozložení odpovědí u dané otázky vytvořen graf.

Pro účely indukční statistiky pak byly vybrané proměnné (bylo-li to nutné) převedeny na ordinální typ proměnných a jejich rozložení bylo zjištěno pomocí histogramu. Následně jsem hypotézy testovala pomocí parametrických testů. Nejprve byla pomocí F-testu zjištěna rovnost nebo nerovnost rozptýlů porovnávaných oblastí. Teprve poté jsem mohla provést T-testy pro zjištění možného rozdílu mezi porovnávanými skupinami. Pro potvrzení platnosti hypotézy byla zvolena hladina významnosti α , tedy velikost předpokládaná chyby, na 5%. V každém případě ale nebude nikdy žádná z hypotéz zcela platnou.

2.2.6 Hodnocení kvality výzkumu

Kvalita tohoto výzkumu je z velké části ovlivněna mými omezenými možnostmi, co do velikosti výzkumu. Celkem bylo rozdáno 130 dotazníků, z nichž mi jich bylo vráceno 124, přesněji mi dotazník nezodpovědělo pět studentů Podnikohospodářské fakulty a jedna studentka Fakulty humanitních studií, která ale dotazník už jednou vyplnila na jiné přednášce. Bohužel některé dotazníky musely být vyloučeny, neboť byly z poměrně velké části nevyplněné nebo je vyplnili studenti jiných, než zvolených fakult. V jednom případě musel být dotazník vyloučen, neboť si zvolené odpovědi významně odporovaly. Nakonec tedy bylo analyzováno 56 dotazníků vyplněných studenty Fakulty humanitních studií a 55 dotazníků od studentů Podnikohospodářské fakulty.

Dále mohly do značné míry působit různé formy zkreslení, které jsou způsobeny samotným výzkumem. V tomto výzkumu může působit např. *výběr role*, kdy se bude chtít respondent jevit v tom nejlepším světle; *měření jako zdroj změny*, tedy že výzkum vyvolá u studenta postoje, které dříve neexistovaly a také *stereotyp ve volbě odpovědi*, pokud žádná z nabízených odpovědí se nebude zakládat na respondentově názoru (Disman, 1993).

Možnost redukce negativním samovýběrem, tedy riziko, že se část dotazovaných odmítne výzkumu zúčastnit a tím ohrozí reprezentativnost vzorku, by měla být nízká kvůli zvolené technice sběru dat. Při zpracování dotazníků jsem zjistila možný problém, který jsem dopředu nepředvíдалa a na nějž mě neupozornil ani provedený předvýzkum. U otázky č. 2 : Uvažoval/a jste někdy o pořízení si úvěru? byla v případě záporné odpovědi poznámka, aby student dále dotazník nevyplňoval. Tímto jsem se snažila předejít zkreslení, kdy výzkum vyvolá u respondenta postoje, které dříve neexistovaly. Mohlo ale dojít k jiné druhu zkreslení,

kdy se část respondentů odmítla touto formou výzkumu zúčastnit, ačkoli návratnost dotazníků byla vysoká. V některých dotaznících tak byla původně zvolena možnost Ano, respondent zodpověděl ještě několik dalších otázek, ale vrátil se k druhé otázce a změnil odpověď na Ne, nikdy.

Výsledky tohoto výzkumu budou spíše platit v Praze než v malých městech, kde bude situace odlišná.^{XIV} Potvrditelnost výzkumu kvůli způsobu distribuce dotazníků je taktéž problematická. Jak už bylo zmíněno velkou roli zde hraje místo i čas, kdy byl výzkum proveden. Náhled veřejnosti se za posledních deset let ve vztahu k zadluženosti z velké části změnil (Dubská, ČSÚ, 2005) a je pravděpodobné, že se v budoucnu opět změní nebo že tato změna probíhá už nyní.

2.2.7 Etické a politické otázky sociálního výzkumu

Tím, že se tento výzkum soustředí na tak citlivé téma jako jsou osobní finance a vztah k zadluženosti, je zapotřebí obzvláště dbát na anonymitu respondentů. Možné menší riziko vidím u vyplňování dotazníků při hodině, kdy respondenti seděli příliš blízko u sebe a mohli si eventuálně vzájemně porovnávat odpovědi. Podle mého názoru se jedná o zajímavé téma výzkumu a proto by možná by stálo za úvahu jeho opakování odbornou institucí a v odpovídajícím rozsahu.

2.3 Výstupy - zpracování dat

Dotazníky byly statisticky zpracovány v aplikaci Microsoft Excel 2003.

Nejprve jsem zkontrolovala, zda si odpovědi jednotlivých respondentů významně neodporují. V případě pěti dotazníků respondent uvedl, že o úvěru nikdy neuvažoval, nicméně dále dotazník vyplnil např. včetně toho, že o úvěr požádal. Z tohoto důvodu jsem odpověď na druhou otázku změnila na Ano (uvažoval). Ve valné většině případů, kdy byla vyplněna možnost Jiné a doplněna vlastní odpověď, bylo možné tuto přiřadit k některé z nabízených odpovědí. Jako příklad mohu uvést, že mi student na otázku ohledně účelu úvěru slovně vypsál, že by si vzal jenom hypotéku. Tuto odpověď jsem tedy přiřadila k nabízené odpovědi d) bydlení. Dále někteří respondenti zvolili u otázky více odpovědí, ačkoli tato možnost nebyla v dotazníku uvedena. Všechny tyto odpovědi jsem započítala a proto u některých otázek převyšuje kontrolní propoččet sto procent.

^{XIV} Rozdíl v postojích mezi Prahou a menšími městy prokázal docent Večerník (Večerník, 1998).

Četnost jednotlivých odpovědí pak byla vyjádřena v procentech, kdy jsem zvlášť zaznamenala odpovědi studentů Podnikohospodářské fakulty a odpovědi frekventantů Fakulty humanitních studií. Na základě těchto tabulek pak byly pro lepší názornost odpovědi studentů u jednotlivých odpovědí graficky zobrazeny (viz příloha 5.2).

Jelikož byla většina proměnných nominálními, byly některé nabízené odpovědi sloučeny, což mi umožnilo převést proměnné na ordinální a tedy použít pro testování hypotéz statistické testy. Při samotném testování hypotéz jsem pak data roztřídila podle sledovaných proměnných.

2.3.1 Popis respondentů

Respondenty byly z velké většiny ženy a to na obou fakultách. Na Fakultě humanitních studií zastupovaly necelé $\frac{3}{4}$ všech dotazovaných respondentů (přesněji 68%, viz graf 5.2.3 v přílohách), na Podnikohospodářské fakultě byl tento poměr nižší a to 58% (viz přílohy, graf 5.2.4). Co se týče ročníku studia, medián u obou fakult činil shodně dva, tedy druhý ročník. Nicméně na Fakultě humanitních studií bylo rozložení studentů podle ročníku rovnoměrnější než tomu bylo u Podnikohospodářské fakulty (grafy 5.2.1 a 5.2.2). Také jednoznačně převažuje věkové rozhraní 21-25 let, což je vzhledem k tomu, že respondenty jsou studenti bakalářských oborů, pochopitelné. Nicméně na Podnikohospodářské fakultě jsou zastoupeny jen první dvě kategorie, tedy respondenti jsou v průměru mladší než studenti Fakulty humanitních studií, kde byly zastoupeny kategorie všechny (viz grafy 5.2.5 a 5.2.6). Vliv těchto proměnných na zkoumané oblasti je zahrnut v pracovních hypotézách.

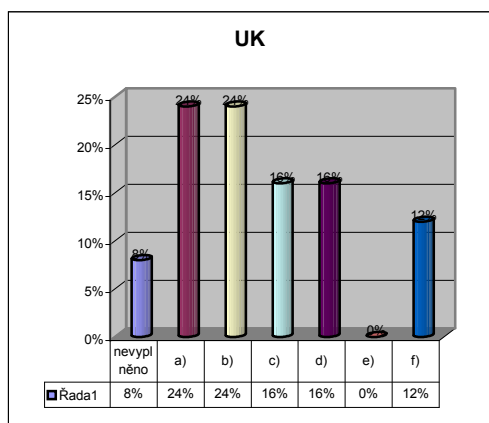
2.3.2 Zkoumané dílčí názory a skutečnosti

2.3.2.1 Zvolená výše a účel úvěru podle domovské fakulty

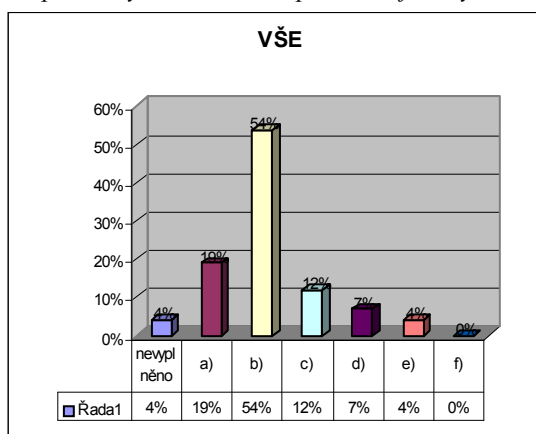
V rámci této práce bych se ráda zabývala výši úvěrového rámce, který studenti nejčastěji volí. Aby bylo možné zjistit tuto skutečnost, byla v dotazníku položena otázka č. 4 : *O jaké výši úvěru jste uvažoval/a?*. Nabízené odpovědi byly ordinálními proměnnými

a) méně než 10.000; b) 10.000-50.000; c) 50.000-100.000; d) 100.000-500.000;
e) 500.000-1.000.000; f) více než 1.000.000,- Kč .

Graf 2.3.2.1.1 Uvažovaná výše úvěru respondenty z Fakulty humanitních studií

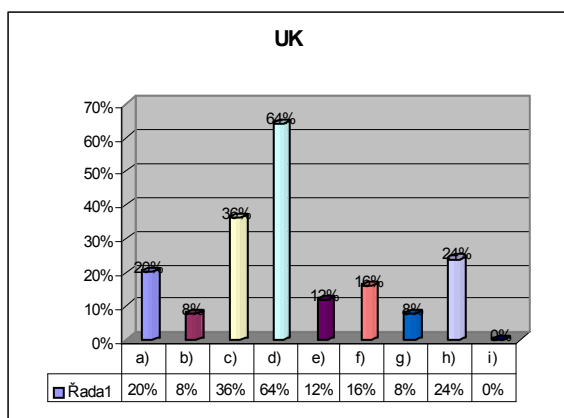
Graf 2.3.2.1.2 Uvažovaná výše úvěru respondenty z Podnikohospodářské fakulty

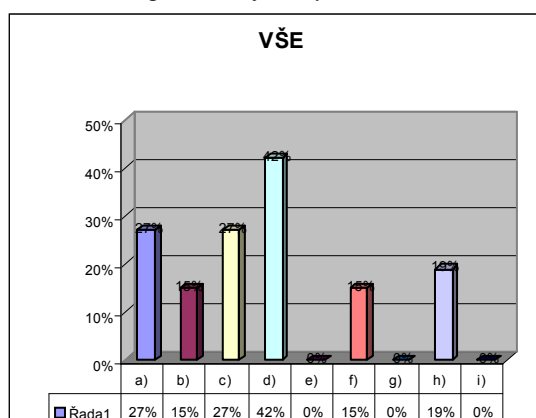
Z grafického zobrazení četností jednotlivých odpovědí je zřejmé, že studenti nejčastěji volí úvěrový rámec 10.000-50.000 korun českých. Medián u této otázky pak u obou fakult také činí b); výši 10.000-50.000 korun českých. Tuto výši požadovaného úvěru je možné získat v rámci kontokorentu studentských kont, je ale otázkou, zda toto potvrdí i prozkoumání účelu úvěru.

Důvod, proč by si studenti úvěr pořídili, byl zjišťován pomocí otázky č. Otázka č. 6 : Z jakých důvodů jste si/byste si úvěr pořídil/a?, kdy bylo možné zvolit více odpovědí. Tyto zněly následovně : a) Studijní půjčka – školné; b) Studijní půjčka - školní potřeby; c) Studijní účely – stáž; d) Bydlení; e) Domácí spotřebiče, zájezd; f) Auto; g) Refinancování úvěru; h) Běžné měsíční výdaje (např. kontokorent); i) Jiné -(co?).

Graf 2.3.2.1.3 Účel úvěrů u studentů z Fakulty humanitních studií

Graf 2.3.2.1.4 Účel úvěrů u studentů z Podnikohospodářské fakulty

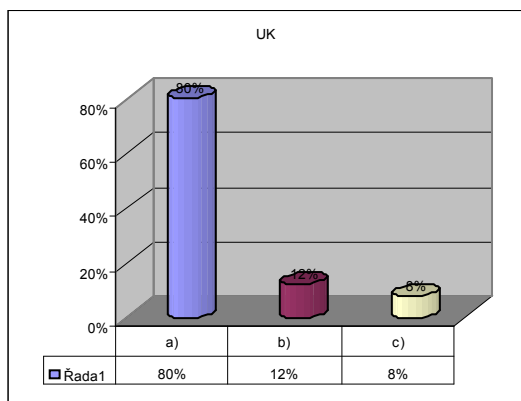
Největší četnost odpovědí, tedy modusem, na tuto otázku je u obou fakult odpověď d) Bydlení. Tato odpověď je pochopitelná vzhledem k obtížnosti získání vlastního bydlení u mladých lidí. Je ale zajímavé, že v případě sloučení odpovědí a) až c), tedy všech

studijních půjček, se modusem staly právě ony. Studenti jsou tedy ochotni investovat do svého vzdělávání, což lze považovat za pozitivní. Přibližně ¼ respondentů je prozatím ochotna financovat z poskytnuté půjčky školné, nicméně tento poměr se může se zavedením školného i na státních vysokých školách změnit.

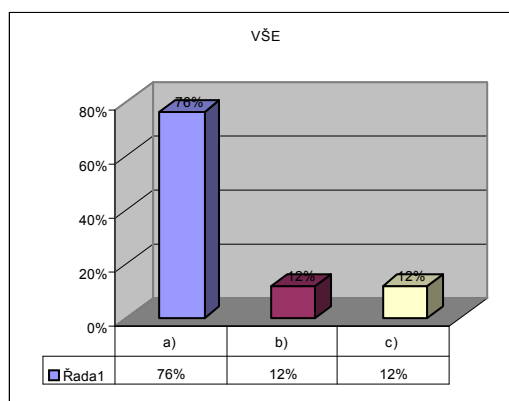
2.3.2.2 Finanční chování studentů podle domovské fakulty

V této kapitole bych se ráda zabývala otázkou příjmů vysokoškolských studentů. Za tímto účelem byla respondentům položena otázka č. 14 : *Pracujete (i brigádně nebo na Živnostenský list) současně se studiem?*, kdy nabízené odpovědi zněly takto : a) *Ano*; b) *Ne, nemám možnost*; c) *Ne, nechci*.

Graf 2.3.2.2.1 Aktivita na trhu práce u respondentů z Fakulty humanitních studií

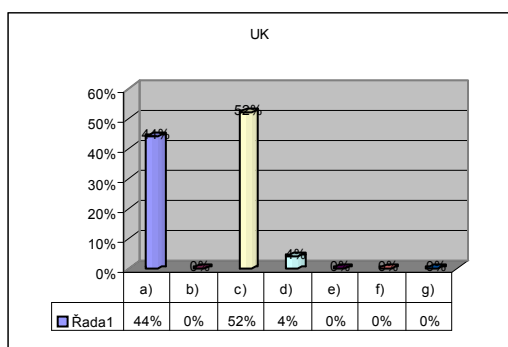
Graf 2.3.2.2.2 Aktivita na trhu práce u respondentů z Podnikohospodářské fakulty

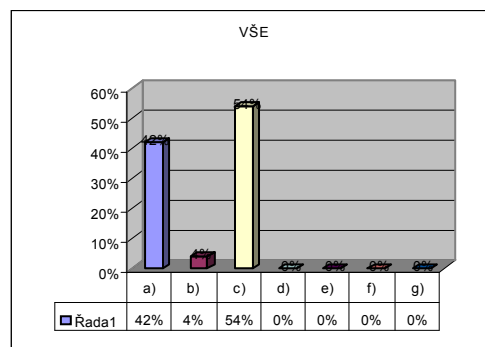
Jak vyplývá z grafů, velká většina respondentů už pracuje. Toto procento lze považovat za relativně vysoké vzhledem k tomu, že většina přednášek, kde probíhal sběr dat, se konala dopoledne. Mohlo by se ale jednat o jednorázové brigády a proto následuje otázka po nejdůležitějším zdroji jejich příjmu. Tato přesně zní : *Který ze zdrojů Vašich příjmů považujete v současné době za rozhodující?* Nabízené odpovědi zněly následovně :

a) *Můj plat*; b) *Stipendium*; c) *Rodiče*; d) *Partner*; e) *Stát*; f) *Úvěr*; g) *Jiné -....(co?)*

Graf 2.3.2.2.3 Hlavní zdroj příjmů u respondentů z Fakulty humanitních studií

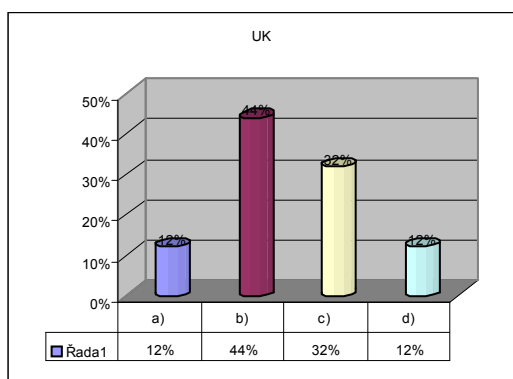
Graf 2.3.2.2.4 Hlavní zdroj příjmů u respondentů z Podnikohospodářské fakulty

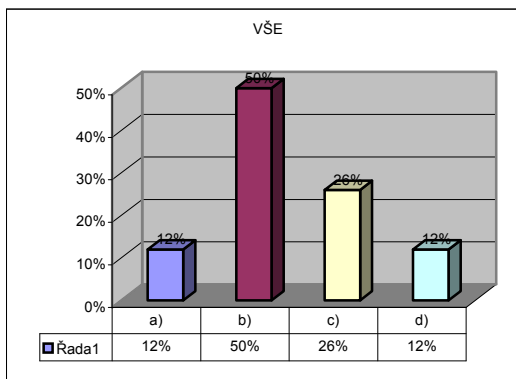
Jak bylo možné předpokládat, jsou nadále studenti finančně závislí na rodičích, respektive jako hlavní zdroj svých příjmů zvolila rodiče mírně nadpoloviční většina. Důraz na vlastní příjem je ale velký, protože tento hlavní zdroj příjmů uvedlo přes 40 respondentů a to na obou fakultách. Četnost ostatních odpovědí jsou nulové nebo zanedbatelné.

Byla zkoumána možná aktivita respondentů na trhu práce a nejdůležitější zdroj jejich příjmů. Zbývá se tedy zaměřit na skutečnost, zda příjmy respondentů pokryjí jejich výdaje. Byla tedy položena otázka č. 16 : *Považujete své měsíční příjmy vzhledem k výdajům za dostatečné?* Znění nabízených odpovědí bylo toto : a) *Ano, mám i finanční rezervu;* b) *Ano, akorát vystačím;* c) *Každý měsíc se to liší;* d) *Ne.*

Graf 2.3.2.2.5 Četnost odpovědí na otázku č.16 u respondentů Fakulty humanitních studií

Graf 2.3.2.2.6 Četnost odpovědí na otázku č.16 u respondentů Podnikohospodářské fakulty

Proměnné byly ordinálními a proto byl stanoven medián, který u respondentů z obou fakult činí b) *Ano, akorát vystačím.* Příjmy studentů pokryjí u 50-60% z nich jejich výdaje, kdy navíc 12% (u obou fakult) má dokonce i finanční rezervu. Toto svědčí o možné skutečnosti, že si větší část studentů dokáže rozvrhnout své finance.

2.3.3 Vliv pohlaví na mínění o úvěrech

V odstavci 1.3.1 byla uvedena hypotéza č. 1 : *Pohlaví ovlivňuje subjektivní názor respondenta na přijatelnost úvěru. Vzhledem k uvažovaným vlivům není možné dopředu určit, zda bude úvěr přijatelnějším pro muže nebo pro ženu.*

Pro ověření této hypotézy sloužila kromě socio-demografické otázky na pohlaví i otázka č. 1 : *Co si myslíte o úvěrech?* Odpovědi na tuto otázku byly rozděleny do tří kategorií následujícím způsobem : odpovědi *Nikdy bych nežil na dluh* byla přiřazena hodnota 1; na opačné straně spektra se nachází odpověď *Je zcela normální vzít si úvěr, které je přiřazena*

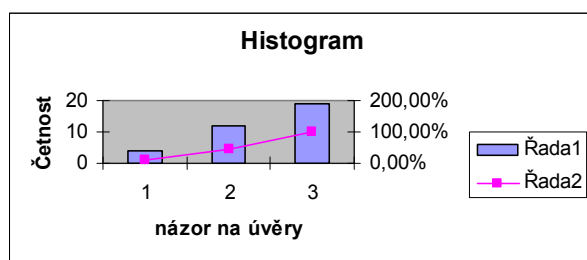
hodnota 3 a hodnotu 2 mají všechny ostatní možnosti (Nevím, Pouze pokud by nebyla jiná možnost a Půjčila bych si pouze od známých).

Na různé rozložení odpovědí s ohledem na pohlaví ukazuje tabulka č. 2.3.3.1 a pro lepší grafické znázornění jsou použity histogramy č. 2.3.3.1 a č. 2.3.3.2. U mužů je nejčastěji zastoupena odpověď o běžnosti úvěru, zatímco u žen převládají odpovědi s hodnotou 2.

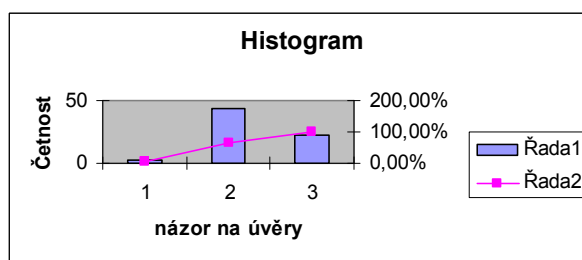
Tab. 2.3.3.1 Tabulka četností názorů na úvěry u mužů a u žen

názor na úvěry - slovně	názor na úvěry - kódování	Četnost muži	Četnost ženy
Nikdy bych nežil/a na dluh	1	4	3
Ostatní	2	12	44
Je zcela normální vzít si úvěr	3	19	23
Další	0	0	0

Graf 2.3.3.1 Histogram názorů na úvěry u mužů^{XV}

Graf 2.3.3.2 Histogram názorů na úvěry u žen

Následně byl proveden F-test pro rozptyl, jehož cílem bylo zjistit, který z T-testů má být použit. Pokud by p (hodnota významnosti) bylo při hladině α 0,05 (5% pravděpodobnost omylu) rovná nebo nižší, pak by se jednalo o nerovnost rozptylů, v opačném případě pak o jejich rovnost.

Tab. 2.3.3.2 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl ohledně možné souvislosti mezi pohlavím a přijatelností úvěrů

	muži	ženy
Rozptyl	0,487394958	0,293995859
Pozorování	35	70
P	0,038196004	

Protože F-test poukázal na nerovnost rozptylů ($p < 0,05$) byl použit T-test s nerovností rozptylů.

^{XV} Řada 1 u všech zde uváděných histogramů označuje grafické zobrazení jednotlivých četností, řada 2 pak kumulativní procentuální podíl.

Tab. 2.3.3.3 Dvouvýběrový T-test s nerovností rozptylů ohledně souvislosti mezi pohlavím a názorem na úvěry

	<i>muži</i>	<i>ženy</i>
Stř. hodnota	2,428571429	2,285714286
Pozorování	35	70
P	0,293281289	

Jelikož je hodnota parametru p větší než hladina významnosti, neliší se názor studentů na úvěry podle pohlaví. V obou případech se názor na úvěry pohybuje mezi možnostmi Ostatní (Nevím, Jen pokud by nebyla jiná možnost) a postojem, který úvěr považuje za něco zcela samozřejmého. Neexistuje tedy dostatek důkazů proto, abych tuto hypotézu nezamítla.

2.3.4 Souvislost mezi míněním o úvěrových produktech a věkem respondenta a studovaným ročníkem

Následující hypotéza byla určena takto : *Subjektivní postoj k úvěrům se bude lišit s ohledem na věk respondenta. Zda bude úvěr kladněji přijímán studenty staršími nebo mladšími, prokážou až statistické testy.*

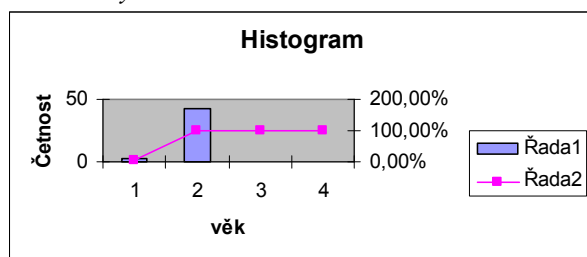
Pro statistické testy opět sloužila otázka č. 1 a věková kategorie v záhlaví dotazníku. Protože je F-test i T-test testem dvouvýběrovým, byl názor na úvěry ještě více zjednodušen. Přesněji byly odpovědi rozděleny pouze do dvou kategorií a to *na pozitivní přístup k úvěrům (odpověď d) Je zcela normální si vzít úvěr), který je označen jako Úvěr je normální a na jiný názor na půjčky označený jako Ostatní.* Věkové kategorie kopírují ty uvedené v dotazníku, tedy 1 znamená věk do 20 let; 2 pak 21-25 let, 26-30 let má hodnotu 3 a 4 označuje ty nad 31 let.

Rozložení odpovědí, jak jej ukazují histogramy č. 2.3.4.1 a č.2.3.4.2, je tentokrát stejné.

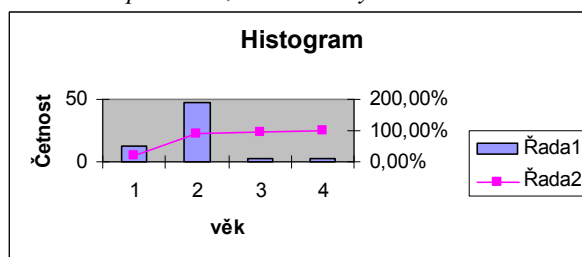
Tab. 2.3.4.1 Tabulka četností rozložení věku respondentů

<i>věk - slovně</i>	<i>věk - kódování</i>	<i>Četnost úvěr je normální</i>	<i>Četnost ostatní</i>
do 20 let	1	2	13
22-25 let	2	42	47
26-30 let	3	0	3
nad 31 let	4	0	2
Další	0	0	0

Graf 2.3.4.1 Histogram rozložení věku respondentů, kteří s úvěry zcela souhlasí

Graf 2.3.4.2 Histogram rozložení věku respondentů, kteří s úvěry nesouhlasí

Opět testu na střední hodnotu předcházela F-test, na základě kterého byl zvolen T-test s rovností nebo nerovností rozptylů.

Tab. 2.3.4.2 F-test pro rozptyl k otázce, zda spolu souvisí věk respondenta a přijatelnost úvěru

	úvěr je normální	ostatní
Rozptyl	0,044397463	0,366346154
Pozorování	44	65
P	2,10507E-11	

Je zřejmé, že se rozhodně nejedná o rovnost rozptylů, kdy navíc můžeme hladinu významnosti α určit na 0,01, respektive 1% nesprávného odhadu.

Tab. 2.3.4.3 T-test s nerovností rozptylů k otázce, zda spolu souvisí věk respondenta a přijatelnost úvěru

	úvěr je normální	ostatní
Stř. hodnota	1,954545455	1,907692308
Pozorování	44	65
P	0,566971302	

I v tomto případě se rozdíl mezi respondenty, kteří zastávají různý postoj k úvěrům, ukázal být podle statistických testů jako nevýznamný. Věk by tak neměl být rozhodujícím faktorem, který určuje názor na úvěrovou problematiku. Může to být dáno skutečností, že zastoupení jednotlivých věkových kategorií je v obou případech obdobné, kdy jednoznačně převládá interval 21-25 let. Také mohla by být správnou má počáteční úvaha, že se jedná o tutéž generaci a proto nebude mít tato proměnná vliv.

Další pracovní hypotéza, kterou mám v plánu prozkoumat zní : *Studenti vyšších ročníků se budou ve svých názorech na úvěry vyjadřovat kladněji než respondenti z ročníků nižších. Předpokládám tedy, že úvěr bude přijatelnější pro studenta vyššího ročníku.* V této hypotéze byla zkoumána souvislost mezi otázkou č. 1 a studovaným ročníkem. Stejně jako tomu bylo v předcházející kapitole, jsou odpovědi na otázku č. 1 seřazeny jen do dvou skupin a to i podle stejného klíče, tedy jako *Úvěr je normální* u odpovědi d) *Je zcela normální vzít si*

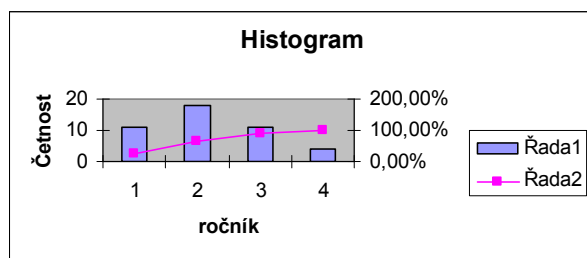
úvěr a Ostatní u všech ostatních zvolených odpovědí. Číselné vyjádření odpovídá studovanému ročníku.

Histogramy č. 2.3.4.3 a č.2.3.4.4 opět vizuálně poukazují na obdobné rozložení zvolených odpovědí.

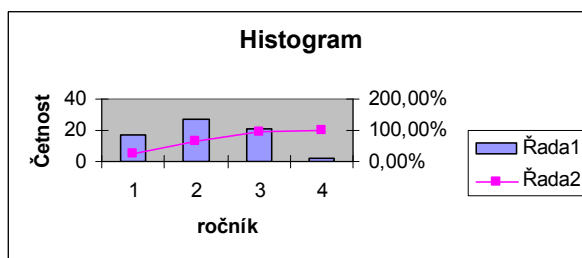
Tab. 2.3.4.4 Tabulka četností rozložení studovaného ročníku respondentů, kteří s úvěry souhlasí

ročník - slovně	ročník - kódování	Četnost úvěr je normální	Četnost ostatní
první	1	11	17
druhý	2	18	27
třetí	3	11	21
čtvrtý	4	4	2
Další	0	0	0

Graf 2.3.4.3 Histogram rozložení ročníku respondentů, kteří s úvěry souhlasí

Graf 2.3.4.4 Histogram rozložení ročníku respondentů, kteří zastávají jiný názor

Tab. 2.3.4.5 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl k otázce možné souvislosti studovaného ročníku a názoru respondentů na úvěry

	úvěr je normální	ostatní
Rozptyl	0,849894292	0,682496608
Pozorování	44	67
P	0,208210874	

Protože je hodnota p větší než konvenčně stanovená hladina α , bude použit T-test s rovností rozptylů.

Tab. 2.3.4.6 Dvouvýběrový T-test pro určení střední hodnoty k otázce možné souvislosti studovaného ročníku a názoru respondentů

	úvěr je normální	ostatní
Stř. hodnota	2,181818182	2,119402985
Pozorování	44	67
P	0,71077794	

T-test nepoukázal na rozdílnost mezi vybranými dvěma skupinami, tedy na rozdílný studovaný ročník u studentů, pro které je úvěr zcela přijatelným a u těch, u kterých je tomu

jinak. Tato skutečnost koresponduje s tím, že toto propojení se neověřilo ani mezi subjektivním názorem na půjčky a věkem respondenta. Věkové kategorie totiž do jisté míry kopírují studovaný ročník. Existuje logický předpoklad, že respondenti do 20 let budou navštěvovat první ročník a ostatní ročníky budou nejsilněji zastoupeny v druhé věkové kategorii, neboť se srovnávání týkalo pouze studentů bakalářského studia.

2.3.5 Rozdílný subjektivní pohled na úvěry s ohledem fakulty

Jak už bylo v úvodní části této práce uvedeno, byly fakulty zvoleny s důrazem na jejich odlišnost. Zda je tento můj předpoklad správný, může částečně otestovat i následující hypotéza : *Studenti Podnikohospodářské fakulty úvěry budou zastávat jiný subjektivní názor na úvěrové produkty než studenti Fakulty humanitních studií. Nelze ale předem určit směr rozdílu mezi fakultami, tedy pro čí respondenti bude úvěr akceptovatelnějším.*

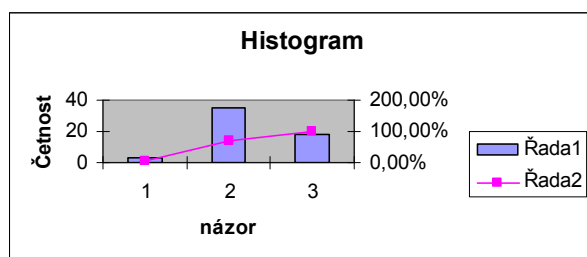
Odpovědi na otázku č. 1, která se týká všech hypotéz v této oblasti, jsou opět rozděleny do tří různých kategorií a to v souladu s rozdělením u hypotézy č. 1. *Přesněji je úplná přijatelnost úvěrů pro respondenty (odpověď d) Je zcela normální vzít si úvěr) označena hodnotou 3, na druhé straně spektra se nachází odpověď a) Nikdy bych nežil/a na dluh s hodnotou 1 a všechny ostatní odpovědi mají hodnotu 2. Subjektivní názory studentů na úvěry pak byly rozděleny podle domovské fakulty a to Fakultu humanitních studií a Podnikohospodářskou fakultu.*

Histogramy č. 2.3.5.1 a č. 2.3.5.2 poukazují na možné rozdílné vnímání, ale až testy prokáží, zda je rozdíl ve vnímání mezi studenty těchto dvou fakult statisticky významným.

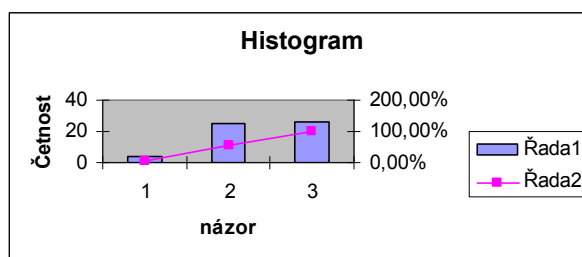
Tab. 2.3.5.1 Tabulka četností rozložení názorů na úvěry na Fakultě humanitních studií a na Podnikohospodářské fakultě

názor na úvěry - slovně	názor na úvěry - kódování	Četnost FHS	Četnost Podnikohospodářská
Nikdy bych nežil/a na dluh	1	3	4
Ostatní	2	35	25
Je zcela normální vzít si úvěr	3	18	26
Další	0	0	0

Graf 2.3.5.1 Histogram rozložení názorů na úvěry na Fakultě humanitních studií

Graf 2.3.5.4 Histogram rozložení názorů na úvěry na Podnikohospodářské fakultě

Tab. 2.3.5.2 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl k otázce rozdílné přijatelnosti úvěru s ohledem na domovskou fakultu

	FHS	Podnikohospodářská
Rozptyl	0,308766234	0,392592593
Pozorování	56	55
P	0,188729149	

Hodnoty rozptylu u obou sledovaných škol nevykazují výrazný rozdíl a i hodnota p nás informuje o rovnosti rozptylů.

Tab. 2.3.5.3 Dvouvýběrový T-test s rovností rozptylů k otázce rozdílné přijatelnosti úvěru s ohledem na domovskou fakultu

	FHS	Podnikohospodářská
Stř. hodnota	2,267857143	2,4
Pozorování	56	55
P	0,242121067	

Výsledek T-testu s rovností rozptylů ukazuje, že neexistuje, podle tohoto vzorku, rozdíl v subjektivním vnímání podle studované fakulty. Úvěry jsou podle četností odpovědí přijatelnější pro respondenty z Podnikohospodářské fakulty než z Fakulty humanitních studií, nicméně tento rozdíl není velký. To, že v případě obou škol střední hodnota ukazuje spíše na přijatelnost než nepřijatelnost úvěrů pro studenty, by bylo možné vysvětlit i současnou mírou zadluženosti domácího sektoru. V případě obou škol se přibližně 85% respondentů (Fakulta humanitních studií 84% viz graf 5.2.27 v přílohách, Podnikohospodářská fakulta 88% viz graf 5.2.28 v přílohách) setkala se zadlužeností u svého okolí, přičemž se většinou jednalo o rodinného příslušníka, tedy v 76% případů u Fakulty humanitních studií a v 50 % u Podnikohospodářské fakulty (viz přílohy grafy 5.2.29 a 5.2.30). To, že si úvěr pořídilo blízké okolí respondenta, mohlo do velké míry ovlivnit fakt, že studenti úvěrové produkty přímo neodsuzují.

2.3.6 Logický předpoklad

Poslední z pracovních hypotéz v této oblasti si klade za cíl zjistit, do jaké míry spolu souvisí skutečnost, že respondent už o úvěru uvažoval a jeho názorem na tuto oblast. Hypotéza byla formulována následujícím způsobem : *Respondenti, kteří už v minulosti uvažovali o možnosti zadlužit se, zaujmou k úvěrům kladnější postoj než ti, kteří o této možnosti nikdy neuvažovali.*

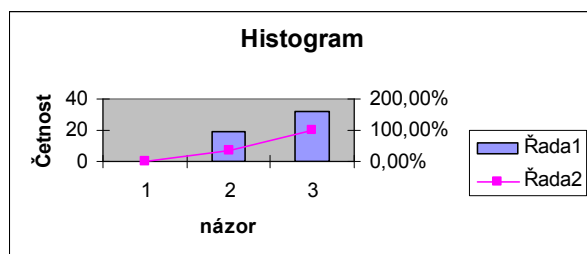
To, že se student, který už o půjčce uvažoval, k ní nebude stavět negativně, je zřejmé. Pokud by se ale mezi těmito dvěma skupinami neprokázal podstatný rozdíl, pak lze přijmout tvrzení, že se úvěr stal součástí dnešního životního stylu studentů. Tato skutečnost by pak sebou nesla hrozbu, že budou rizika úvěru podceněny. Postoje k úvěrům, tj. *odpovědi na otázku č. 1 : Co si myslíte o úvěrech?, byly opět seřazeny do tří kategorií ordinálních proměnných, kdy úplná přijatelnost úvěru (odpověď d) nese hodnotu 3, úplná nepřijatelnost hodnotu 1 (odpověď a) a vše ostatní hodnotu 2.* K testování této hypotézy sloužila i otázka č. 2 : *Uvažoval/a jste někdy o pořízení si úvěru?* Odpovědi na tuto otázku, mi pomohly roztrždit subjektivní názory na úvěry do kategorií *Uvažoval* (odpověď Ano) a *Neuvažoval* (odpověď Ne, nikdy).

Histogramy č. 2.3.6.1 a č. 2.3.6.2 po vizuální stránce ukazují na rozdílné rozložení dat.

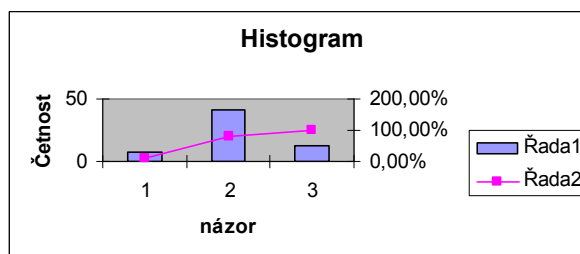
Tab. 2.3.6.1 Tabulka četností názorů na úvěry u respondentů, kteří už o úvěru uvažovali a těch, kteří o tom neuvažovali

názor na úvěry - slovně	názor na úvěry - kódování	Četnost uvažoval	Četnost neuvažoval
Nikdy bych nežil/a na dluh	1	0	7
Ostatní	2	19	41
Je zcela normální vzít si úvěr	3	32	12
Další	0	0	0

Graf 2.3.6.1 Histogram názorů na úvěry u respondentů, kteří už o úvěru uvažovali

Graf 2.3.6.2 Histogram názorů na úvěry u respondentů, kteří ještě o úvěru neuvažovali

Tab. 2.3.6.2 F-test pro rozptyl k možnému rozdílu v přijatelnosti úvěru s ohledem na uvažování o podání žádosti o úvěr

	<i>uvažoval</i>	<i>neuvažoval</i>
Rozptyl	0,238431373	0,314971751
Pozorování	51	60
P	0,157100842	

Hodnota p u daného vzorku ukazuje na rovnost rozptylů a proto bude střední hodnota testována T-testem s rovností rozptylů.

Tab. 2.3.6.3 Dvouvýběrový T-test s rovností rozptylů k možnému rozdílu v přijatelnosti úvěru s ohledem na uvažování o podání žádosti o úvěr

	<i>uvažoval</i>	<i>neuvažoval</i>
Stř. hodnota	2,62745098	2,083333333
Pozorování	51	60
P	3,933E-07	

U vybraného statistického souboru se rozdíl ukázal být jako velmi významný a to při hladině spolehlivosti 99%. Můžeme tedy konstatovat, že byla prokázána platnost zkoumané hypotézy.

2.3.7 Způsob získávání informací o úvěrech závislosti na fakultě

Druhá oblast mého zkoumání se týkala možné souvislosti mezi zdrojem informací o úvěrech a dalšími faktory. Jako první jsem se rozhodla prozkoumat již zmíněný rozdíl mezi studenty dvou zkoumaných fakult. Pracovní hypotéza tak zní : *Existuje rozdíl ve strategii získávání informací respondenty a to na základě domovské fakulty. Směr tohoto rozdílu, tedy respondenti které z fakult si spíše sami vyhledávají informace, není zatím znám.*

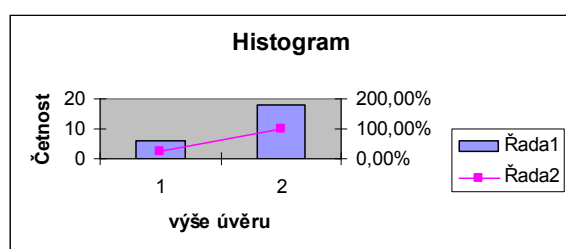
Aby bylo možné provést statistické testy, byly odpovědi na otázku č. 9 : *Který zdroj informací o úvěrech považujete pro Vás za nejdůležitější?* rozděleny tímto způsobem : *odpovědi začínající slovy sám jsem se informoval/a (tedy aktivita vyšla ze strany respondenta) mají přiřazenou hodnotu 2, všechny jiné zdroje informací (tedy pasivní přístup studenta) hodnotu 1. Dále byli respondenti rozděleni podle fakult a to na studenty Fakulty humanitních studií a Podnikohospodářské fakulty. Jeden z respondentů na otázku č. 9 neodpověděl.*

Už z četností jednotlivých odpovědí (viz tab. 2.3.7.1 a č.2.3.7.2) je zřejmé, že rozdíl způsobem získávání informací mezi fakultami existuje. Otázkou je, zda je dostatečně velkým a pokud ano, kterým směrem.

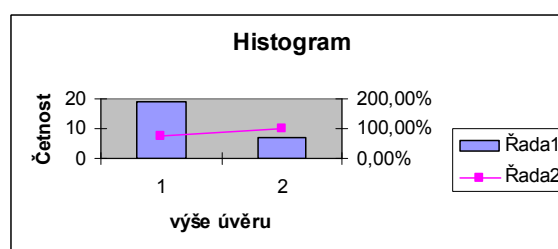
Tab. 2.3.7.1 Tabulka četností způsobu informovanosti u studentů Fakulty humanitních studií a Podnikohospodářské fakulty

Způsob informovanosti - slovně	Způsob informovanosti - kódování	Četnost FHS	Četnost Podnikohospodářská
Ostatní	1	6	19
Sám/sama jsem se informoval/a	2	18	7
Další	0	0	0

Graf 2.3.7.1 Histogram způsobu informovanosti u studentů Fakulty humanitních studií

Graf 2.3.7.2 Histogram způsobu informovanosti u studentů Podnikohospodářské fakulty

Tab. 2.3.7.2 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl k možnému rozdílu mezi zdrojem informací s ohledem na domovskou fakultu

	FHS	Podnikohospodářská
Rozptyl	0,195652	0,204615
Pozorování	24	26
P	0,459084	

Parametr p nese hodnotu cca 0,5, která je tedy vyšší než hladina významnosti α . Jedná se tedy o rovnost rozptylů.

Tab. 2.3.7.3 Dvouvýběrový T-test s rovností rozptylů k možnému rozdílu mezi zdrojem informací s ohledem na domovskou fakultu

	FHS	Podnikohospodářská
Stř. hodnota	1,75	1,269231
Pozorování	24	26
P(T<=t) (2)	0,000414	

Existuje statisticky významný rozdíl v přístupu k získávání informací a to s 99% pravděpodobností. Statistické testy tedy potvrdily platnost hypotézy. Podle středních hodnot se sami budou spíše informovat studenti Fakulty humanitních studií, zatímco studenti Podnikohospodářské fakulty se budou spoléhat na jiné zdroje informací. Tato skutečnost by se dala interpretovat následovně. Tím, že se studenti Podnikohospodářské fakulty lépe orientují v úvěrové problematice, považují se za schopné kriticky zhodnotit zprostředkované informace. Naopak se studenti Fakulty humanitních studií už v rámci svých studií neseznámili se základními pojmy a proto se raději budou snažit informovat svépomocí. Také je

možné, že studenti Podnikohospodářské fakulty jsou po finanční stránce lépe zabezpečeni než jejich rovesníci z druhé z fakult. Současně se studiem totiž v o něco menší míře pracují a současně častěji vystačí se svými příjmy, kdy mají i finanční rezervu (viz kapitola 2.3.2.2).

2.3.8 Zdroj informací a podání žádosti o úvěr

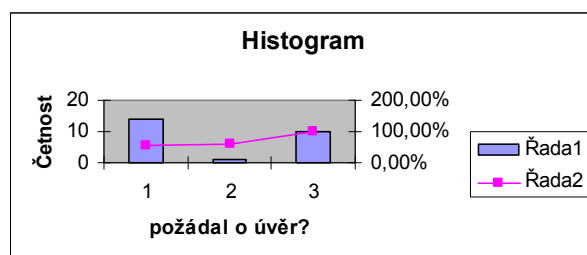
Další z uvedených hypotéz měla prokázat, platnost předpokladu, pokud respondent úvěr potřebuje, bude si spíše aktivně dohledávat informace sám, aby měl větší jistotu, že na požadovaný úvěr dosáhne. Vyjádřeno jinak, studentům, kteří o úvěru uvažovali pouze hypoteticky, nestálo za námahu se o úvěrových produktech blíže informovat. Pracovní hypotéza tedy zní : *Očekávám, že respondent, který se o úvěru sám informoval, bude ve své žádosti úspěšnější, respektive že o úvěr požádá a získá ho. Naopak student, který se sám natolik aktivně o úvěrovou problematiku nezajímá, o něj nejspíš nepožádá nebo požádá a bude neúspěšným.* Pro ověření tohoto tvrzení sloužila kromě otázky č. 9 i otázka č. 3 : *Pokud jste o pořízení úvěru uvažoval/a, jaký byl výsledek?* Odpovědi byly nominální proměnné, které byla na ordinální převedeny takto : *Požádal a úvěr získal nese hodnotu 3, Požádala a nezískal hodnotu 2 a konečně Nepožádal hodnotu 1.* Není započítán jeden respondent, který otázku nezodpověděl.

Rozdílné vnímání mezi množinou těch, kteří se sami informovali a těmi, kteří spoléhali na jiný pramen informací potvrzují už histogramy č. 2.3.8.1 a č. 2.3.8.2.

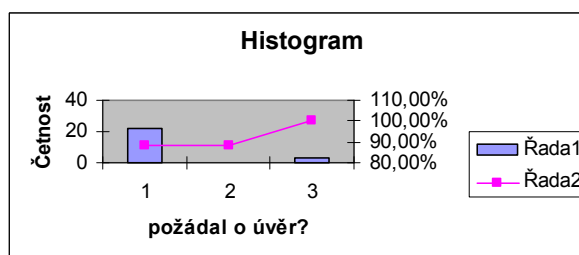
Tab. 2.3.8.1 Tabulka rozložení četností u respondentů, kteří se sami informovali a těch, kteří se informovali jiným způsobem

Žádost o úvěr - slovně	žádost o úvěr - kódování	Četnost sám/sama jsem se informoval/a	Četnost ostatní
Nepožádal/a o úvěr	1	14	22
Požádal/a a nezískal/a	2	1	0
Požádal/a a získal/a	3	10	3
Další	0	0	0

Graf 2.3.8.1 Histogram rozložení četností u respondentů, kteří se sami informovali

Graf 2.3.8.2 Histogram rozložení četností u respondentů, kteří se sami neinformovali

Tab. 2.3.8.2 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl k možnému rozdílu mezi těmi, kteří se informovali sami a těmi, kteří se sami neinformovali, v podání žádosti o úvěr

	sám/sama jsem se informoval/a	ostatní
Rozptyl	0,973333	0,44
Pozorování	25	25
P	0,028686	

Na nerovnoměrnost rozptylu ve zkoumaných skupinách poukazuje F-test. Následuje ho proto T-test s nerovností rozptylů.

Tab. 2.3.8.3 Dvouvýběrový T-test s nerovností rozptylů k možnému rozdílu mezi těmi, kteří se informovali sami a těmi, kteří se sami neinformovali, v podání žádosti o úvěr

	sám/sama jsem se informoval/a	ostatní
Stř. hodnota	1,84	1,24
Pozorování	25	25
P	0,015491	

Mnou předpokládaná souvislost byla potvrzena. Nicméně střední hodnota u těch, kteří se o úvěr zajímali sami, se blíží odpovědi : Požádal a úvěr nezískal. Možný důvod této střední hodnoty vidím v polarizaci odpovědí (viz graf 2.3.8.1 a 2.3.8.2), kdy byly nejčastěji Nepožádal o úvěr a Požádal a získal úvěr. Možný důvod skutečnosti, že odpověď Požádal a nezískal měla nulové nebo nízké hodnoty. Může spočívat v tom, že studenti na studentské úvěry dosáhnou prostřednictvím studentských úvěrů poměrně snadno nebo že jim při finančních obtížích pomohlo jejich nejbližší okolí. Také je možné, že v rámci řešení svého bydlení (jen 35% respondentů bydlí u rodičů, viz přílohy – grafy 5.2.45 a 5.2.46) uvažovali o hypotéce (53 % všech respondentů viz grafy 5.2.19 a 5.2.20 v přílohách), na kterou ale svými příjmy nejspíš nedosahují a proto ani o úvěr nepožádali. Tuto hypotézu lze kvůli střední hodnotě považovat za potvrzenou jen zčásti.

2.3.9 Způsob vyhledávání informací a požadovaná výše úvěru

S předcházející hypotézou částečně souvisí pracovní hypotéza č. 9 : *Bude existovat rozdíl v uvažované výši úvěru mezi respondenty, kteří si informace o této oblasti získávají svépomocí a mezi těmi, kteří tyto informace získávají jinými způsoby. Předpokládám, že respondenti, kteří budou volit vyšší částku, si budou více aktivně vyhledávat informace o úvěrech sami.* Tomu by tak mělo být proto, že se pro něj jedná o dlouhodobější závazek. Pro testování této potencionální souvislosti byly kromě odpovědí na otázku č. 9 zkoumány i ty na

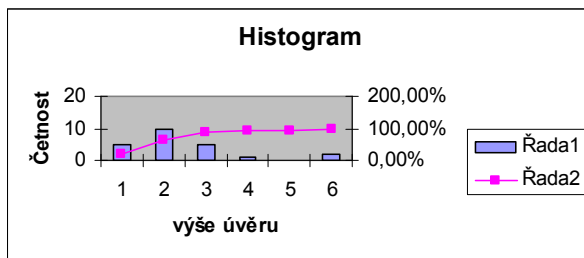
otázku č. 4 : O jaké výši úvěru jste uvažoval/a? Nabízené hodnoty jsou ordinálními, tedy jejich číselné vyjádření znamená jejich pořadí (např. a) do 10.000,- má hodnotu 1). V tomto zkoumání nejsou započítáni tři respondenti, kteří některou z otázek nezodpověděli.

Histogramy na výraznější rozdíly neukazují.

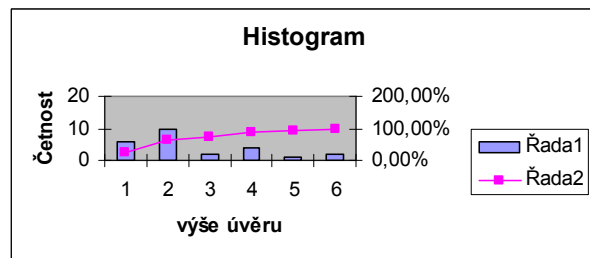
2.3.9.1 Tabulka rozložení četností u respondentů, kteří si sami dohledali informace a těmi, kteří se spolehli na jiné zdroje informací

Výše úvěru - slovně	Výše úvěru - kódování	Četnost sám/sama jsem se informoval/a	Četnost ostatní
Do 10.000	1	5	6
10.000-50.000	2	10	10
50.000-100.000	3	5	2
100.000-500.000	4	1	4
500.000-1.000.000	5	0	1
více než 1.000.000	6	2	2
Další	Další	0	0

Graf 2.3.9.1 Histogram rozložení četností u respondentů, kteří si sami dohledali informace

Graf 2.3.9.2 Histogram rozložení četností u studentů, kteří mají jiné zdroje informací

Tab. 2.3.9.2 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl pro zkoumání možného rozdílu ve výši úvěru mezi těmi, kteří se informovali sami a ostatními ve výši požadovaného úvěru

	sám/sama jsem se informoval/a	ostatní
Rozptyl	1,893281	2,333333
Pozorování	23	25
P	0,312785	

Na základě hodnoty p u F-testu byl zvolen T-test s rovností rozptylů.

Tab. 2.3.9.3 Dvouvýběrový T-test s rovností rozptylů pro zkoumání možného rozdílu ve výši úvěru mezi těmi, kteří se informovali sami a ostatními ve výši požadovaného úvěru

	sám/sama jsem se informoval/a	ostatní
Stř. hodnota	2,434783	2,6
Pozorování	23	25
P	0,696523	

Hodnota parametru je v tomto případě větší než hladina významnosti α (0,05), tedy lze tvrdit, že statistické testy nepoukázaly na platnost hypotézy. Důvodem by mohla být výše úvěrového rámce, který nejčastěji činí do 50.000 korun českých. Pro získání takovéto částky není zpravidla nutné splňovat mnoho kritérií a to zejména u studentů, kteří mohou získat kontokorentní úvěr až do výše 40.000 korun českých. Je tedy možné, že respondent nepotřebuje mnoho informací a v rámci povoleného debetu studentského konta dosáhne na tuto výši úvěrového rámce.

2.3.10 Zdroj informací a splácení úvěru

Předposlední hypotéza měla za cíl zjistit, zda spolu souvisí to, kdo bude úvěr splácet s tím, jakým způsobem se respondent informuje. Tato hypotéza byla stanovena následovně :

Podle způsobu získávání informací o úvěrových produktech se bude lišit i zdroj, ze kterého bude poskytnutý úvěr splácen. Jaký způsob splácení úvěru bude převažovat u studentů, kteří se sami informovali, zatím není známo.

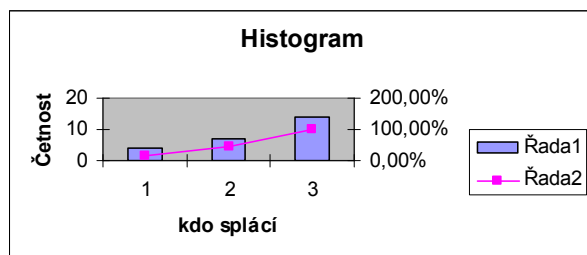
Pro ověření platnosti této hypotézy slouží otázka č. 9 a otázka č. 8 : *Jakou formou budete/byste úvěr splácel/a?* Nominální proměnné u odpovědí byly změněny na ordinální a to tímto způsobem : *hodnotu 3 má odpověď Pracuji, 2 Mám jiný zdroj příjmů a 1 Splácí ho za mě někdo jiný.* Do statistického šetření není zařazen jeden respondent, který odmítl odpovědět na otázku č. 9.

Už histogramy č. 2.3.10.1 a č. 2.3.10.2 ukazují na různou četnost odpovědí. Otázkou tedy je, zda tento rozdíl potvrdí i statistické testy.

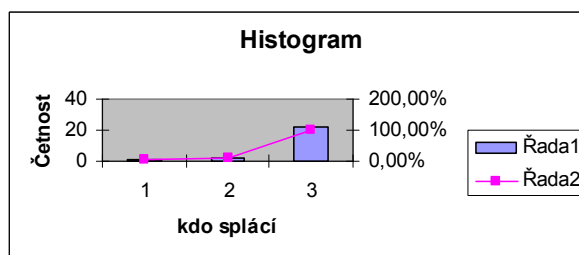
Tab. 2.3.10.1 Tabulka rozložení četností u respondentů, kteří informace získávají sami a těmi, kteří se spoléhají na jiné zdroje informací

<i>Forma splácení úvěru - slovně</i>	<i>Forma splácení úvěru - kódování</i>	<i>Četnost sám/sama jsem se informoval/a</i>	<i>Četnost ostatní</i>
Splácí/splácel by ho za mě někdo jiný	1	4	1
Mám jiný zdroj příjmu	2	7	2
Pracuji	3	14	22
Další	Další	0	0

Graf 2.3.10.1 Histogram rozložení četností u studentů, kteří si informace vyhledali sami

Graf 2.3.10.2 Histogram rozložení četností u studentů, kteří se spoléhají na jiné zdroje informací

Tab. 2.3.10.2 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	sám/sama jsem se informoval/a	ostatní
Rozptyl	0,583333	0,223333
Pozorování	25	25
P	0,011147	

Tab. 2.3.10.3 Dvouvýběrový T-test s nerovností rozptylů

	sám/sama jsem se informoval/a	ostatní
Stř. hodnota	2,4	2,84
Pozorování	25	25
P	0,01878	

Data poukazují na potvrzení platnosti hypotézy. Ukázal se rozdíl mezi těmito dvěma skupinami respondentů a to dokonce na 98%. Respondenti, kteří si sami vyhledávali informace, by úvěr spláceli z jiných zdrojů. V dotazníku ale nebyla uvedena otázka, co tímto jiným příjmem myslí a kvůli metodě sběru dat jsem se nemohla studentů přímo zeptat. Nicméně, protože se jedná o studenty, nepředpokládám, že by se jednalo např. o úroky z úspor, ale spíše to budou sociální dávky nebo stipendium. Výsledky tohoto zkoumání potvrzují mojí úvahu z úvodní části, že studenti, kteří se sami informují, tak mohou činit proto, aby na požadovaný úvěr dosáhli, ač nemusí mít dostatečný zdroj příjmů.

A konečně hypotéza č. 10 zní : *Respondent, který zvolil aktivní přístup k získávání informací, bude volit jiný začátek splácení poskytnutého úvěru než respondent, který se informoval jiným způsobem. Zatím není zřejmé, který z nich zvolí dřívější začátek splácení půjčky.*

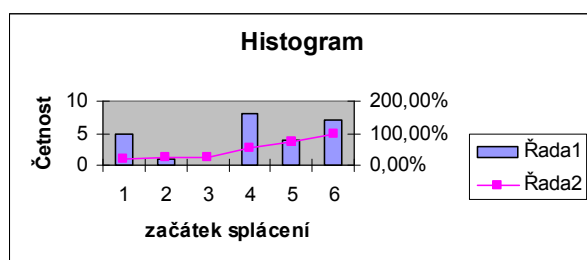
K ověření tohoto tvrzení sloužila otázka č. 9 a otázka č. 7 : *Kdy začnete/byste začal/a úvěr splácet?* Odpověď *Nevím* nese hodnotu 1 a dále hodnoty odpovídají pořadí časového období (Až po ukončení studií má hodnotu 2; Ihned hodnotu 6). V tomto zkoumání chybí odpovědi dvou respondentů.

Histogramy č. 2.3.10.3 a č. 2.3.10.4 poukazují na možný rozdíl.

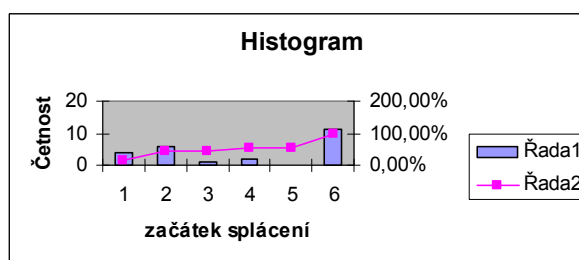
Tab. 2.3.10.4 Tabulka rozložení četností u respondentů, kteří aktivně získávají informaci a těmi, kteří je získávají pasivní cestou

Začátek splácení úvěru - slovně	Začátek splácení úvěru - kódování	Četnost sám/sama jsem se informoval/a	Četnost ostatní
Nemám představu	1	5	4
Až po ukončení studií	2	1	6
Více než 1 rok (před plánovaným ukončením studií)	3	0	1
1 měsíc - 1 rok	4	8	2
Méně než 1 měsíc	5	4	0
Okamžitě	6	7	11
Další	Další	0	0

Graf 2.3.10.3 Histogram rozložení četností studentů, kteří aktivně získávají informace

Graf 2.3.10.4 Histogram rozložení četností u respondentů, kteří se informují pasivně

Tab. 2.3.10.5 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl k možnému rozdílu mezi způsobem získávání informací a začátkem splácení úvěru

	Sám/sama jsem se informoval/a	ostatní
Rozptyl	3,373333	4,548913
Pozorování	25	24
P	0,235994	

Opět je hodnota parametru větší než hladina významnosti α , bude tedy zvolen T-test s rovností rozptylů.

Tab. 2.3.10.6 Dvouvýběrový T-test s rovností rozptylů k možnému rozdílu mezi způsobem získávání informací a začátkem splácení úvěru

	Sám/sama jsem se informoval/a	ostatní
Stř. hodnota	4,04	3,875
Pozorování	25	24
P	0,772665	

Ani u poslední z hypotéz nepotvrdily statistické testy její platnost. Důvod této skutečnosti by tak mohl být už v několikrát zmiňované studenty požadované výši úvěru a nabídkou úvěrových produktů pro studenty.

3. ZÁVĚR

3.1 Možná aplikace získaných poznatků

Ačkoli kvůli velikosti vzorku není možné vztáhnout získané výsledky na celou populaci, považuji tuto sondu do úvěrové problematiky za přínosnou. Je tomu tak proto, že podle mého poukázala na některá důležitá zjištění.

Předně se neprokázal téměř žádný rozdíl mezi chováním studentů, kteří věnovali svůj čas získávání informací o úvěrových produktech a těmi, kteří se ve svém jednání spoléhali na své okolí. Toto by poukazovalo na možnou skutečnost, že studenti, kteří si informace vyhledávají sami, tak nečiní nikterak důkladně, eventuálně, že v masmédiích je dostatečné množství informací o úvěrech.

Možné rizikové chování vidím v názoru studentů, kteří se sami informovali, že místo nich bude úvěr splácet někdo třetí nebo se jedná o jiný zdroj příjmů (nejspíš sociální dávky). Tuto možnost zvolilo 44% z těchto respondentů. Pokud se tito respondenti i ve svém dalším finančním plánování budou spoléhat, že jejich závazky bude platit třetí strana, mohly by na tento přístup v budoucnu doplatit. Na druhou stranu je pozitivní, že téměř $\frac{3}{4}$ respondentů z obou fakult by poskytnutý úvěr splácelo už nyní svým platem.

Studenti většinou volili úvěrový rámec do 50.000 korun českých a mezi nejčastější účel potencionálního úvěrů patřily studijní půjčky. Co se týká připravované reformy českého vysokého školství, je zatím jen necelá čtvrtina respondentů (Fakulta humanitních studií 20%, Podnikohospodářská fakulta 27%) ochotna si vzít úvěr, aby zaplatila školné. Je otázkou, zda se skutečnou realizací této reformy tento poměr nezvýší. Největší výskyt na otázku na účel úvěru ale byl zaznamenán u odpovědi d), tedy bydlení. To, že studenti už uvažují o hypotékách, může souviset se skutečností, že jen 35% ze všech respondentů bydlí s rodiči. Ochota nejvíce investovat do vzdělání a do pořízení bydlení svědčí o tendenci investovat do vlastní budoucnosti.

Tato sonda poukazuje i na možnost, že se dnešní vysokoškolští studenti osamostatňují už během svých studií. Z valné většiny, tj. téměř 80%, totiž respondenti už pracují. Navíc je jejich hlavním příjmem téměř stejnou měrou vlastní plat a podpora rodičů (plat cca u 40% respondentů, rodiče u 50%). Předpokládám-li, že se jedná zejména o studenty prezenční formy studia, protože výzkum byl prováděn zejména na dopoledních přednáškách, považuji procento pracujících a finančně nezávislých studentů za vysoké. Navíc u 50-60% respondentů pokryjí jejich příjmy pravidelně jejich výdaje.

Subjektivní postoj studentů k úvěrům lze rozdělit na dva hlavní proudy. Pro respondenty z Podnikohospodářské fakulty je úvěr více součástí života, kdy ho za zcela normální považuje téměř 50% respondentů (viz přílohy, graf 5.2.8). Z jiné perspektivy se staví k úvěrům studenti Fakulty humanitních studií, kdy téměř 60 % z nich vidí úvěr jako řešení, kdy nezbývá jiná možnost (viz přílohy, graf 5.2.7). Nicméně na obou fakultách úvěr zcela zamítlo jen 5-7% studentů, tedy pro valnou většinu studentů těchto dvou škol je úvěr akceptovatelným.

3.2 Potvrzení či vyvrácení hypotéz

Hypotézy, jejichž platnost byla prokázána statistickými testy :

Hypotéza č. 5 : *Respondenti, kteří v minulosti uvažovali o možnosti zadlužit se, zaujmou k úvěrům kladnější postoj než ti, kteří o této možnosti nikdy neuvažovali.*

Hypotéza č. 6 : *Existuje rozdíl ve strategii získávání informací respondenty a to na základě domovské fakulty. Směr tohoto rozdílu, tedy respondenti které z fakult si spíše sami vyhledávají informace, není zatím znám.*

Hypotéza č. 9 : *Podle způsobu získávání informací o úvěrových produktech se bude lišit i zdroj, ze kterého bude poskytnutý úvěr splácen. Jaký způsob splácení úvěru bude převažovat u studentů, kteří se sami informovali, zatím není známo.*

Následující hypotézy nebyly potvrzeny :

Hypotéza č. 1 : *Pohlaví ovlivňuje subjektivní názor respondenta na přijatelnost úvěru. Vzhledem k uvažovaným vlivům není možné dopředu určit, zda bude úvěr přijatelnějším pro muže nebo pro ženu.*

Hypotéza č. 2 : *Subjektivní postoj k úvěrům se bude lišit s ohledem na věk respondenta. Zda bude úvěr kladněji přijímán studenty staršími nebo mladšími, prokážou až statistické testy.*

Hypotéza č. 3 : *Studenti vyšších ročníků se budou ve svých názorech na úvěry vyjadřovat kladněji než respondenti z ročníků nižších. Předpokládám tedy, že úvěr bude přijatelnější pro studenta vyššího ročníku.*

Hypotéza č. 4 : *Studenti Podnikohospodářské fakulty úvěry budou zastávat jiný subjektivní názor na úvěrové produkty než studenti Fakulty humanitních studií. Nelze ale předem určit směr rozdílu mezi fakultami, tedy pro čí respondenti bude úvěr akceptovatelnějším.*

Hypotéza č. 8 : *Bude existovat rozdíl v uvažované výši úvěru mezi respondenty, kteří se informace o této oblasti získávají svépomocí a mezi těmi, kteří tyto informace získávají jinými způsoby. Nelze ale předem určit, která z těchto dvou skupin respondentů zvolí vyšší úvěrový rámec.*

Hypotéza č. 10 : *Respondent, který zvolil aktivní přístup k získávání informací, bude volit jiný začátek splácení poskytnutého úvěru než respondent, který se informoval jiným způsobem. Zatím není zřejmé, který z nich zvolí dřívější začátek splácení půjčky.*

Částečně potvrzena pak byla tyto hypotéza :

Hypotéza č. 7 : *Očekávám, že respondent, který se o úvěru sám informoval, bude ve své žádosti o úvěr úspěšnější, respektive že o úvěr požádá a získá ho. Naopak student, který se sám natolik o úvěrovou problematiku nezajímá, o něj nejspíš nepožádá nebo požádá a bude neúspěšným.*

Statistický rozdíl mezi studenty, kteří se sami informovali a těmi, kteří měli jiný zdroj informací byl prokázán. Nicméně v rozporu s hypotézou studenti, kteří si aktivně dohledávali informaci, by úvěr spláceli jiným zdrojem příjmů (přesněji viz kapitola 2.3.8).

3.3 Návrhy možného rozšíření výzkumu

Podle mého názoru se jedná o poměrně zajímavé téma, které by možná stálo za podrobnější prozkoumání. Nejdůležitější by bylo získat reprezentativní vzorek, aby bylo možné vztáhnout výsledky výzkumu na celou populaci studentů obou fakult. Eventuálně by se mohla populace studentů rozšířit na všechny humanitně zaměřené fakulty v České republice a porovnat je s fakultami orientovanými ekonomickým směrem.

Samotné téma výzkumu by se mohlo rozšířit o další socio-demografické faktory jako je např. finanční situace rodiny a prozkoumat vztahy mezi těmito a postojem studentů k úvěrům. Zajímavým by mohly být i modelové situace, kdy by se měl student rozhodnout, jak by v případě problémů (např. neschopnost splácet) postupoval. Konečně by pak zajímavé výsledky mohla přinést statistika studijních půjček, kterou jsem bohužel nikde nenalezla a která by ukazovala např. vývoj objemu poskytnutých úvěrů nebo kolik procent úvěrů je po době splatnosti.

Na výzkum tohoto druhu by jistě bylo zapotřebí mnohem více času i prostředků a nejspíš by ho musela zaštitit instituce, která se těší důvěře veřejnosti. Tento můj názor mi potvrdil jeden z respondentů předvýzkumu na otázku, zda mé bádání považuje za přínosné a zda by chtěl znát jeho výsledky.

4. SEZNAM LITERATURY A JINÝCH ZDROJŮ

Bastiat Frédéric, Co je vidět a co není vidět, nakladatelství Liberální institut, Praha 1998, ISBN: 80-902270-6-6.

Cyhelský Lubomír, Kahounová Jana, Hindls Richard, Elementární statistická analýza, vydavatelství Management Press, Praha 1999, ISBN : 80-7261-003-1.

Disman Miroslav, Jak se vyrábí sociologická znalost, vydavatelství Karolinum, Praha 1993.

Müller Karel, jr., Češi a občanská společnost, nakladatelství TRITON, Praha 2003, ISBN : 80-7254-387-3.

Revenda Zbyněk, Mandel Martin, Kodera Jan, Musílek Petr, Dvořák Petr, Brada Jaroslav, Peněžní ekonomie a bankovníctví, nakladatelství Management Press, Praha 1999, ISBN 80-85943-49-2.

Smith Adam, Pojednání o podstatě a původu bohatství národů, nakladatelství Liberální institut, Praha 2001, ISBN : 80-86389-15-4.

Šíma Josef, Trh v čase a prostoru, nakladatelství Liberální institut, Praha 2000, ISBN: 80-86389-09-X.

Šíma Vít, Hypoteční úvěry v ČR, Praha 2006, diplomová práce Vysoké školy ekonomické v Praze.

Večerník Jiří, Občan a tržní ekonomika, Příjmy nerovnosti a politické postoje české společnosti, nakladatelství Lidové noviny, Praha 1998, ISBN 80-7106-235-9.

Internetové zdroje:

<http://cs.wikipedia.org/>, naposledy dne 4.2.2008.

<http://fph.vse.cz/o-fakulte/prezentace-fakulty/>, ze dne 4.1.2008.

www.cnb.cz, naposledy dne 30.1.2008.

www.czso.cz, naposledy dne 20.1.2008.

www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/ckta041005.doc, Dubská Drahomíra, ze dne 8.12.2005.

www.fhs.cuni.cz, naposledy dne 2.2.2008.

Odkazy na další literaturu :

Flint A. Thomas, „Predicting Student Loan Defaults“, Journal of Higher Education, Vol.68, NO.3 (May/June 1997) : 00221546.

Jirásek František, Vybrané kapitoly z bankovníctví, Institut základů vzdělanosti UK, Praha 1995, ISBN 80-7184-154-4.

5. PŘÍLOHY

5.1 Plné znění dotazníku

Dobrý den,

ráda bych Vás požádala o vyplnění následujícího dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce na fakultě Humanitních studií Univerzity Karlovy. Tato si klade za cíl prozkoumat vztah a orientaci ve finančních otázkách, se zvláštním zaměřením na aspekt zadluženosti, studentů jak humanitního, tak ekonomického zaměření. Ráda bych Vás ujistila, že vyplněné dotazníky budou přísně anonymní, nebudou dále distribuovány a budou zpracovány pouze statisticky. V případě Vašeho zájmu mne můžete kontaktovat na e-mail 10447@mail.fhs.cuni.cz a velice ráda Vám zašlu výsledky průzkumu.

Vyplňte prosím následující údaje:

student/ka:ročníku fakulta:..... univerzita:.....

muž žena

věk : a) do 20 let b) 21-25 let c) 26-30 let d) více než 30 let

Prosím u každé otázky zatrhněte vždy jen jednu odpověď a to tu, která se bude nejvíce blížit Vašemu názoru nebo skutečnosti.

Otázka č. 1 : Co si myslíte o úvěrech?

Úvěrem se myslí jakákoli půjčka poskytnutá peněžním ústavem, tj. včetně kontokorentu.

- a) Nikdy bych nežil/a na dluh b) Pouze pokud by nebyla jiná možnost
c) Půjčil/a bych si pouze od známých d) Je zcela normální vzít si úvěr
e) Nevím f) Jiné - (co?)

Otázka č. 2 : Uvažoval/a jste někdy o pořízení si úvěru?

- a) Ano b) Ne, nikdy (*prosím dotazník dále nevyplňujte*)

Otázka č. 3 : Pokud jste o pořízení úvěru uvažoval/a, jaký byl výsledek?

- a) Nakonec jsem o něj nepožádal/a b) Požádal/a a vzal/a jsem si ho
c) Požádal/a a nakonec jsem ho nevyužil/a d) Požádal/a a nebyl mi poskytnut

Otázka č. 4 : O jaké výši úvěru jste uvažoval/a?

- a) méně než 10.000,- b) 10.000-50.000,- c) 50.000-100.000,- d) 100.000-500.000
e) 500.000-1.000.000 f) více než 1.000.000,- Kč

Otázka č. 4.1) V případě, že jste si úvěr vzal/a, máte ho ve výši, o níž jste prvně uvažoval/a?

- a) Ano b) Ne, vyšší c) Ne, nižší

Otázka č. 5 : Jaké maximální náklady za poskytnutí úvěru považujete za přijatelné?

- a) méně než 3% (z poskytnuté částky) b) 3-5% c) 5-10% d) 10-15% e) 15-20%
f) Více než 20 % g) Nezáleží mi na tom h) Neorientuji se v tom i) Jiné -(co?)

Otázka č. 6 : Z jakých důvodů jste si/byste si úvěr pořídil/a?

(lze označit více odpovědí)

- a) Studijní půjčka - školné b) Studijní půjčka - školní potřeby c) Studijní účely - stáž
d) Bydlení e) Domácí spotřebiče, zájezd f) Auto g) Refinancování úvěru
h) Běžné měsíční výdaje (např. kontokorent) i) Jiné -(co?)

Otázka č. 7 : Kdy začnete/byste začal/a úvěr splácet?

- a) Okamžitě b) Začátek splácení bude < 1 měsíc po čerpání úvěru
c) Začátek splácení bude 1 měsíc - 1 rok po čerpání úvěru d) Začátek splácení bude > 1 rok
(před plánovaným ukončením studií) e) Až po ukončení studií f) Nemám představu

Otázka č. 8 : Jakou formou budete/byste úvěr splácel/a?

- a) Pracuji b) Mám jiný zdroj příjmů
c) Splácí/splácel by ho za mě někdo jiný (rodiče, partner, etc) d) Jiné - (co?)

Otázka č. 9 : Který zdroj informací o úvěrech považujete pro Vás za nejdůležitější?

- a) Mass média b) Sám/sama jsem se informoval/a - internet
c) Sám/sama jsem se informoval/a - přímo v peněžním ústavu d) Bankovní poradce
e) Inzerce f) Vlastní zkušenost g) Někdo z okolí h) Jiné -(co?)

Otázka č. 10 : Pořídil si někdo z Vašeho okolí úvěr?

- a) Ano b) Ne c) Nevím

Otázka č. 10.1 : Pokud ano, kdo to byl?

- a) rodina b) partner c) známý d) spolužák/kolega z práce e) jiné -.....(kdo?)

Otázka č. 11 : V jakém oboru předpokládáte, že budete pracovat po ukončení studií?

- a) Antropologie b) Historie c) Sociologie d) Filosofie e) Psychologie f) Ekonomie
g) Gender studies h) Neziskový sektor i) Finanční analýza j) Doprava a logistika
k) Účetnictví a daně l) Marketing a reklama m) Management
n) Vzdělávání a personalistika o) Administrativa p) Informatika q) Jiné -.....(co?)

Otázka č. 12 : Jakou výši čistého příjmů měsíčně předpokládáte po nastoupení do zaměstnání?

- a) do 10.000 b) 10.001-20.000,- c) 20.001-30.000 d) 30.001-50.000,-
e) 50.001-100.000,- f) více než 100.001,- g) Nevím

Otázka č. 13 : O kolik procent předpokládáte, že se Váš příjem ročně relativně zvýší?

- a) Spíše se sníží b) 0% c) cca o 5% d) cca o 10% e) cca o 15% f) cca o 20%
g) cca o 25% h) > 25% i) Nevím

Otázka č. 14 : Pracujete (*i brigádně nebo na Živnostenský list*) současně se studiem?

- a) Ano b) Ne, nemám možnost c) Ne, nechci

Otázka č. 14.1 : Jak jste spokojeni se svými pravidelnými nebo nepravidelnými příjmy?

- a) Zcela b) Mohlo by to být lepší c) Po ukončení studií si najdu odpovídající místo i plat
d) Hledám si jiné zaměstnání e) Jiné -(co?)

Otázka č. 15 : Který ze zdrojů Vašich příjmů považujete v současné době za rozhodující?

- a) Můj plat b) Stipendium c) Rodiče d) Partner
e) Stát f) Úvěr g) Jiné -(co?)

Otázka č. 16 : Považujete své měsíční příjmy vzhledem k výdajům za dostatečné?

- a) Ano, mám i finanční rezervu b) Ano, akorát vystačím c) Každý měsíc se to liší d) Ne

Otázka č. 17 : Jaká je Vaše bytová situace?

- a) Mám samostatnou domácnost b) Bydlím s rodiči c) Koleje, spolubydlení
d) Jiné -(co?)

Otázka č. 18 : Byl/a byste ochoten/ochotna kvůli zaměstnání změnit místo bydliště?

- a) Ano, plánuji pracovat v zahraničí b) Ano, ale pouze v ČR c) Ano, ale pouze krátkodobě
d) Nevím, bude záležet na okolnostech e) Ne, v žádném případě

Otázka č. 19 : Jaký je hlavní důvod Vašich vysokoškolských studií?

- a) Zaujal mne obor b) Příprava na zaměstnání c) Získání titulu d) Prodloužení mládeže
e) Vlastně ani nevím f) Jiné -(co?)

Otázka č. 20 : V jakém oboru se bude orientovat Vaše diplomová práce?

- a) Ekonomie b) Filosofie c) Sociologie d) Antropologie e) Historie f) Filosofie
g) Gender studies h) Neziskový sektor i) Elektronická média j) Management
k) Marketing l) Logistika m) Personalistika n) Podniková ekonomika
o) Psychologie a sociologie řízení p) Nevím q) Jiné - (co?)

Otázka č. 21 : Po ukončení současného programu plánujete další studia na VŠ?

- a) Ano b) Ne c) Nevím

Otázka č. 22 : Myslíte, že po ukončení studií Vašeho oboru, seženete do tří měsíců od promoce zaměstnání?

- a) Ano a mám už místo b) Ano, ale místo zatím nemám
c) Místo už mám, ale ne díky studiu oboru d) Ne e) Nevím

Otázka č. 23 : Plánujete pracovat v oboru, který jste vystudoval/a?

- a) Ano b) Ne, nechci c) Ne, nesehnal/a bych zaměstnání d) Nevím

Otázka č. 24 : Myslíte si, že univerzitní titul automaticky zaručuje vyšší příjmy a snazší nalezení práce?

- a) Ano, určitě b) Ano, ale jsou i jiné faktory c) Ne, záleží pouze na schopnostech a znalostech
d) Ne, záleží pouze na známostech e) Nevím

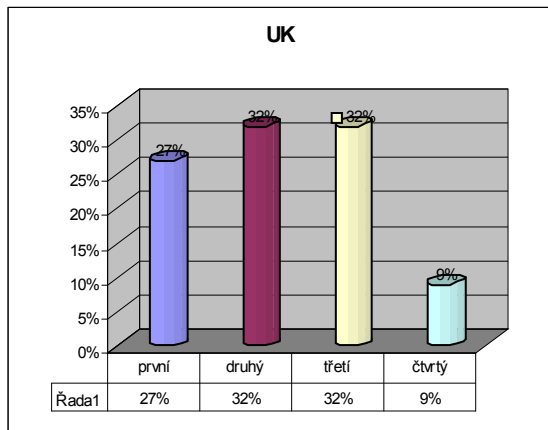
Děkuji za Váš čas a přeji hezký den!

Alica Weiszová

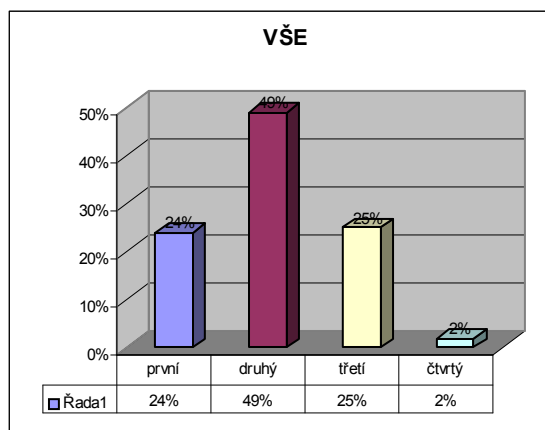
5.2 Grafické zobrazení odpovědí na jednotlivé otázky a rozdělení podle fakult

Studovaný ročník :

Graf 5.2.1 Studovaný ročník respondentů Fakulty humanitních studií

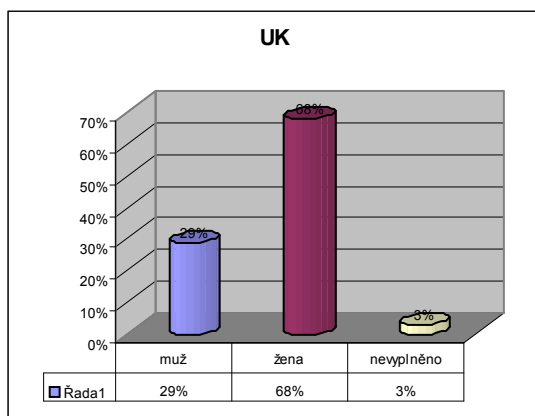

Graf 5.2.2 Studovaný ročník respondentů Podnikohospodářské fakulty

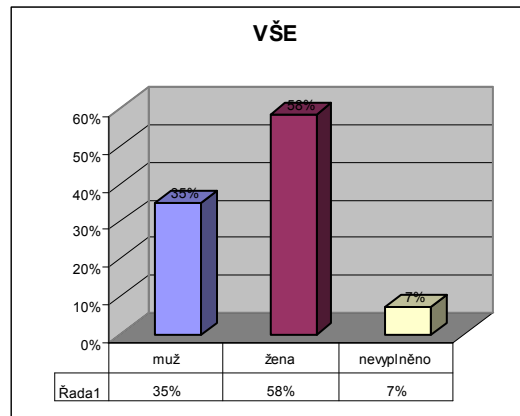

Pohlaví :

Graf 5.2.3 Zastoupení mužů a žen u studentů Fakulty humanitních studií

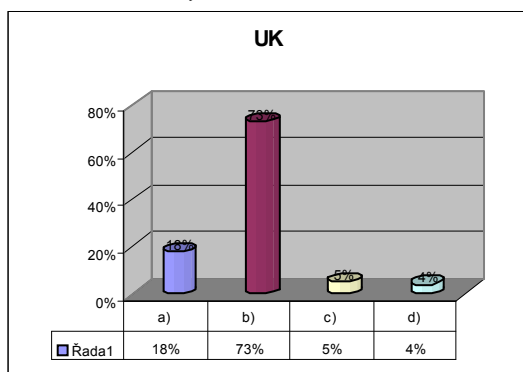
Graf 5.2.4 Zastoupení mužů a žen u studentů Podnikohospodářské fakulty

Věk :

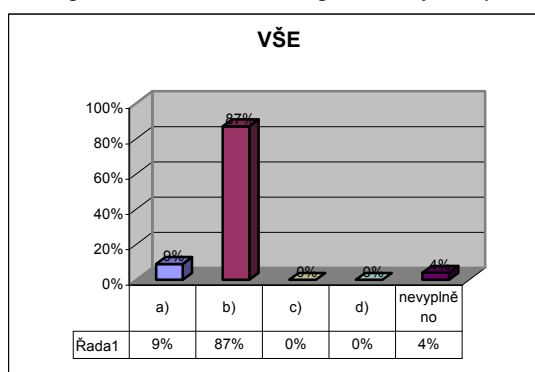
Odpověď : a) do 20 let b) 21-25 let

Graf 5.2.5 Četnost jednotlivých odpovědí u studentů Fakulty humanitních studií

c) 26-30 let d) více než 31 let

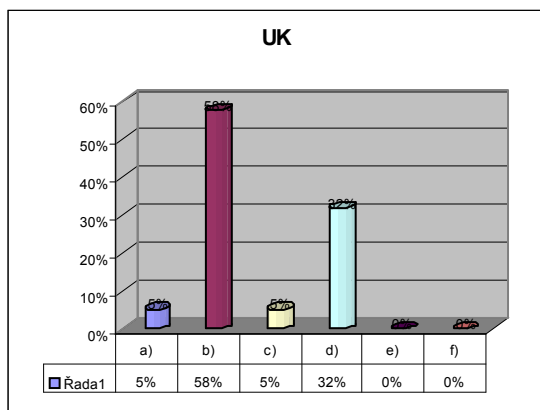
Graf 5.2.6 Četnost jednotlivých odpovědí u respondentů z Podnikohospodářské fakulty

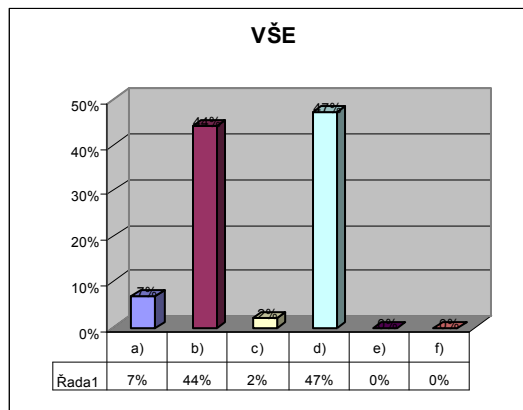
Otázka č. 1 : Co si myslíte o úvěrech?

- a) Nikdy bych nežil/a na dluh
 b) Pouze pokud by nebyla jiná možnost
 c) Půjčil/a bych si pouze od známých
 d) Je zcela normální vzít si úvěr
 e) Nevím
 f) Jiné - (co?)

Graf 5.2.7 Četnost odpovědí u názoru na úvěr u respondentů z Fakulty humanitních studií

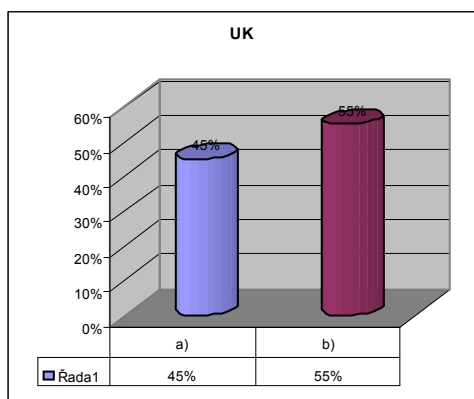
Graf 5.2.8 Četnost odpovědí u názoru na úvěr u respondentů z Podnikohospodářské fakulty

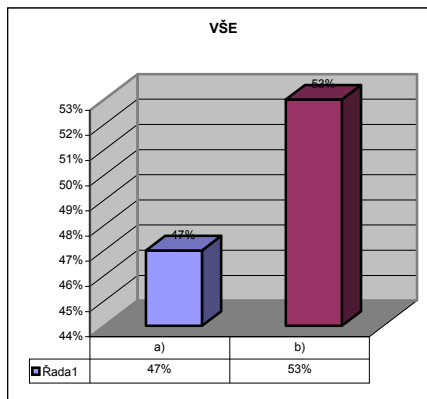
Otázka č. 2 : Uvažoval/a jste někdy o pořízení si úvěru?

- a) Ano
 b) Ne, nikdy (prosím dotazník dále nevyplňujte)

Graf 5.2.9 Zastoupení jednotlivých odpovědí u respondentů z Fakulty humanitních studií

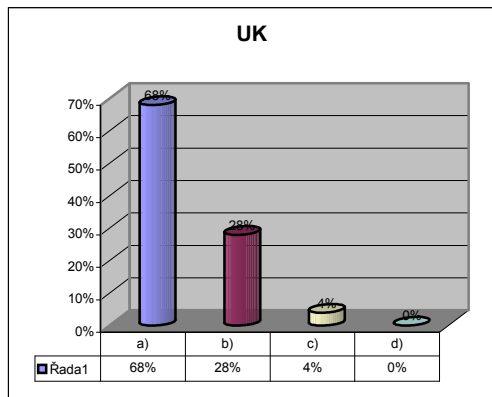
Graf 5.2.10 Zastoupení jednotlivých odpovědí u respondentů z Podnikohospodářské fakulty

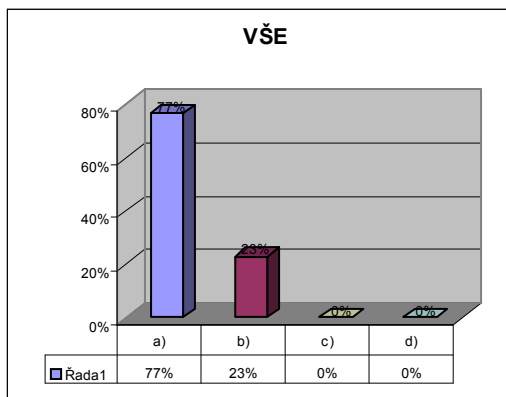
Otázka č. 3 : Pokud jste o pořízení úvěru uvažoval/a, jaký byl výsledek?

- a) Nakonec jsem o něj nepožádal/a b) Požádal/a a vzal/a jsem si ho
 c) Požádal/a a nakonec jsem ho nevyužil/a d) Požádal/a a nebyl mi poskytnut

Graf 5.2.11 Četnost odpovědí na otázku č. 3 u respondentů Fakulty humanitních studií

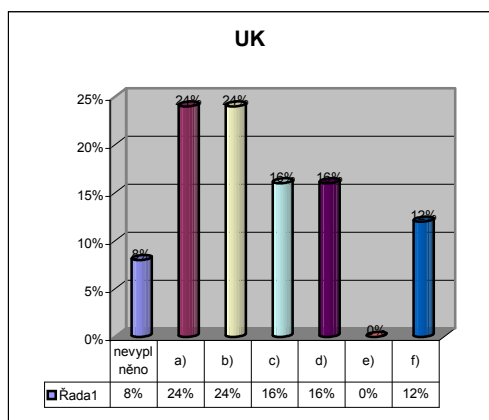
Graf 5.2.12 Četnost odpovědí na otázku č. 3 u respondentů z Podnikohospodářské fakulty

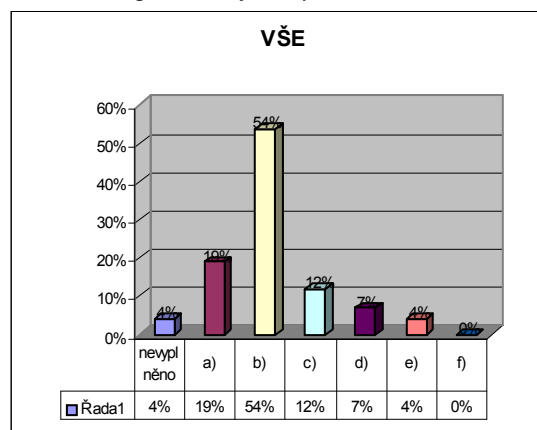
Otázka č. 4 : O jaké výši úvěru jste uvažoval/a?

- a) méně než 10.000,- b) 10.000-50.000,- c) 50.000-100.000,- d) 100.000-500.000
 e) 500.000-1.000.000 f) více než 1.000.000,- Kč

Graf 5.2.13 Uvažovaná výše úvěru studenty Fakulty humanitních studií

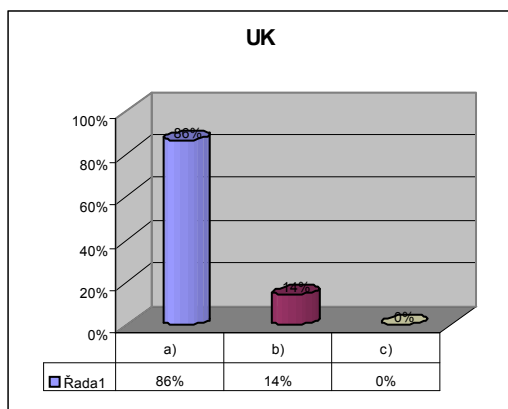
Graf 5.2.14 Uvažovaná výše úvěru studenty Podnikohospodářské fakulty

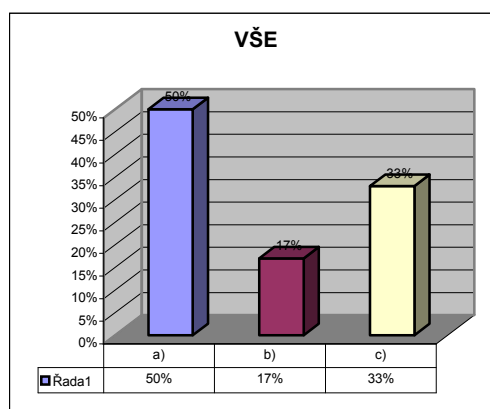
Otázka č. 4.1 : V případě, že jste si úvěr vzal/a, máte ho ve výši, o níž jste prvně uvažoval/a?

- a) Ano b) Ne, vyšší c) Ne, nižší

Graf 5.2.15 Výsledná výše úvěru u respondentů z Fakulty humanitních studií

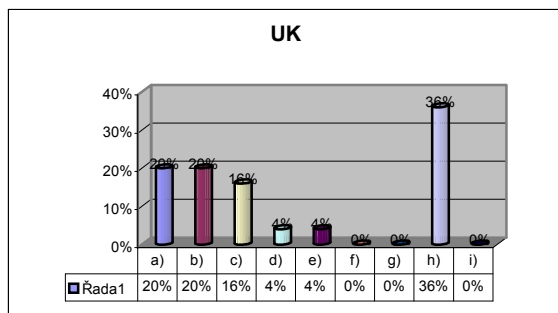
Graf 5.2.16 Výsledná výše úvěru u respondentů z Podnikohospodářské fakulty

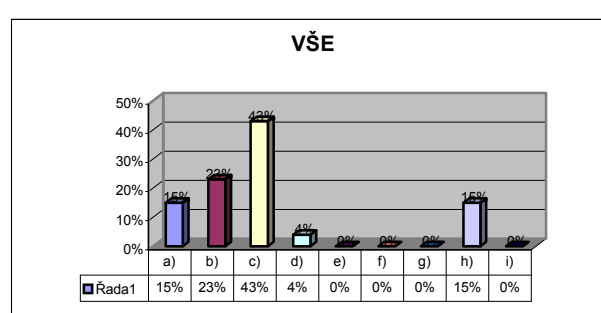
Otázka č. 5 : Jaké maximální náklady za poskytnutí úvěru považujete za přijatelné?

- a) méně než 3% (z poskytnuté částky) b) 3-5% c) 5-10% d) 10-15% e) 15-20%
 f) Více než 20% g) Nezáleží mi na tom h) Neorientuji se v tom i) Jiné -(co?)

Graf 5.2.17 Přijatelné náklady za poskytnutí úvěru u studentů Fakulty humanitních studií

Graf 5.2.18 Přijatelné náklady za poskytnutí úvěru u studentů Podnikohospodářské fakulty

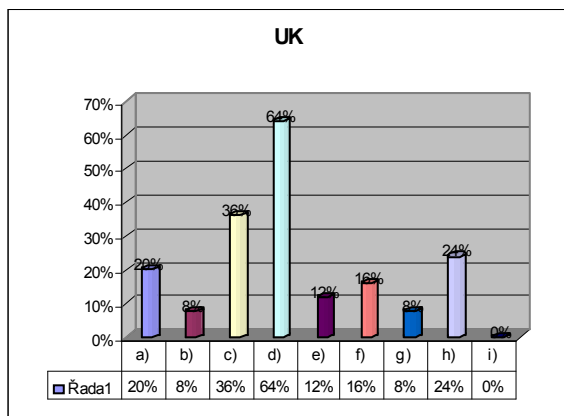

Otázka č. 6 : Z jakých důvodů jste si/byste si úvěr pořídil/a?

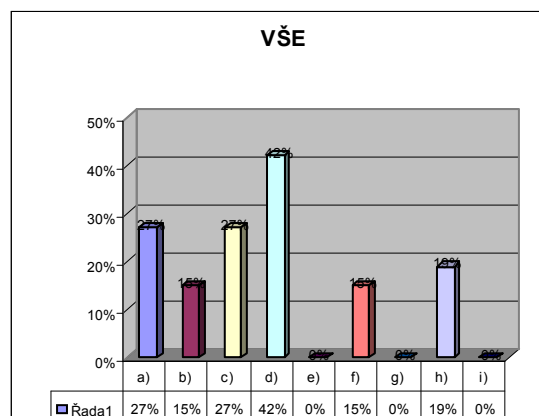
(lze označit více odpovědí)

- a) Studijní půjčka - školné b) Studijní půjčka - školní potřeby c) Studijní účely - stáž
 d) Bydlení e) Domácí spotřebiče, zájezd f) Auto g) Refinancování úvěru
 h) Běžné měsíční výdaje (např. kontokorent) i) Jiné -(co?)

Graf 5.2.19 Účel úvěrů u respondentů z Fakulty humanitních studií

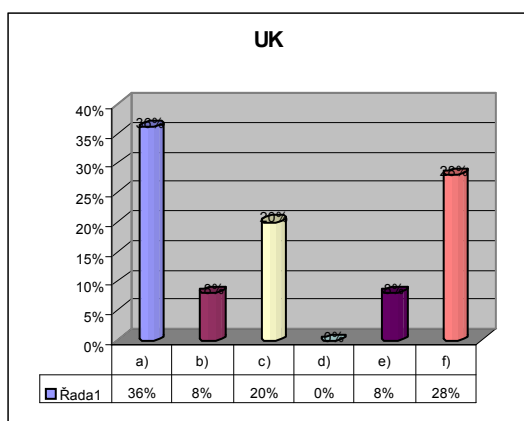
Graf 5.2.20 Účel úvěrů u respondentů z Podnikohospodářské fakulty

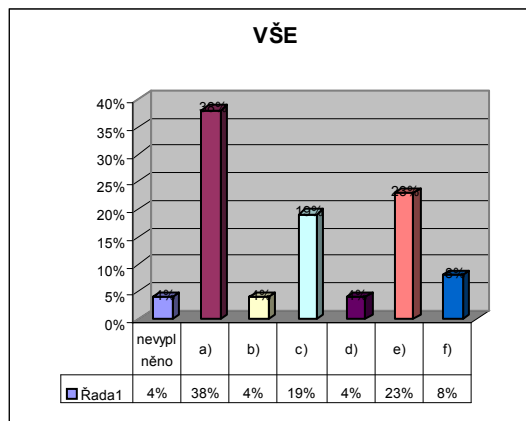
Otázka č. 7 : Kdy začnete/byste začal/a úvěr splácet?

- a) Okamžitě b) Začátek splácení bude < 1 měsíc po čerpání úvěru
 c) Začátek splácení bude 1 měsíc - 1 rok po čerpání úvěru d) Začátek splácení bude > 1 rok
 (před plánovaným ukončením studií) e) Až po ukončení studií f) Nemám představu

Graf 5.2.21 Začátek splácení úvěru studenty Fakulty humanitních studií

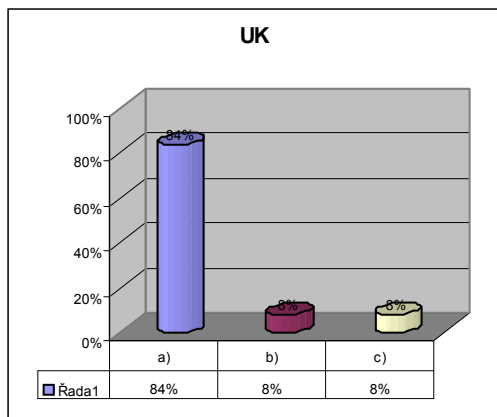
Graf 5.2.22 Začátek splácení úvěru studenty Podnikohospodářské fakulty

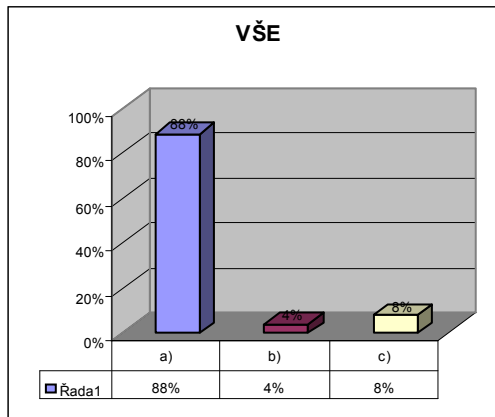
Otázka č. 10 : Pořídil si někdo z Vašeho okolí úvěr?

- a) Ano b) Ne c) Nevím

Graf 5.2.27 Možná zadluženost okolí studenta Fakulty humanitních studií

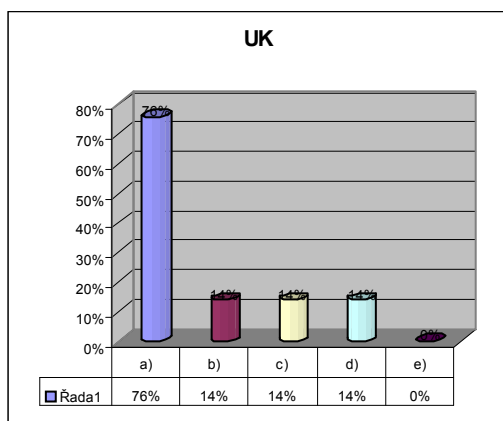
Graf 5.2.28 Možná zadluženost okolí studenta Podnikohospodářské fakulty

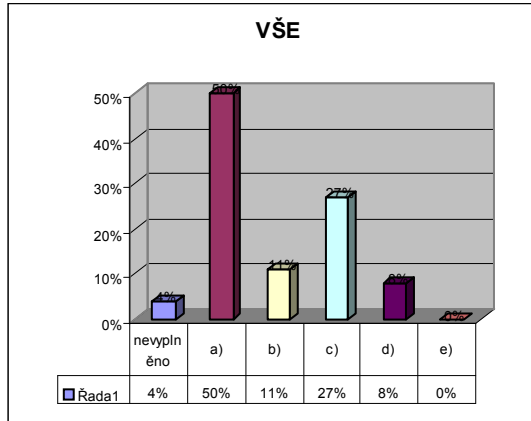
Otázka č. 10.1 Pokud ano, kdo to byl?

- a) rodina b) partner c) známý d) spolužák/kolega z práce e) jiné -.....(kdo?)

Graf 5.2.29 Četnost odpovědí na otázku č. 10.1 u studenta Fakulty humanitních studií

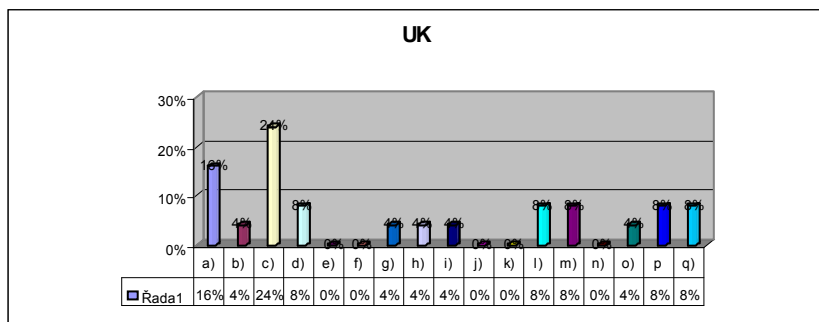
Graf 5.2.30 Četnost odpovědí na otázku č. 10.1 u studenta Podnikohospodářské fakulty

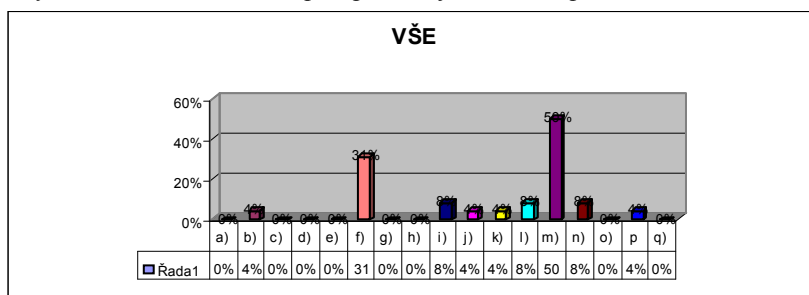
Otázka č. 11) V jakém oboru předpokládáte, že budete pracovat po ukončení studií?

- a) Antropologie b) Historie c) Sociologie d) Filosofie e) Psychologie f) Ekonomie
 g) Gender studies h) Neziskový sektor i) Finanční analýza j) Doprava a logistika
 k) Účetnictví a daně l) Marketing a reklama m) Management
 n) Vzdělávání a personalistika o) Administrativa p) Informatika q) Jiné -.....(co?)

Graf 5.2.31 Obor, ve kterém předpokládají, že budou působit studenti Fakulty humanitních studií

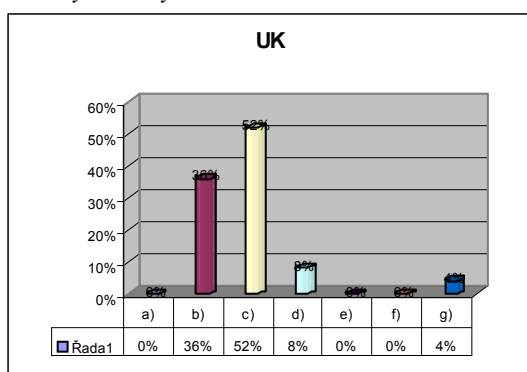
Graf 5.2.32 Obor, ve kterém předpokládají, že budou působit studenti Podnikohospodářské fakulty

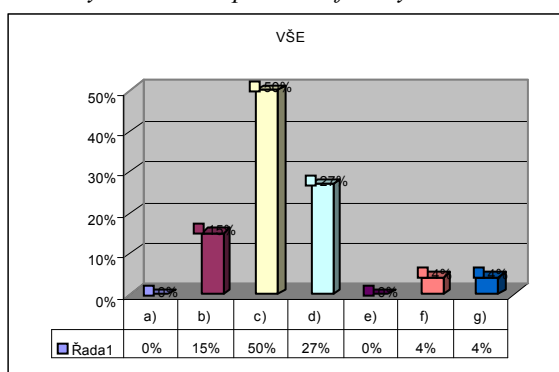
Otázka č. 12 : Jakou výši čistého příjmů měsíčně předpokládáte po nastoupení do zaměstnání?

- a) do 10.000 b) 10.001-20.000,- c) 20.001-30.000 d) 30.001-50.000,-
 e) 50.001-100.000,- f) více než 100.001,- g) Nevím

Graf 5.2.33 Předpokládaná čistá výše příjmu studenty Fakulty humanitních studií

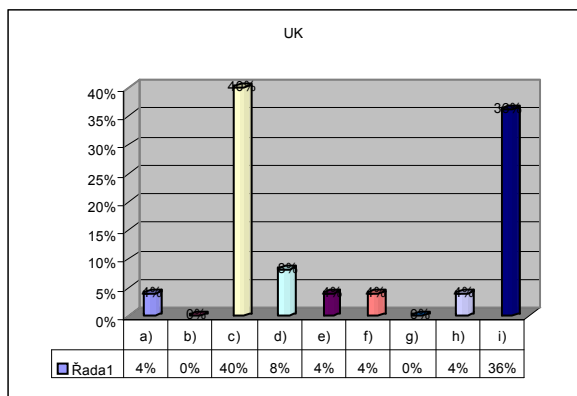
Graf 5.2.34 Předpokládaná čistá výše příjmu studenty Podnikohospodářské fakulty

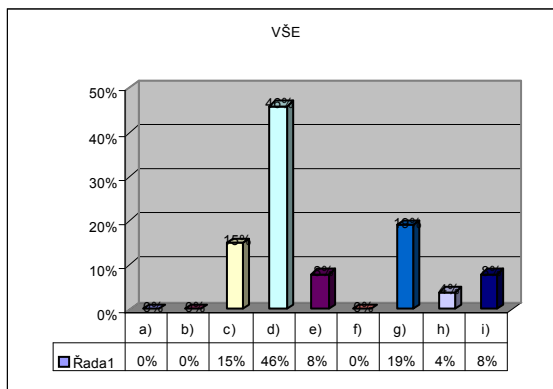
Otázka č. 13 : O kolik procent předpokládáte, že se Váš příjem ročně relativně zvýší?

- a) Spíše se sníží b) 0% c) cca o 5% d) cca o 10% e) cca o 15% f) cca o 20%
 g) cca o 25% h) > 25% i) Nevím

Graf 5.2.35 Předpokládané roční zvýšení příjmu studenty Fakulty humanitních studií

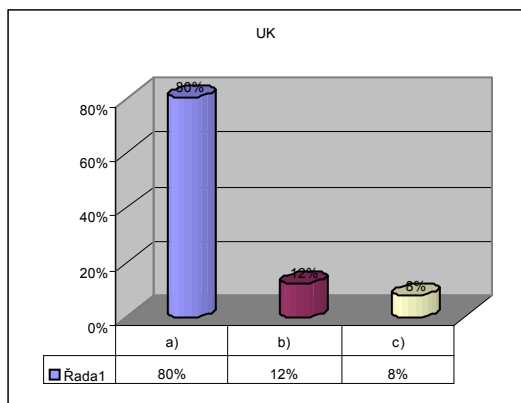
Graf 5.2.36 Předpokládané roční zvýšení příjmu studenty Podnikohospodářské fakulty

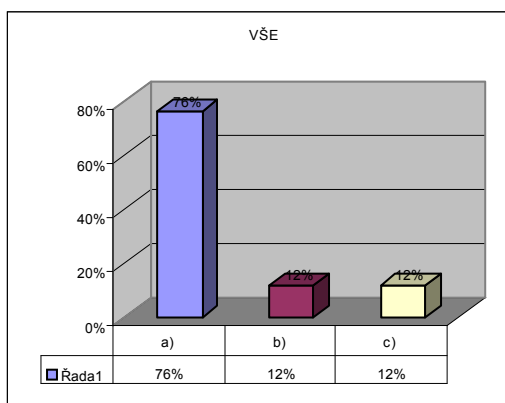
Otázka č. 14 : Pracujete (i brigádně nebo na Živnostenský list) současně se studiem?

- a) Ano b) Ne, nemám možnost c) Ne, nechci

Graf 5.2.37 Aktivita na trhu práce u studentů Fakulty humanitních studií

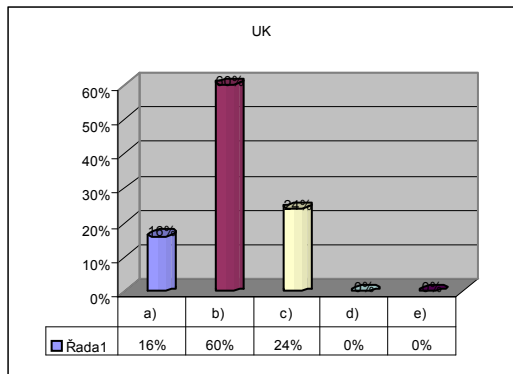
Graf 5.2.38 Aktivita na trhu práce u studentů Podnikohospodářské fakulty

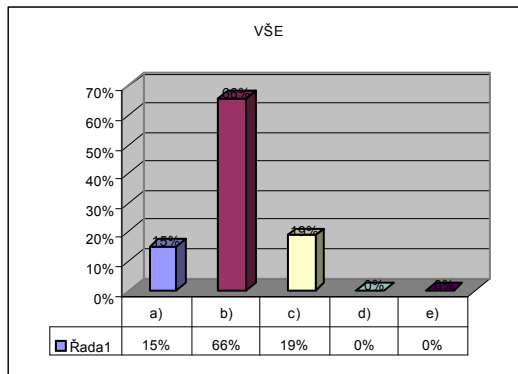
Otázka č. 14.1 : Jak jste spokojeni se svými pravidelnými nebo nepravidelnými příjmy?

- a) Zcela b) Mohlo by to být lepší c) Po ukončení studií si najdu odpovídající místo i plat
 d) Hledám si jiné zaměstnání e) Jiné -(co?)

Graf 5.2.39 Spokojenost s příjmy u studentů Fakulty humanitních studií

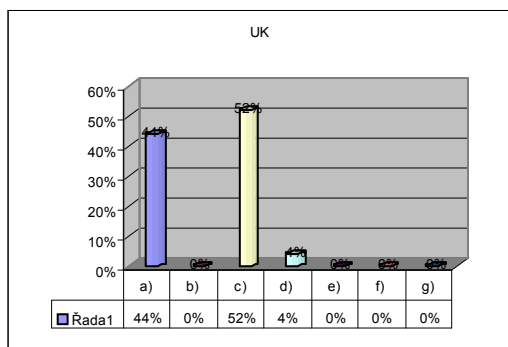
Graf 5.2.40 Spokojenost s příjmy u studentů Podnikohospodářské fakulty

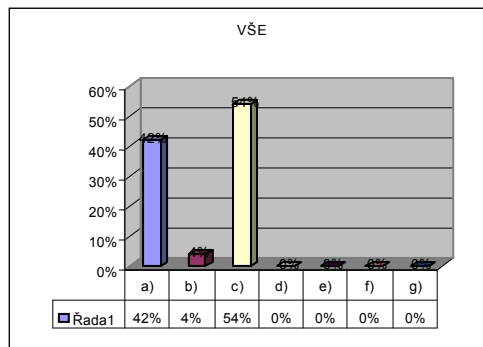
Otázka č. 15 : Který ze zdrojů Vašich příjmů považujete v současné době za rozhodující?

- a) Můj plat b) Stipendium c) Rodiče d) Partner
 e) Stát f) Úvěr g) Jiné -(co?)

Graf 5.2.41 Hlavní zdroj příjmů u studentů Fakulty humanitních studií

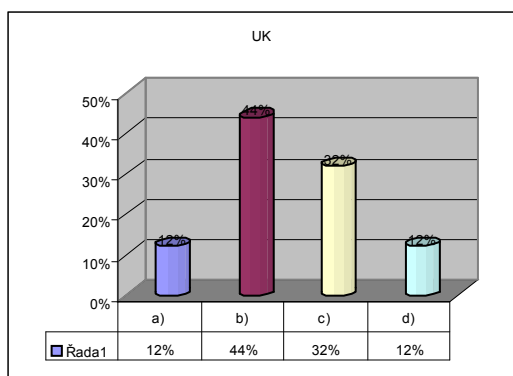
Graf 5.2.42 Hlavní zdroj příjmů u studentů Podnikohospodářské fakulty

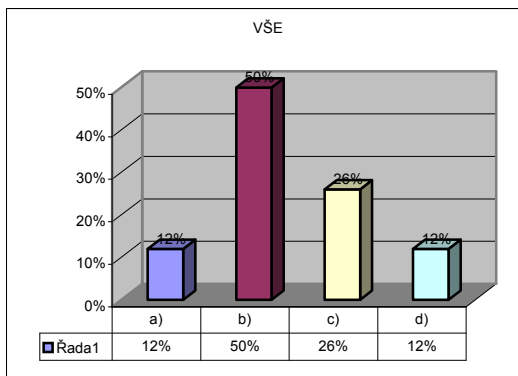
Otázka č. 16 : Považujete své měsíční příjmy vzhledem k výdajům za dostatečné?

- a) Ano, mám i finanční rezervu b) Ano, akorát vystačím c) Každý měsíc se to liší d) Ne

Graf 5.2.43 Četnost odpovědí na otázku č.16 u studentů Fakulty humanitních studií

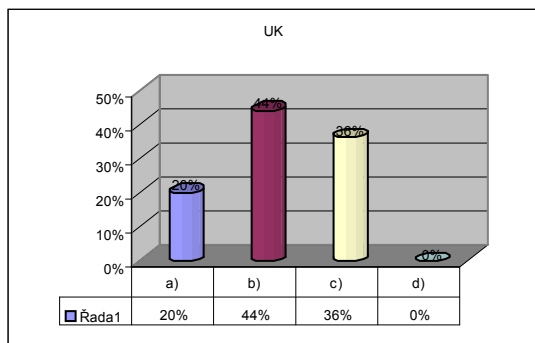
Graf 5.2.44 Četnost odpovědí na otázku č.16 u studentů Podnikohospodářské fakulty

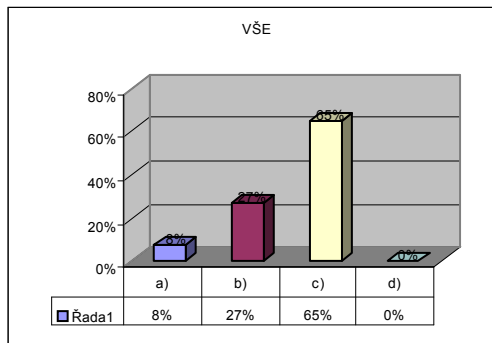
Otázka č. 17 : Jaká je Vaše bytová situace?

- a) Mám samostatnou domácnost b) Bydlím s rodiči c) Koleje, spolubydlení
 d) Jiné -(co?)

Graf 5.2.45 Bytová situace u studentů Fakulty humanitních studií

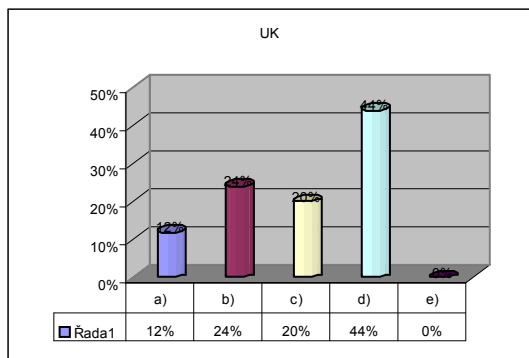
Graf 5.2.46 Bytová situace u studentů Podnikohospodářské fakulty

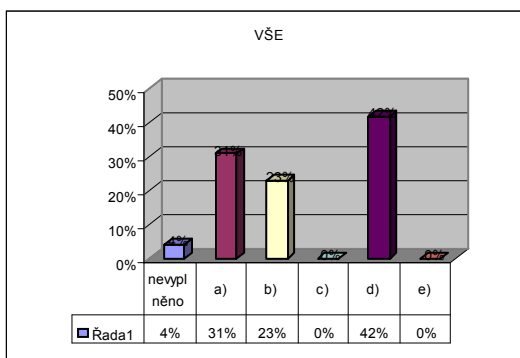
Otázka č. 18 : Byl/a byste ochoten/ochotna kvůli zaměstnání změnit místo bydliště?

- a) Ano, plánuji pracovat v zahraničí b) Ano, ale pouze v ČR c) Ano, ale pouze krátkodobě
 d) Nevím, bude záležet na okolnostech e) Ne, v žádném případě

Graf 5.2.47 Ochota přestěhovat se za práci u studentů Fakulty humanitních studií

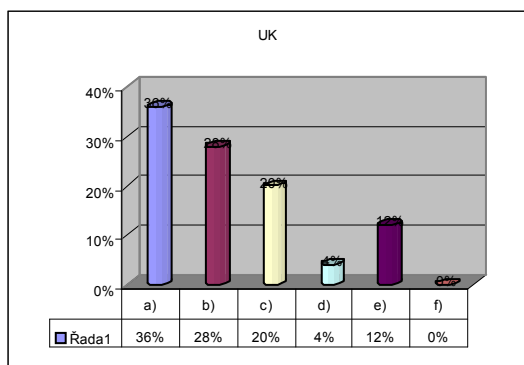
Graf 5.2.48 Ochota přestěhovat se za práci u studentů Podnikohospodářské fakulty

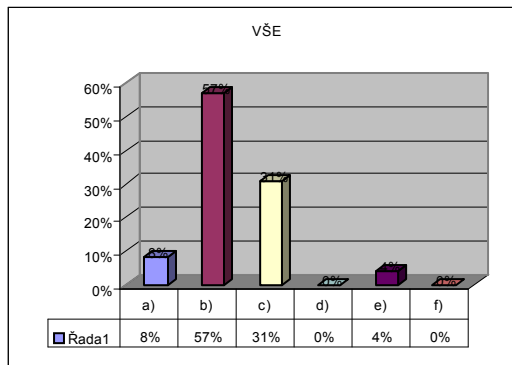
Otázka č. 19 : Jaký je hlavní důvod Vašich vysokoškolských studií?

- a) Zaujal mne obor b) Příprava na zaměstnání c) Získání titul d) Prodloužení mládí
 e) Vlastně ani nevím f) Jiné -(co?)

Graf 5.2.49 Důvod studia u respondentů z Fakulty humanitních studií

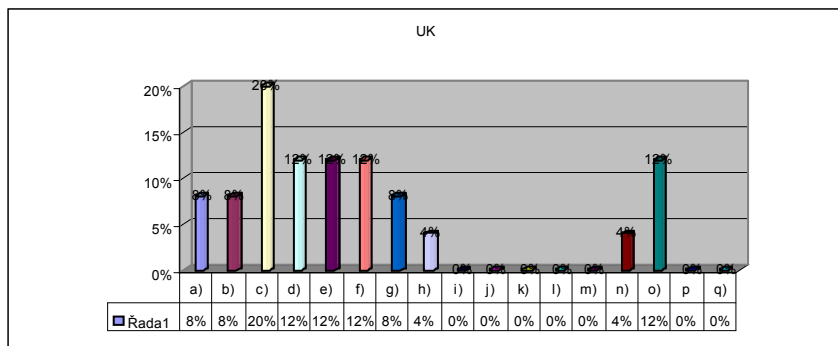
Graf 5.2.50 Důvod studia u respondentů z Podnikohospodářské fakulty

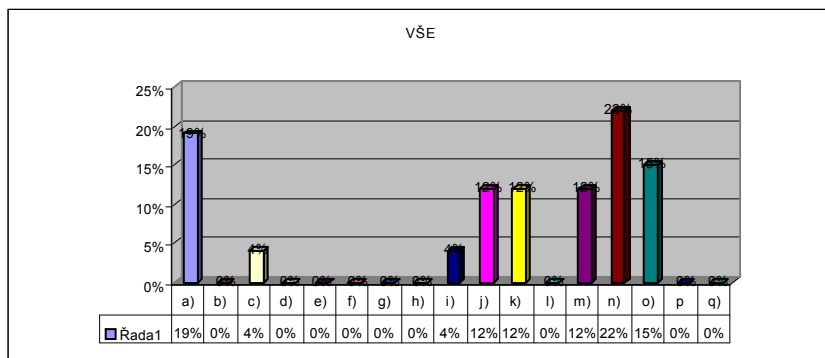
Otázka č. 20 : V jakém oboru se bude orientovat Vaše diplomová práce?

- a) Ekonomie b) Filosofie c) Sociologie d) Antropologie e) Historie f) Filosofie
 g) Gender studies h) Neziskový sektor i) Elektronická média j) Management
 k) Marketing l) Logistika m) Personalistika n) Podniková ekonomika
 o) Psychologie a sociologie řízení p) Nevím q) Jiné - (co?)

Graf 5.2.51 Obor diplomové práce u studentů Fakulty humanitních studií

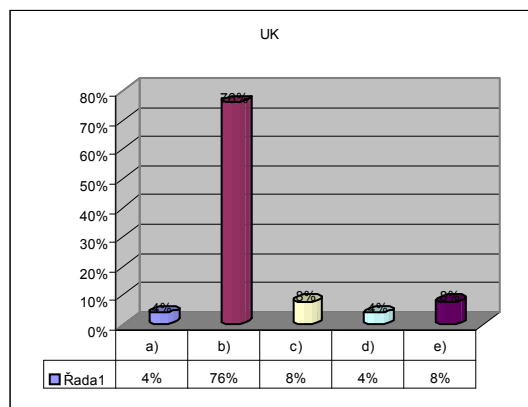
Graf 5.2.52 Obor diplomové práce u studentů Podnikohospodářské fakulty

Otázka č. 24 : Myslíte si, že univerzitní titul automaticky zaručuje vyšší příjmy a snazší nalezení práce?

- a) Ano, určitě b) Ano, ale jsou i jiné faktory c) Ne, záleží pouze na schopnostech a znalostech
 d) Ne, záleží pouze na známostech e) Nevím

Graf 5.2.59 Rozložení odpovědí na otázku č.24 u studentů Fakulty humanitních studií

Graf 5.2.59 Rozložení odpovědí na otázku č.24 u studentů Podnikohospodářské fakulty

